

T. C.

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**ETKİLİ BİREY YETİŞTİRMEDE AİLENİN ROLÜNE İLİŞKİN
ÖĞRETMEN ADAYLARININ ALGILARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülsüm GÜRDAP KÖSEOĞLU

Malatya-2019

T. C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

ETKİLİ BİREY YETİŞTİRMEDE AİLENİN ROLÜNE İLİŞKİN
ÖĞRETMEN ADAYLARININ ALGILARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülsüm GÜRDAP KÖSEOĞLU

Danışman: Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU

Malatya-2019

T.C.
İnönü Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

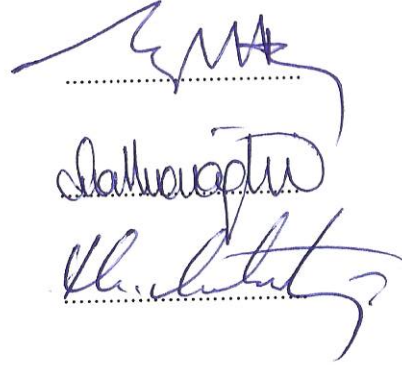
Gülsüm GÜRDAP KÖSEOĞLU tarafından hazırlanan "Etkili Birey Yetiştirmede Ailenin Rolüne İlişkin Öğretmen Adaylarının Algıları" başlıklı bu çalışma, 23.05.2019 tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: Prof. Dr. Mesut AYDIN

Üye : Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Birol BULUT

O N A Y

...../...../2019

Doç. Dr. Niyazi ÖZER

Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU'nun danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **“Etkili birey yetiştirmede ailenin rolüne ilişkin öğretmen adaylarının algıları”** başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların metin içinde ve kaynakçada uygun bir biçimde gösterdiğimi belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Gülsüm GÜRDAP KÖSEOĞLU

ÖN SÖZ

İlk insanla birlikte var olmuş olan aile, tarihin bilinen en eski kurumu ve toplumun temel taşı ve çekirdeğidir. Aile kurumunda zaman içinde önemli değişimler olmuş olsa da bireyin yaşamında her zaman önemli bir yere sahip olmuş ve olmaya da devam etmektedir. İnsanın sosyal bir varlık olması kişinin toplum içinde yaşamasını zorunlu kılmaktadır. Bundan dolayı ailenin yapısında ve fonksiyonlarında değişiklik olsa da ailenin kişinin hayatındaki öneminin insanlık tarihinin sonuna kadar devam edeceği düşünülmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanması aşamasında engin bilgilerini benimle paylaşıp bu süreci iyi bir şekilde tamamlamamı sağlayan saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Erol Koçoğlu'na saygı ve şükranlarımı sunarım. Lisans ve lisansüstü eğitimim sürecinde babacan tavrıyla bana rehberlik eden, bilgisini ve desteğini esirgemeyen saygıdeğer hocam Prof. Dr. Mesut Aydın'a saygı ve sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Lisans ve yüksek lisans eğitimim sürecinde bilgi birikiminden istifade ettiğim, tanımaktan büyük mutluluk duyduğum saygıdeğer hocam Doç. Dr. Recep Dündar'a teşekkürlerimi sunarım.

Bir insanın hayattaki en büyük şansı iyi bir ailede dünyaya gelmektir. Gerçek bir aile kurarak bana bu şansı yaşatan ve bu güne kadar büyük sabır ve fedakârlıklarla her zaman yanımda olan, hayata dair birçok şey öğreten ve birçok şey öğrenmem için ortam sağlayan hayatımın başöğretmenleri annem Nesife Gürdap'a, babam Halis Gürdap'a sonsuz minnet ve şükranlarımı sunarım. Verilerin analizi aşamasında bana büyük destek sağlayan kardeşim Esmâ Gürdap'a ve diğer kardeşlerime her türlü desteklerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım. Çeviri sırasında desteklerini esirgemeyen arkadaşım, akrabam Arş. Gör. Seda Gürdap'a teşekkürlerimi sunarım. Birlikte yeni bir aile kurmanın büyük mutluluğunu yaşadığım yol arkadaşım değerli eşim Nurettin Köseoğlu'na maddi ve manevi desteklerinden dolayı minnet ve şükranlarımı sunarım.

ÖZET
ETKİLİ BİREY YETİŞTİRMEDE AİLENİN ROLÜNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN
ADAYLARININ ALGILARI

GÜRDAP KÖSEOĞLU, Gülsüm

Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU

Mayıs 2019, Sayfa: XIII+91

Bu çalışmanın amacı, öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede ailenin rolüne ilişkin algılarını belirlemek ve etkili birey yetiştirmede ailenin rolünü saptamaktır. Araştırmanın modeli, nicel araştırma ile birlikte genel tarama modeli içerisinde yer alan ilişkisel tarama modelidir. Araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği bölümlerinde eğitim görmekte olan 400 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak 40 maddeden oluşan “etkili birey yetiştirmede aile ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada verilerin analizi SPSS 21.0 paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada gerçekleştirilen analiz sonuçlarında cinsiyet, bölge ve aylık ortalama gelir değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Buna karşın bölüm ve sınıf değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Korelasyon analizi sonucunda etkili birey yetiştirmede ailenin oluşturduğu farkındalık ($r=0,981$), etkili birey yetiştirmede ailenin kişisel gelişime katkısı ($r=0,980$) arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Analiz sonuçları incelendiğinde etkili birey yetiştirmede ailenin rolünün etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Aile, Rol, Algı

ABSTRACT

PERCEPTION OF TEACHER CANDIDATES RELATED THE ROLE OF FAMILY ONTO BRING UP AN INFLUENTIAL PERSON

GURDAP, KOSEOGLU, Gulsum

Master, Inonu University, Institute of Educational Sciences

Divison of Social Sciences Education

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Erol KOÇOĞLU

May 2019, Page: XIII+91

Aim of this study is to determine perception of teacher candidates for the role of family onto bring up an influential person and determine the role of family onto bring up an influential person. Model of study is relational survey model that is within a common survey method and quantitative survey model. The research was carried out with 400 pre-service teachers studying in the Social Sciences and Primary Education Departments of İnönü University. 'Family scale for bring up an influential person' is used, as a data collection tool, which is made up of 40 items. Data analysis in survey was performed as using SPSS 21.0 program.

At the result of survey, it was found that there is no any significant distinctness depend gender, region and average monthly income. However, it was determined that there is meaningful distinctness depend on department and class grade. As the result of correlation analysis, it was observed that there is a positive correlation at meaningful scale as 0,01 between awareness because of family for bring up person (0.981) and contribution of family to individual development for bring up person($r=0.980$). Through analysis result was observed, it was deduced the conclusion, which family has an influential role for bring up person.

Key Words: Family, Role, Perceptio

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR.....	xiii
I. BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi.....	1
1.3. Alt Problemler.....	2
1.4. Araştırmanın Amacı.....	2
1.5. Araştırmanın Önemi.....	2
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.7. Araştırmanın Varsayımları.....	3
1.8. Tanımlar	3
II. BÖLÜM.....	4
KURUMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	4
2.1. AİLE.....	4
2.1.1. Ailenin Tanımı	4
2.1.2. Aile Tipleri.....	6
2.1.2.1. Otoriteye Göre.....	6
2.1.2.1.1. Anaerkil Aile.....	6
2.1.2.1.2. Ataerkil Aile.....	7
2.1.2.2. Büyüklüklerine Göre	7
2.1.2.2.1. Geniş Aile	7
2.1.2.2.2. Çekirdek Aile	8
2.1.3. Ailenin Önemi.....	9
2.1.4. Ailenin Fonksiyonları.....	11

2.1.4.1. Biyolojik Fonksiyonu.....	11
2.1.4.1.1. Cinsel Davranışın Düzenlenmesi	11
2.1.4.1.2. Koruyuculuk Fonksiyonu.....	12
2.1.4.2. Psikolojik Fonksiyonu.....	13
2.1.4.2.1. Sıcak Yuva ve Duygusal Doyum Sağlama	13
2.1.4.2.2. Sevgi Fonksiyonu.....	14
2.1.4.2.3. Özsaygıyı Geliştirme Fonksiyonu.....	15
2.1.4.3. Toplumsal Fonksiyonu.....	16
2.1.4.3.1. Sosyalleştirme Fonksiyonu	16
2.1.4.3.2. Güvenlik Fonksiyonu	19
2.1.4.3.3. Bağımlılık İhtiyacını Giderme Fonksiyonu.....	19
2.1.4.3.4. Sosyal Statü Sağlama Fonksiyonu	19
2.1.4.3.5. Toplumsal Denetim Fonksiyonu	20
2.1.4.3.6. Eş Seçme ve Aile Kurma Fonksiyonu.....	20
2.1.4.3.7. Tanıdık Çevre Edinme Fonksiyonu.....	21
2.1.4.3.8. Huzurlu ve Güvenli Bir Hayat Sağlama Fonksiyonu.....	21
2.1.4.3.9. Boş Zamanları Değerlendirme Fonksiyonu	22
2.1.4.3.10. Siyasal Fonksiyonu	23
2.1.4.3.11. Dini Fonksiyonu.....	24
2.1.4.3.12. Eğitim Fonksiyonu	24
2.1.4.3.13. Kültürel Fonksiyonu.....	26
2.1.4.4. Ekonomik Fonksiyonu	27
2.1.4.4.1. İş Bulma, Meslek Sahibi Yapma Fonksiyonu	29
2.1.4.5. Ailenin Demokratik Fonksiyonu.....	29
2.1.4.6. Ailenin Ahlaki Fonksiyonu	31
2.2. OKUL, EĞİTİM VE AİLE	36
2.2.1. Okulun ve Ailenin Çocuğun Eğitimi Üzerindeki Görev ve Sorumlulukları	38
2.2.2. Ailenin Çocuğun Okuldaki Eğitimine Katılımı	41
2.2.2.1. Aile Katılım Türleri.....	44
2.2.3. Ailenin Okuldaki Eğitime Katılımının Yararları	47
2.2.3.1. Çocuk Üzerindeki Yararları	49
2.2.3.2. Aile Üzerindeki Yararları.....	50
2.2.3.3. Öğretmen Üzerindeki Yararları.....	51

2.2. İlgili Araştırmalar.....	52
III. BÖLÜM	55
YÖNTEM.....	55
3.1. Araştırmanın Modeli	55
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	55
3.3. Verilerin Toplanması	57
3.4. Verilerin Analizi	57
IV. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	62
BULGULAR VE YORUMLAR.....	62
4.1. Toplanan Verilerle İlgili Olarak Yapılan Fark Testleri.....	62
4.1.1. Cinsiyete Göre Farklılıkların Araştırılması.....	62
4.1.2. Bölüme Göre Farklılıkların Araştırılması	63
4.1.3. Sınıfa Göre Farklılıkların Araştırılması	64
4.1.4. Bölgelere Göre Farklılıkların Araştırılması	67
4.1.5. Aylık Gelir Ortalamasına Göre Farklılıkların Araştırılması	69
4.2. Korelasyon Analizi.....	71
V. BÖLÜM	74
SONUÇ VE ÖNERİLER	74
5.1. Sonuç.....	74
5.2. Öneriler	76
KAYNAKÇA.....	79
EKLER.....	89
ÖZGEÇMİŞ	91

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmanın Örneklemine Oluşturan Öğretmen Adaylarına Ait Özellikler (n=400)

Tablo 2.Açıklayıcı Faktör Analizi

Tablo3. Güvenilirlik Analizi

Tablo 4. Skewness ve Kurtosis Değerleri (n=999)

Tablo 5. Cinsiyete Değişkenine Göre Farklılık Analizi (n=400)

Tablo 6. Bölüm Değişkenine Göre Farklılık Analizi (n=400)

Tablo 7. Sınıf- Levene Testi

Tablo 8. Sınıfa Göre Farklılık Analizi (n=400)

Tablo 9. Sınıfa Ait Tamhane T2 Test Sonuçları

Tablo 10. Bölge – Levene Testi

Tablo 11. Bölgeye Göre Farklılık Analizi (n=400)

Tablo 12. Gelir – Levene Testi

Tablo 13. Gelire Göre Farklılık Analizi (n=400)

Tablo 14. Değişkenlerin Betimsel Bulguları (n=400)

Tablo 15. Korelasyon Analizi (n=400)

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Ölçeğe Ait Çizgi Grafik

KISALTMALAR

Akt: Aktaran

TDK: Türk Dil Kurumu

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

RTÜK: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

s.: Sayfa

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

vs.: Ve sahife

Hz.: Hazret

sav.: Sallallahu aleyhi ve sellem

P: madde güçlük indeksi

p: Anlamlılık düzeyi

S: Standart sapma

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

t: Test istatistiği

X: Aritmetik ortalama

I.BÖLÜM

GİRİŞ

Birinci bölümde etkili birey yetiştirmede ailenin rolüne ilişkin öğretmen adaylarının algıları adlı araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları, ve konu ile ilgili tanımlanması gereken temel kavramlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Aile, “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2011) Tarih boyunca yapısında pek çok değişiklik olmuş olsa da aile, bireyin hayatındaki etkililiği açısından her zaman en önemli kurum olmuştur. Toplumun fiziksel, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının karşılandığı en temel yapıyı oluşturan aile, çocuklara kimliklerini kazandırması açısından en önemli birimdir (Yurdakul, 2016, s.26). Toplumun temelini oluşturan kurum olan ailenin düzenlenmesi, geliştirilmesi ve desteklenmesi için yapılan her şey toplum için yapılmış demek olacaktır. Bu sebepten devletin de ailenin korunması, desteklenmesi, sağlamlaştırılması ve geliştirilmesi için gerekli önlemleri alması ve bu alanda ki çalışmalarını arttırması gerekmektedir.

Aile çocuğun bakımından ve eğitiminden ilk yıllar tek sorumlu olsa da ilerleyen dönemlerde aile bu sorumluluğunu başta okul olmak üzere diğer sosyal kurumlarla paylaşmaktadır. Sorumluluğu paylaşmaya başlaması ailenin çocuğun eğitimi üzerindeki etkisini azaltmaz. Aile ile bu sorumluluğu paylaşan kurumlar bu sorumluluğu yerine getirirken aileden bağımsız plan ve programlarını gerçekleştirmemeleri gerekmektedir. Çocuğu en iyi tanıyan aile ile her daim iletişim içinde olmaları ve aileleri programlarına dahil etmeleri gerekmektedir.

1.2. Problem Cümlesi

“Etkili birey yetiştirmede ailenin etkisi nedir?” sorusu araştırmanın temel problem cümlesini oluşturmaktadır.

1.3. Alt Problemler

1. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bilim dallarında öğrenim gören bütün kademelerdeki adayların etkili birey yetiştirmede aile faktörüne ilişkin algıları arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bilim dallarında öğrenim gören bütün kademelerdeki adayların etkili birey yetiştirmede aile faktörüne ilişkin algıları arasında bölüme göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bilim dallarında öğrenim gören bütün kademelerdeki adayların etkili birey yetiştirmede aile faktörüne ilişkin algıları arasında sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bilim dallarında öğrenim gören bütün kademelerdeki adayların etkili birey yetiştirmede aile faktörüne ilişkin algıları arasında bölge düzeyine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bilim dallarında öğrenim gören bütün kademelerdeki adayların etkili birey yetiştirmede aile faktörüne ilişkin algıları arasında gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bilim dallarında öğrenim gören bütün kademelerdeki adayların etkili birey yetiştirmede aile faktörüne ilişkin algıları arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?

1.4. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede ailenin rolüne ilişkin algılarını belirlemek ve etkili birey yetiştirmede ailenin rolünü saptamaktır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Aile insanın hayata gözlerini açtığı ilk kurum olması açısından olmazsa olmazlardandır. İnsan aile kurumunun çatısı dışında da hayata gözlerini açabilir ancak bu her şeyden önce sadece birey için değil toplum için büyük bir kayıptır. Çünkü neslin sağlıklı bir şekilde devamı ancak ve ancak aile tarafından sürdürülebilir. Aile çocuğun eğitiminde tek sorumlu iken zamanla bu rolünü okul gibi kurumlarla paylaşmaya başlamıştır. Ancak her ne kadar sorumluluğunu paylaşmış ise de çocuğun gelişiminde etkililiği devam etmektedir. Bu bağlamda çocuğun gelişiminde her daim etkili olan ailelerin geliştirilmesi ve desteklenmesi geleceğimizin teminatı çocuklar için ve neslin sağlıklı bir şekilde devam etmesi için önem arz etmektedir. Ailenin çocuğun okuldaki

eğitime katılımının çocuk üzerinde olumlu etkilerinin olduğu bilinmektedir. Ailelere bu konularda yeterli bilgilerin verilmesi, okuldaki eğitime katılmaları için isteklendirilmeleri etkili bireylerin yetişmesi için büyük katkı sağlayabilir.

Çocuk gelişiminin kritik dönemini yakın çevresi olan ailesi yanında geçirmektedir. Sonrasındaki dönemlerde de zamanının yarısından fazlasını ailesi ile geçirmektedir. Bu sebepten çocuğun gelişimindeki ön önemli rolü aile almış olmaktadır. Bu bağlamda etkili bireylerin yetişmesinde büyük rolü olan ailelerin anne-baba olma konusunda bilinçlendirilmeleri, çocuğun gelişimine olumlu anlamda daha fazla nasıl katkıda bulunacakları konusunda bilinçlendirilmeleri etkili bireylerin yetişmesinde büyük etki yaratacağını söyleyebiliriz. Çalışmamız ailenin etkili bireylerin yetiştirilmesindeki rolünün anlaşılması açısından önemli görölmektedir.

1.6.Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma:

1. 2018-2019 eğitim öğretim yılında Malatya Battalgazi ilçesinde İnönü Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler 1.2.3. ve 4. Sınıfa devam eden 400 öğretmen adayıyla,
2. Veri toplama aracı olarak “Etkili Birey Yetiştirmede Aile” ölçeğiyle,
3. Konu ile ilgili makale, tez ve kitap kaynakları ile sınırlıdır.

1.7. Araştırmanın Varsayımları

1. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının aileye sahip oldukları ve o ortamda yetiştikleri varsayılmıştır.
2. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının veri toplama aracındaki sorulara içtenlikle cevap verdikleri varsayılmıştır.
3. Veri toplama aracının yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.8. Tanımlar

Aile: Aile; bireyin dünyaya geldiği andan itibaren içerisinde yer aldığı, yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli bakım ve desteğin ona sunulduğu sosyal bir ortamdır. (Kaymak Özmen, 2004: s.28)

Rol: Bir işi yapmakla yükümlü olan kişinin üstlenmesi gereken görevdir (Rüzgar ve Kurt, 2013: s.36).

Algı: Duyu verilerini örgütleyip yorumlayarak çevremizdeki nesne ve olaylara anlam verme sürecine verilen addır (İnalhan, 1999: s.2)

II. BÖLÜM

Araştırmanın bu bölümünde kurumsal ve kavramsal başlıklar değerlendirildi. Aile kavramı açıklandı. Ailenin oluşum şekillerine, önemine, işlevlerine, okuldaki eğitimde ailenin rolüne değinildi. Araştırma ile ilgili yapılan araştırmalara yer verildi.

KURUMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. AİLE

2.1.1. Ailenin Tanımı

İlk insanla birlikte temelleri atılan aile: Tarihte bilinen en eski kurum, toplumun temel taşı ve çekirdeğidir (Günindi ve Yaşa Giren, 2011, s.351; Ünal, 2013, s.588; Keskin, 2017, s.15). Bireyin yaşantısında her zaman için önemli bir yere sahip olmuş ve olmaya devam etmektedir(Yalman, 2014, s.12). İlk insanla birlikte var olmuş olan aile kurumunda önemli değişimler yaşanmış olsa da ailenin insanın yaşamındaki önemi ve özelliklerinde pek bir değişiklik olmamıştır(Turan, 2015, s.434). İnsanın, sosyal bir varlık olması kişinin toplum içinde yaşamasını zorunlu kılmasından dolayı ailenin yapısında ve fonksiyonlarında değişiklikler olsa da ailenin kişinin hayatındaki önemi nasıl ki ilk insandan bu yana devam ettiyse bugünden sonrada insanlık yok olana kadar devam edeceği düşünülebilir(Erdoğan, 2014, s.41).

Aile kavramı yapısı ve işlevi zamana ve yere bağlı olarak değişen bir kurumu ifade eder. Bu sebeple, evrensel bir kurum olan ailenin her yerde ve her zaman geçerli olan tanımını vermek mümkün değildir (Könezoğlu, 2006'dan akt. Erdoğan, 2014, s.41). Toplumların farklı kültürel özelliklere sahip olması, farklı aile tiplerini ortaya çıkardığından her toplum için aile tipleri değiştiğinden her toplumun aile tanımı da değişiklik göstermiştir (Yurdakul, 2016, s.26). Örneğin: Ailedeki kişi sayısı toplumdan topluma farklılık göstermesi, toplumun modern ya da ilkel toplum olması da aile kavramının tanımını değiştirmektedir. Geleneksel Kızılderili Navajo kabilesinde, eşler asla bir arada yaşamazlar. Koca, diğer erkeklerle ortak kullanılan mekanda yaşarken; karısı, annesi ve kız kardeşleri ile birlikte yaşar. Evlilik ilişkisi, belirli ziyaretlerle sınırlıdır. Veya Doğu Afrika'da yaşayan bir Maasai kabilesi üyesi, yakın bir arkadaşının, eşiyle birlikte olmak için izin istemesini normal ve uygun bulur. Koca ya da onun eşinin "cinsel misafirperverliği" reddetmesi, kaba bir davranış olarak değerlendirilir (Gelles ve Levin, 1991'den akt. Bozkurt, 2011, s.259-260). Bugünün

Türk toplumunun genel aile yapısından çok farklı olan aile türlerini anlatan örneklerini arttıra biliriz.

Aile toplumdan topluma farklılık göstermesinin yanında tarih boyunca toplumda yaşanan diğer alanlarda yaşanan değişimler gibi ailede de hem yapısında, hem de işleyişi ve işlevleri bakımından büyük değişimler olmuştur. Çeşitli düşünürler tarafından ailenin sınırlarını belirleyip tanımlamak için çeşitli ölçütler kullanılmıştır. Fakat düşünürlerin ölçütleri aile için yapılan farklı tanımların sonunu getirememiştir. Bugün de aile kavramı için yapılan farklı tanımlamalar devam etmektedir. Bu durumun temel nedeni, dünyada değişen sosyo-kültürel ve ekonomik değerlerle beraber aile kurumunda da nitel ve nicel farklılıkların oluşuyor olmasıdır. Bu değişim olayını biraz daha derinleştirdiğimizde, kişinin içinde yaşadığı ailenin yapısı bile, kişinin yapacağı aile tanımını etkiliyor olduğunu söyleye biliriz (Oğultürk, 2012, s.14).

Aile: yapısı ve işlevi zamana ve mekana göre değişen bir kurumdur. Aile kurumu, evrensel bir kurum olduğundan her zaman ve her yerde geçerli olan bir tanımını belirtmek mümkün değildir. Yapılan literatür çalışmasından edinilen bilgilerle çalışmada birkaç aile tanımına yer verecek olursak:

Aile kişinin; beslenmek, güvenli bir yer, ilgi ve sevgi, duygusal ihtiyaçların, sağlıklı bir psikolojik gelişimin, eğitimin, kültürel değerleri kazanıldığı, sağlıklı zeka gelişimini devam ettirmek gibi temel ihtiyaçların karşılandığı ilk ortamdır (Aydınlı, 2002'den akt. Şimşek, 2017, s.13)

Amerikalı sosyolog King Davis'e göre aile: "Aralarında kan bağı bulunan ve birbirlerine akraba olan bir grup insan"dır (Erdentuğ, 1990'dan akt. Yurdakul, 2016, s.26).

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü'nde aile, "Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik" olarak tanımlanmıştır (TDK, 2011)

Aile: "çevre ile sıcak ilişkiler kurmaya, düşünce ve kültür çevresi oluşturmaya, insan türünün devamını sağlamaya ve toplumsallaşmaya yarayan, bunun yanı sıra karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı, toplumda oluşturulmuş çeşitli zenginliklerin kuşaktan kuşağa aktarıldığı, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal ve hukuksal yönleri bulunan toplumsal birim"dir (Araz, 2007'den akt. Keskin, 2017, s.15).

Aile: “Nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, çocukları sosyalleştirme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin fonksiyonlarının yerine getirildiği bir müessese”dir (Erkal, 1997’den akt. Ünal, 2013, s.589).

Aile: “Üyeleri arasındaki ilişkiler ve etkileşim yönünden sosyal bir grup, sosyal ve ekonomik yönden bir birlik, sosyal yaşamın temel görevlerinden biri olarak bir örgüt, üyelerinin ihtiyaçlarının karşılanması ve yürütülmesinde sistematik kuralları bulunan en küçük sosyal bir yapı’dır (Nirun, 1994’den akt. Günindi ve Yaşa Giren, 2011, s.351).

Aile: “Ebeveyn (anne-baba) ve çocuklardan oluşan en küçük akraba- temelli toplumsal birime aile denir” (Üstündağ, 2012: s.188)

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşıldığı üzere “aile” ile ilgili tanım örneklerini daha da arttırabiliriz. İnsanın sosyal bir varlık olması, yalnız yaşayamaması aile kavramının tanımlarının çok fazla olmasında etkili olduğunu söyleyebiliriz.

2.1.2. Aile Tipleri

İnsanoğlunun bir araya gelmesi aile oluşturması evlilikle olmaktadır. Fakat evlenme şekilleri zaman içinde toplumlar arasında farklılaşma gösterebilmektedir (MEB, 2011, s.5). Gelişmiş yada gelişmekte olan toplumlar fark etmeksizin bütün toplumlarda aile değişmekte ve farklılaşmaktadır (Oğultürk, 2012, s.16).

Bütün toplumlar için bir tek aile tipinden söz edilemez. Aile meydana gelme şekillerine göre birçok tipe sahiptir. İlk insandan beri ailelerin şekillenmesi ve ortaya çıkması da toplumların genel yapıları etkili olmuştur (Ünal, 2013, s.590). Toplumbilimciler tarafından aile tiplerindeki çeşitlilik nedeni ile sınırsız sayıda tiplerin olduğu iddia edilmiş olsa da aile tiplerinin şekillenmesinde asıl etkili olduğu söylenen “otorite” ve “hane halkı” gibi etkenlerdir (Könezoğlu, 2006, s.10).

2.1.2.1. Otoriteye Göre

Otoriteye göre aile tipleri ikiye ayrılmaktadır.

2.1.2.1.1. Anaerkil Aile

Gücün ve otoritenin annede olduğu bir aile yapısıdır. Bazı yazarlar avcı ve toplayıcı toplumların kadınlar tarafından yönetildiğini iddia etmişlerdir. Fakat tarım yapılmaya başlandıktan sonra yerleşik düzene geçilmiş, toprak ve mallar özel mülkiyet

haline gelmiştir. Bu durumda ataerkil sistemin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Böylece kadınlar anaerkil sistemdeki otoritelerini kaybetmişlerdir.

2.1.2.1.2. Ataerkil Aile

Pederşahi olarak da adlandırılan bu aile yapısında güç ve otorite baba yani erkektedir. En yaygın olan aile sistemidir. Ataerkil aile sisteminde soy babaya dayanır. Çocuklar büyük babalarının, amcalarının ve amcalarının çocuklarının soy grubuna dahildirler. Bu aile modelinde aile bireyleri “ocak” olarak adlandırılan bir evde otururlar. Ataerkil aile de otorite sahibi olan baba bu otoritesini dinden alır. Baba atalarının kurmuş olduğu aileyi ve gelenekleri sürdürmekle görevlidir. Bu aile modelinde en önemli görev, bu ocağı sürdürecektir bir erkek çocuğa sahip olmaktır. Otoriteyi elinde bulunduran kişi bütün malların sahibidir ve mülk bölünmez ve onları dilediği gibi kullanma yetkisine sahiptir. Ataerkil aile erkeği birden fazla kadınla evlenebilir (Bozkurt, 2011, s.262).

2.1.2.2. Büyüklüklerine Göre

Büyüklüklerine göre aile tipleri geniş ve çekirdek aile olmak üzere ikiye ayrılır.

2.1.2.2.1. Geniş Aile

Geleneksel aile, geniş aile, büyük aile, birleşik aile gibi isimlerle de ifade edilen geniş aile, “özellikle geleneksel toplumlarda gözlenen ve birkaç kuşağın, evlilik ve kan bağıyla akraba olan çok sayıda insanın tek bir çatı altında veya birbirine yakın evlerde yaşadığı bir aile yapısıdır” (Budak, 2000’den akt. Günindi ve Yaşa Giren, 2011, s.352). Geniş ailede birden fazla kuşak aynı evde oturmaktadır. Geniş ailede, akrabalık bağlarının göçlü olmasıyla birlikte, gelenek ve göreneklere bağlılıkta bir o kadar güçlüdür. Ailenin en yaşlısı, yani baba ailede söz sahibidir, ailenin idarecisidir (Ünal, 2013, 590)

Geniş aile genellikle az gelişmiş toplumların kırsal kesimlerinde daha yaygın bir şekilde görülmektedir. Aile bireyleri arasında, yaşa, cinsiyete, aile içindeki statüye ve erkeğin soy çizgisine göre şekillenmiş sıralı bir ilişki düzeni, işleyişi ve yapısı vardır. Aile bireyleri bu hiyerarşik düzene uyarlar, işbirliği, işbölümü ve bütünlük içinde yaşarlar (Erdoğan, 2014, s.43). Geniş aile bireyleri arasında ilişkiler eşitlikçi değildir. Kişiler arasında statü farkı vardır. Yaşlı gençten, erkek kadından, ergin çocuktan daha

yüksek konumdadır. Statüsü en düşük olan kişiler ise aileye yeni girmiş olan gelin gibi kişilerdir (MEB, 2011, s.5).

Hanedeki kişi sayısının fazla olması özelliği taşıyan geleneksel ailenin kırsal alanda daha yaygın olması, ekonomik yapı ile doğrudan ilişkilidir. Tarım ve tarıma dayalı üretim, kırsal alanların tek ekonomik faaliyetidir. Geniş ailede, kişinin iş gücüyle üretim arttırılmaktadır. Bu durum ailenin kişi sayısının fazla olmasını doğrudan etkilemektedir (Şentürk, 2012, s.33,34). Bu ailelerde dünyaya gelen çocuklar ilerleyen dönemler için iş gücü olarak görülmektedir (Keskin, 2017, s.16).

Tarıma dayalı ekonominin hakim olduğu kırsal kesimlerde geniş aile şekli, sanayileşme dönemine kadar yaygınlığını devam ettirmiştir. Sanayinin gelişmesiyle birlikte önemini yitirmiştir (Şentürk, 2012, s. 36).

2.1.2.2.2. Çekirdek Aile

En genel anlamıyla çekirdek aile, “anne-baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan aile tipine denir” (Avşaroğlu, 2010, s.287). Geniş aileyi çekirdek aileye dönüştüren asıl etken bir kısım kır nüfusun kentlere taşınması ve tarım dışı alanlarda çalışmasıdır (Ünal, 2013, s.590).

Eşler birbirlerini özgürce seçerler, anne –baba ailelerinden bağımsız bir yerde ve akrabalık ilişkilerinden arınmış olarak kurulur (Günindi ve Yaşa Giren, 2011, s.352). Genelde modern toplumlarda görülen bir aile şeklidir.

Üretim aile dışında yapıldığından, aile bireyleri ev dışında çalışarak bağımsız hale gelirler. Bağımsız hale gelmeleri geniş ailedeki kat alt-üst ilişkilerini ortadan kaldırır ve aile içinde daha eşitlikçi ilişkilerin yaşanmasını sağlar (MEB, 2011). Aile bireyleri statülerini kişisel beceri ve yetenekleri sayesinde kazanırlar (Keskin, 2017, s.17).

Çağın sosyoekonomik ve politik gelişimi açısından daha pratik bir aile olarak görülse de bu aile modelinde de sorunlar ortaya çıkmıştır. Hızlı gelişen yaşam koşulları, değişen değer yargıları, kavramlar ve davranış biçimleri çatışma ve ayrılmalara neden olabilmektedir (Erdoğan, 2014, s.44).

2.1.3. Ailenin Önemi

Toplum ailelerin bir araya gelmesiyle meydana gelir. Aile toplum içindeki en küçük sosyal yapıyı teşkil eder (Könezoğlu, 2006, s.8).

Tarih boyunca aile yapısında pek çok değişiklik olmuş olsa da, bireyin temel eğitimini aldığı, hayata dair bilgilerin verildiği bir kurum olma özelliğini her zaman korumuştur. Toplumların duygusal, fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarının karşılandığı en küçük yapıyı oluşturan aile, çocuklara kimliklerini kazandırması açısından en önemli birimdir (Yurdakul, 2016, s.26). Aile üyeleri kişinin hem organik hem de zihni alışkanlıklar kazanmasını sağlar (Erdoğan, 2014, s.42). Kişi sevgi, hoşgörü, öfke ve kırgınlığı aile içinde yaşayarak öğrenir. Anlayışlı olma, sevgi, acıma, ebeveyn model alınarak gelişen duygulardır. Kişideki davranış bozukluklarının birçoğuna uyumsuz ebeveyn ilişkileri neden olmaktadır (Oğultürk, 2012, s.21). Bu gibi durumlar bireyin olumlu davranışlar kazandığı bir ortam olarak değerlendirilen aile böylece olumsuz bazı yaşantıların da ortaya çıkmasında etkili olduğunu göstermektedir. Örneğin, ailede meydana gelen öfke ve saldırganlık yaşantılarını çocuğa zarar veren yaşantılar içinde ele alabiliriz (Kaymak Özmen, 2004, s.28).

Sağlıklı bir toplumun meydana gelmesi ve devam etmesi açısından ailenin devamlılığı çok önemlidir. Toplumun oluşturan temel kurum olan aile ne kadar sağlam ve sağlıklı olursa, meydana getirdiği toplumlar ve devletlerde o denli güvenli ve huzurlu olur (Ünal, 2013, s.589). Aileyi düzenlemek ve sağlamlaştırmak, toplumu düzenlemek ve sağlamlaştırmak demektir. Bu sebeptendir ki Anayasamızın 41. Maddesinde “Aile Türk toplumunun temelidir. Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimiyle uygulamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar” hükmü yer almıştır (Ağdemir, 1991, s.11; T.C. Anayasası, 2010).

0-6 yaş (0-72 ay), öğrenmenin en yoğun olduğu, bilişsel yeteneklerin hızlı gelişip şekillendiği ve temel alışkanlıkların kazanıldığı bir dönemdir. Bu dönem çocuğun hayata gözlerini açtığı, toplumla bağlantı kurmasında köprü görevi gördüğü ailesi ile geçmektedir. Bu yüzden bu gibi kritik zamanların iyi bir şekilde yaşanmış olması sağlıklı kişiliklerin meydana gelmesinde ailenin rolü oldukça büyüktür (Günindi ve Yaşa Giren, 2011, s.354).

Aile bireyin, hayatının ve terbiyesinin dayandığı kurum olması açısından oldukça önemlidir (Güngör, 2010, s.206). İnsanın eğitimi şüphesiz ki çok önemlidir. Tabiatı gereği insan diğer varlıklardan daha uzun ve daha zor yetiştirme süreci geçirmektedir. Bu uzun yetiştirme sürecinde biyolojik ihtiyaçlar aile tarafından karşılanırken, sosyal ve kültürel ortamda yetiştirme ya da ortama uyum sağlamak için gerekli olan ilk öğrenme sürecinde aile tarafından verilmektedir. Toplumsal bir varlık olan insanın, içinde bulunduğu topluma ait olan değerleri öğrenmesi ve o değerleri içselleştirmesi durumu da yine aile tarafından öğretilmektedir. Aile ile ilgili araştırma yapan uzmanların genel kabulü, bireyin beden ve ruh sağlığı açısından dengeli yetişmesinde en ideal ortamın aile olduğu yönündedir (Turan, 2015, s.434-435).

Psikososyal açıdan gelişen kişinin en çok etkileşime uğradığı yer, aile ortamıdır. Bireyin aile ortamında yaşadığı etkileşim bireye, kendine güvenmeyi, kimlik kazanmayı, kendine ve diğer insanlara sevgi duymayı, kişilik geliştirmeyi, topluma uyum sağlamasını, sosyal beceriler geliştirmesini sağlar (M.E.B, 2011, s.4). Bireyin aile fertleriyle yaşadığı bu etkileşim aynı zamanda ilerde diğer insanlara ve varlıklara göstereceği tutumun ve tavrın temelini oluşturmaktadır. Bununla beraber aile bireye toplumun bir parçası olduğunu benimsetmeye ve sosyal etkileşimlerde uyumlu olmasını sağlayacak tepkilerin temelini sağlar (Şimşek, 2017, s.1).

Aile bireyin özel alanı olarak kabul edilmektedir. Bu kabul birçok kişinin ailesine karşı muhafazakar bir yaklaşım içinde olmasına neden olur. Bu yaklaşım için gerekli olan aile bireylerinin birbirlerine saygı göstermesi, birbirlerini himaye etmesi, birbirlerine tutkun olmalarıdır. Aidiyet duygusundan kaynaklanan ve çoğunlukla kişinin hayatında olumlu rol oynayan bu yaklaşım, bazı durumlarda ailede öğrenilen bazı yanlışları sorgulamama ve akıl süzgecinden geçirmeme boyutlarına ulaşabilmektedir. Bu durum bireye doğruluk adına öğretilen bazı yanlışların ömür boyu kişinin inancı, tercihi ve düşüncesi haline getirebilmektedir. Bu bilgiler ailede verilen eğitimin güvenilir doğru bilgilerden oluşması gerektiğini ortaya koymaktadır (Özpolat, 2010, s.16).

Kişinin, bireysel ve toplumsal ihtiyaçlarını ilk elden karşılayan aile, toplumda var olan diğer kurumlarla etkileşim içerisine girer ve diğer kurumlara uzanır, onlara fonksiyonel kanallar uzatır, onlarla birleşir ve bireyin ihtiyaçları için diğer kurumlarla birlikte çalışır (Yaşar Ekici, 2014, s.210-211).

2.1.4. Ailenin Fonksiyonları

İnsan için önemli bir yere sahip olan aile, toplumun en küçük birimi olarak kabul edilmektedir. Kişinin hayatında doyum sağlaması, topluma uyumlu bir birey olarak yetişmesi ve sorumluluklarını uygun bir şekilde yerine getirmesi gibi özellikler öncelikle bireye aile tarafından kazandırılır (Oğultürk, 2012, s.33).

Ailenin bireye karşı sorumlulukları sadece bireyi beslemek ve eğitmekten ibaret değildir (Güngör, 2010, s.218). Ailenin, kendi bütünlüğünü koruya bilmesi aynı zamanda üyelerinin sağlıklı yetişebilmesi için ailenin yerine getirmesi gereken bazı sorumluluklar vardır (Demircioğlu, 2012, s.22).

Aile, yetişkin ve çocukların etkileşimde buldukları, dolayısıyla birbirlerini etkileyen bir birimdir (Çetinkaya, 2004'den akt. Avşaroğlu, 2010: s.285). Aile, Etkileşim üzerine kurulu bir sistem olduğundan sistemin yönleri ve boyutları bu işlevi etkilemektedir. Aile kurumunun toplum için gerekli olan bazı işlevleri vardır (Avşaroğlu, 2010: s.285).

2.1.4.1. Biyolojik Fonksiyonu

2.1.4.1.1. Cinsel Davranışın Düzenlenmesi

Erkeğin ve kadının temel ihtiyaçlarının karşılanması ve doyurulması evliliğin temelini oluşturmaktadır. "Cinslik güdüsü biyolojik bakımdan cinsin devamını sağlayan bir ilgi, sosyal bakımdan bir kişiyi diğer kişiye yönelten bir eğilimdir" (Kır, 2011, s.385). Diğer bir deyişle evlilik, kadın ve erkeğin duygusal ihtiyaçlarının karşılandığı ve yasalara dayandırılan yasal bir birlikteliktir. Ailenin biyolojik işlevi sadece çiftin cinsel ihtiyaçlarının karşılanmasıyla sınırlı değildir. Aynı zamanda neslin devamlılığını da sağlamaktadır. Yasalara dayandırılan ailenin kurulması için çiftlerin bir araya gelmesi belli bir süreçten geçtikten sonra olmaktadır. Gelişi güzel bir birliktelik olmadığından sağlam temeller üzerine kurulan bir birliktelik olduğundan çocuğun aile adı altında birleşen çiftlerin çocukları olarak dünyaya gelmesi ve o aile tarafından yetiştirilmesi sağlıklı nesillerin yetişmesini sağlayacağını söyleyebiliriz (MEB, 2011, s.11).

Çiftlerin cinsel birliktelikleri, karı kocaya cinsel tatmin ve çocuk sevgisi yaşattığı gibi aile üyeleri arasındaki bağları da kuvvetlendirerek psikolojik olarak rahatlık sağlamaktadır (Lale, 2004, s.12). Aile, insanın en güçlü dürtülerinden biri olan cinsellik

dürtüsünü kontrol altına alarak biyolojik işlev ile birlikte toplumsal bir işlevi de yerine getirmektedir. Böylece aile hem cinselliği kontrol altına almakta hem de neslin devamlılığını sağlamaktadır. Ailenin biyolojik fonksiyonu, aileyi neslin devamlılığı noktasında sorumlu hale getirmektedir (Şentürk, 2012, s.88). Ailenin cinsel içgüdü üzerine kurulu olduğunu savunanlar bu noktaları göz ardı edenlerdir. Çünkü insanlar cinsel güdülerini aile dışında daha fazla tatmin edebilir. Fakat aile cinsel güdüyü belli bir çerçevede içerisinde daha sağlıklı yollarla cinsel güdüyü tatmin etmektedir. İnsan belli bir toplum içinde yaşadığından kişinin bedeni ihtiyaçları da o toplum tarafından belli bir düzene konulmaktadır (Güngör, 2010, s.208). Cinsel kurallar toplumdan topluma farklılık gösterse de hatta aynı toplum içinde zamanla değişikliklere uğrasa da, aile her zaman cinsellik güdüsünün tatmini için gerekli düzenlemeleri yapmaktadır (Bozkurt, 2011, s.261).

Cinsel birlikteliklerde belirli oranlarda kişisel tercihler görülse de toplumsal ve kültürel kaygılar ön plana çıkmaktadır. Cinsellik güdüsünün sebep olacağı karışıklıkları, çatışmaları ve rekabeti önlemek için toplumlar cinsellik tatmin şeklini kurallara bağlamaktadır. Cinsellik güdüsünün tatmininin belli kurallara bağlanmasının en önemli sebepleri bunlardır. Belli kurallara dayandırılmaması toplum içinde karışıklıklara sebep olacağı gibi toplumların yok oluşlarını da hızlandırabilir (Üstündağ, 2012, s.193).

2.1.4.1.2. Koruyuculuk Fonksiyonu

İnsan doğduğunda aciz, korumasız ve her şeye muhtaç bir haldedir. İnsanın bu dönemdeki temel fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayan, büyüten, barınak sağlayan, besleyen, giydiren ve yetiştiren ailedir. Yeni doğmuş bir bebek için doğal, fiziksel ve sosyal çevre çok acımasızdır (Kır, 2011, s.386).

Ailenin yapılanmasında insanın yavrusunun uzun süreli bakıma muhtaç olması en önemli etkeni teşkil etmektedir. İnsan bebeğini dünyaya getirdikten sonra altı yaşına kadar bebeğine sürekli göz kulak olmalı ve onun bütün ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Primat türleri arasında ki bakıma muhtaç olma süresinin en uzun olanı insandır (Üstündağ, 2012, s. 179-180). Bakıma muhtaç olarak dünyaya gelen çocuklara bakmakla görevli olan kurum olarak aile kabul edilir. Bütün toplumlarda da aile çocuğa bakmakla yükümlü nihai sorumlu kabul edilir (Bozkurt, 2011, s.261).

Çocuğun bakımını güvence altına almanın en kabul edilir ve kültür olarak da kabul edilen en güvenli yolu evlilik olarak görülmektedir. Bazı kültürlerde çocuğun bakımını üstlenen akraba olarak tanımlanan kişiler görülse de evli çiftlerin çocuğun bakımında üstlendikleri rollerini tam olarak üstlenen akrabalarına rastlanmamaktadır (Üstündağ, 2012, s.180).

Eski zamandan beri çocuğun bütün sorumluluğunu üzerine alan aile bu sorumluluğunu zamanla devletle paylaşmaktadır. Örneğin; işsizlik, ihtiyarlık, sağlık ve tüm toplumsal güvenlik biçimlerini üzerine alarak vatandaşlarını korumaktadır. Bu durum özellikle dar gelirli ailelerin yararına olmuştur (Tezan, 1985, s.159).

2.1.4.2. Psikolojik Fonksiyonu

2.1.4.2.1. Sıcak Yuva ve Duygusal Doyum Sağlama

Çocuğun biyolojik ihtiyaçları gibi, psikolojik ihtiyaçları da vardır. Çocuğun psikolojik olarak korunması ve yetiştirilmesi, sevgi, sığınma, saygı gibi psikolojik ihtiyaçların karşılanması ailenin temel sorumluluklarındandır (Kır, 2011, s.386). Aile, fertleri arasında birbirlerine karşı duygusal bağlar oluşturmasını sağlar. Aile bireyleri arasında sevgi bağlarının kurulması, saygı ve güven duygularının gelişmesi, ailenin diğer işlevlerinin yerine getirilmesine kolaylık sağlar (Avşaroğlu, 2010, s.285).

Doğduğunda aciz, korumasız ve bakıma muhtaç biri olarak dünyaya gelen çocuğun birçok fizyolojik ihtiyacı olduğu gibi ağlama, üzüme, sevinme, öfkelenme, şımarma, oynama, sığınma, nazlanma, saygı ve sevgi gibi psikolojik gereksinimleri de vardır. Çocuğun bu ihtiyaçları başta anne olmak üzere aile bireyleri tarafından karşılanır. Çocuk için aile tarafından sıcak bir yuva kurulur ve onun psikolojik ihtiyaçları burada karşılanır. Çocuk insanlığa faydalı sosyal bir kişilik olarak bu yuva içinde yetiştirilir. Acımasız doğal, fiziksel ve sosyal çevrenin etkilerine karşı, çocuk için yaşanılır sevgi dolu bir yuva oluşturan ailedir (Kır, 2011, s.386). Aile yerine getirdiği bu işlevlerle psikolojik bir tatmin ortamıdır. Aile aynı zamanda ferdin maddi-moral savunmasını sağlayan, yalnızlığı gideren bir birliktir (Lale, 2004, s.12-13).

2.1.4.2.2. Sevgi Fonksiyonu

Savunmasız bir şekilde dünyaya gelen çocuk sevgiye ve şefkate muhtaçtır. Çocuk bunu en iyi sevginin ve güvenin doğal kaynağı olan ailede karşılayabilir. Ailenin sevgi işlevi doğal olduğu için hiçbir zaman değişime uğramamıştır (Kır, 2011, s.387). Bu kalıcı işlev ailenin değerine değer katmaktadır. Şefkat görmek, sevgi duymak her zaman insanoğlunun gereksinimleri arasında olacaktır (Tezcan, 1985, s.158).

İdeal olarak kabul edilen bir aile, fertlerine sıcak ve şefkatli bir atmosfer oluşturur. Bu ailenin mensupları kendilerini bu ortamda güvende ve mutlu hissederler (Bozkurt, 2011, s.261). Böyle ailelere mensup kişiler sevmeye – sevebilme ve şefkat duyabilme nitelikleri kazanırlar (Demircioğlu, 2012, s.23).

Çocuk en fazla kendi ailesinde mutlu olur. Baba sevgisi, anne şefkati ve kardeş desteği çocuğa eşsiz bir huzur verir. Toplumun huzuru ve geleceği için, çocuğun başarısı için aile desteklenmelidir. Çocuğun düzenli bir eğitim alması, hayatta başarılı olması en önemlisi sağlıklı bir kişilik oluşturması için aile ortamına ihtiyaç vardır. Çocukların ideal bireyler olarak yetiştirilmesi için aile mensuplarının ayrı ayrı sorumlulukları vardır. Ancak görev ve sorumlulukta büyük pay her zaman için ebeveynlere düşmektedir. Büyük kardeşler bu sorumluluğu genelde paylaşırlarken, babaanne, anneanne ve dedelerde bu sorumluluğu zaman zaman paylaşırlar (MEB, 2011, s.18).

Aile çocuk için sadece maddi ihtiyaçları karşılayan bir kurum değildir, aynı zamanda çocuğun manevi ihtiyaçlarını da karşılayarak ruhunu besleyen ve şekillendiren bir kurumdur. Çocuğun maddi ihtiyaçları birçok kurum tarafından karşılanabilir. Fakat aile içerisinde sağlanan sevgi ve güven ortamının başkaları tarafından sağlanması oldukça zordur. Özellikle anne sevgisi çocuk için oldukça önemlidir. Anne sevgisinden mahrum kalmış bir çocuk, diğer ihtiyaçları karşılanırsa bile, dokunma ve sevmeye gereksinimi giderilmediği için psikolojik açıdan tutarsız davranışlar sergiler. Konu ile ilgili yetiştirme yurtlarında yapılan araştırmalar durumu açıkça gözler önüne sermektedir. Bebeklik döneminde sevgi ihtiyacı yoğundur ancak ilerleyen dönemlerde ise sevgi ihtiyacıyla birlikte özgürlük sağlama ve disiplin verme gerekliliği ortaya çıkar (Aydın, 2003, s.127). Çocuğa sevmeyi, sevilmeyi, şefkati öğretmek çocuğun maneviyatını doyuran ailelerin devamlılığı için gerekli önlemler alınmalıdır. Çünkü sevgi görmeyen bireyler sevgi gösteremezler. Örneğin; sevgi duygusunu tatmış kişiler

uyumlu arkadaşlıklar kurarken, sevgi görmeden büyümüş olanlar ilişkilerinde düşmanlık duygusunu ön plana çıkarmaktadır.

Aile ortamında sevgiye ilgiye doyurulmamış çocuklar ilgi çekmek isterler bunun için de hırsızlık vb. gibi akla gelmeyen birçok yola başvurabilirler. Özellikle sevgi yoksunluğu yaşadıkları için şikayetlerde bulunanlar, yetiştirme yurtlarındaki çocuklar, kimsesiz çocuklar, ana okullarındaki çocuklardır. Bu çocuklarda anne ve baba sevgisinden yoksunluk psikolojik bunalımlara ve de sorunlara yol açmaktadır. Sevgi yoksunluğu çeken çocuklar hayata uyum sağlayamamaktadırlar. Günümüzde de anne babaların bütün gün dışarıda çalışması çocukla çok fazla vakit geçirememesi, çocuğun bütün gün ebeveyn sevgisi görmesini engellemektedir. Oysaki çağdaş kentlerin yarattığı bunalımlar, gerginlikler, baskılar ve sorunlar ebeveyn sevgisine duyulan isteği çok daha fazla körüklemektedir (Tezcan, 1985, s.158,159).

2.1.4.2.3. Özsayıyı Geliştirme Fonksiyonu

Özgüven, kişinin kendisine yönelik olumlu duygular geliştirmesi neticesinde kendisini iyi hissetmesi durumudur. Bu iyi hissetme durumu neticesinde birey kendisiyle ve çevresindeki kişilerle barışıktır. Bir başka deyişle özgüven; cesaret, kişinin kendine güvenmesi ya da yürekli olmasıdır da denebilir (www.sabriburhanoglu.com/ozguven-nedir, 2018). Ancak Lindenfield (1997)' den akt. Günalp, (2007) e göre iç özgüven ve dış özgüven olmak üzere iki değişik özgüven olduğunu söyler. İç özgüven, kendimizden memnun ve kendimizle barışık olduğumuza dair inancımız ve bu konuda hissettiklerimiz; dış özgüven ise, dışarıya kendimizden emin olduğumuz şeklinde verdiğimiz görüntü ve davranışlardır. İç özgüveni yüksek olan bireylerde; kendini sevme, kendini tanıma kendine açık hedefler koyma ve pozitif düşünme özellikleri gelişmişken dış özgüveni yüksek olan bireylerde; iletişim becerileri, kendini iyi ifade edebilme, kendini ortaya koyabilme ve duygularını kontrol edebilme özellikleri gelişmiştir.

Çocukta özgüven duygusu doğumla gelişmeye başlar, 9-10 yaşlarına kadar daha yoğun bir şekilde gelişmeye devam eder ve kısmen kesinlik oluşturmakla beraber hayat boyu gelişmeye devam eder. Ergenlikle birlikte birey özgüvenini değerlendirir ve şekillendirir. İlk olarak ailenin bireye verdiği mesajlar çerçevesinde gelişen özgüven duygusu ilerleyen yıllarda çocuğun okula başlamasıyla öğretmenin, arkadaşların verdiği mesajlarda etkili olmaktadır (Günalp, 2007, s.29).

Birey aileden aldığı eğitimle özgüveninin temellerini oluşturur. Özgüveni gelişmiş olan çocuk aileye sıkı sıkıya bağlanır bu da toplumun temelini sağlamlaşmasını sağlar (Kır, 2011,388). Böylece toplumda çözümler ve yok oluşlar olmaz ve toplum varlığını sürdürmeye devam edebilir.

2.1.4.3. Toplumsal Fonksiyonu

Toplumun temeli veya çekirdeği olarak kabul gören aile bireyin toplumsallaşması için birçok sorumluluk üstlenmektedir. Toplum içinde birey bir statü ve role sahip iken ancak gerçek kişiliğini toplumdaki diğer bireylerle sosyal ilişkiler yaşayarak oluşturur. Kişi bu ortamı en iyi aile içinde bulabilir (Kır, 2011, s.388).

2.1.4.3.1 Sosyalleştirme Fonksiyonu

“Sosyal” kelimesi aslen Fransızca’dan adapte edilmiş arkadaşlık ve hoşgörü ile karakterize edilmiş ve müttefik, ortak anlamında kullanılmış bir kelimedir. Kelimenin kökü Latince’deki “socialis” kelimesine dayanmakta ve birleşmiş, başkaları ile birlikte yaşamayı sevmek, arkadaşça ilişkiler içerisinde bulunmak, arkadaşça toplanma anlamında sosyalleşme kavramı, bilimsel bir kavram olarak yeni kullanılmaya başlanmış olmasına karşılık bir olgu olarak insanlık tarihi ile birlikte var olagelmıştır (Dilmen ve Öğüt, 2010; Okumuşlar, 2013’den akt. Keskin, 2017, s.13).

İnsanoğlu hayata sıfır noktasından başladığından zeka ve yetenek olarak da sıfır noktasında olmakla birlikte, hayatını idame etmesi için gerekli olan bilgi ve becerilere de sahip değildir. Kişinin doğumuyla birlikte kendisinde var olan zeka ve yeteneğin var olan durumdan bilgi, beceri, davranış ve değer aşamasına taşınması ve kendi doğasını koruyarak yaşadığı topluma uyumlu hale gelmesi için kişinin sosyal bir ortamda yetişmesi gerekir. Doğum ve ölüm arasında geçen bu sürece sosyalleşme denir (Özpolat, 2010, s.10).

Kişinin sosyalleşmesi için en önemli rolü üstlenen kurum ailedir (Lale, 2004, s.13). Bireyin maddi gereksinimleri gibi toplumsal bir ihtiyaç olan sosyalleşme gereksinimi de aile tarafından karşılanır. Toplum içinde yaşaya bilmesi için bireye toplumun kuralları aile tarafından öğretilir (Aydın, 2003, s.128). Ancak ailenin kendine has bir iç işleyişi vardır. Bu işleyiş şekli toplumun kültürel yapısıyla ilgilidir. Bu yüzden aile çocuğu sosyalleştirirken özel iç işleyiş durumunu çocuğa da aktarır (MEB, 2011, s.12). Toplum içinde yaşaya bilme, demek olan sosyalleşme bu şekilde gerçekleşir

(Aydın, 2003, s.128). Birey toplum kurallarına göre davranmayı sosyalleşme aşamasında öğrenir. Bireyin sosyalleşmesinde ailenin yanın da akranları da önemli bir yere sahiptir (Hatunoğlu, Halmatov ve Hatunoğlu, 2012, s.5).

İlk sosyal deneyimlerini yaşaması açısından aile çocuğun gelişiminde büyük bir öneme sahiptir. Birey çocukluk evresini aile bireylerinin bakım ve destekleriyle geçirmektedir. Buda çocuğun en fazla sosyal etkileşimi, içerisinde bulunduğu sosyal çevre olarak da kabul edilen aile ile yaşamasına neden olmaktadır (Oğultürk, 2012, s.21). Sosyal etkileşim ise en geniş anlamıyla çocuğun kendisini fark ederek diğer insanlarla ilişkiye girmesi ile başlayan sosyal etkileşim sürecidir (Hatunoğlu, Halmatov ve Hatunoğlu, 2012, s.4).

İlk çocukluk “2-6 yaş arası” evresinde çocuk iletişimin nasıl olduğunu, sosyal ilişkilerin nasıl kurulduğunu, ailesi dışındaki kişilerle özellikle akranlarıyla nasıl ilişki kuracağını öğrenmeye başlar, böylece uyum ve işbirliği gelişir. Bu dönemdeki çocukların çok fazla ilişki kurması onun sosyal gelişimini arttırır (Günalp, 2007, s.21). İlk çocukluk evresi, aynı zamanda çocuğun ilk toplumsallaşma dönemidir. Aile bu dönemden sonra çocuğun sosyalleştirme sorumluluğunu okul ile paylaşmaya başlar (Tezcan, 1985, s.159).

Çocuklar 2 yaşına kadar yalnız oynamaya meyillidirler fakat 3-4 yaşlarında birlikte oynamaya meyillidirler ve oynarken arkadaşlarıyla konuşmaya ve oynamak istedikleri oyunları seçmek isterler. 2 yaş civarında başlayan sorgulama dönemi, 4 yaşında en üst seviyeye ulaşır. Bu dönemde çocuk “nasıl” ve “niçin” gibi soruları bıkıp usanmaksızın sorar. Ebeveyn çocuğun bu sorularını büyük bir titizlikle cevaplamalıdır. İlk çocukluk döneminin düğüm noktasını, ebeveyn ve çocuk için “altın yaş” olarak kabul edilen 5 yaş oluşturur. 5 yaşındaki bir çocuk çevresine karşı dostça bir yaklaşım gösterir ve ileri düzeyde toplumsallaşmış bir birey görünümündedir (Günalp, 2007, s.21).

Toplumsallaşma sürecinde birey bireysel farklılıklarını muhafaza ederken, içinde yer aldığı toplumun inanç ve değerlerini, davranış kurallarını edinir ve böylece yaşadığı toplumda uyumlu ve etkili bir şekilde var olur. Doğum ile başlayıp ölüme kadar devam eden bu süreç de en önemli etkileşimlerin ilk çocukluk evresindeki etkileşimler olduğu kabul edilir (Yağmurlu, 2012, s.142).

İlk çocukluk evresinde bireyin toplumsallaşmasında en etkili olarak kabul edilen aile, toplumsallaştırmayı, rehberlik ederek, öğretimde bulunarak, çocuğun eylemlerine yanıt vererek ve kendi eylemlerine çocuğu katarak gerçekleştirir. Çocukta bunlar arasından uygun değerleri ve örnekleri seçer. Bu seçimi, rol oynama, başkalarına katılma, gözlem ve kendi davranışlarını ve düşüncelerini yargılama yollarıyla gerçekleştirir (Tezcan, 1985, s.160).

Aile, içerisinde bulunduğu toplumun kurallarını ve değerlerini göz önünde bulundurarak mensuplarına uygun rolleri benimsetmektedir. “Bir işte bir kimse veya şeyin üstüne düşen görev” olarak TDK tarafından tanımlanan rol (www.tdk.gov.tr), bireyin neyi, nasıl yapacağını veya yapamayacağını belirleyen düzenlemelerdir. Toplum içinde bulunan herkes sosyalleşme sürecinde kendine uygun bir rol elde etmektedir. Toplum tarafından bireylere sosyalleşme esnasında rollerini başarılı bir şekilde icra etmeleri öğretilir. Kişilerin rollerini doğru bir şekilde icra etmeleri birlikte yaşamayı kolaylaştırmaktadır (Şentürk, 2012, s.76).

Bireyin sosyalleşmesi durumu her zaman için devlet, toplum ve aile için önemli bir durum olmuştur. Bireyin sosyalleşmesinde başta aile olmak üzere bütün sosyal kurumların etkileriyle gerçekleşen sosyalleşme sürecinin başarılı olması bireyin mutlu, başarılı ve topluma faydalı olmasını sağlar. Sosyalleşme süreci çoğunlukla ailenin, devletin ve toplumun kişiden beklentilerini ön plana çıkaran bir çerçeveden meydana gelir (Özpolat, 2010, s.10).

Yapılan çalışmaları incelediğimizde çocuğun dünyaya getirilmesi ve sosyal yaşama hazırlanmasında en etkili ve en iyi kurum olarak aile kabul edilmiştir. Fakat özellikle son dönemlerde yaşanan sosyal ve ekonomik birçok değişiklik ailenin yerine getirdiği bazı işlevleri meydana gelen yeni kurumlara devretmesine sebep olmuştur lakin, toplumun çekirdeğini meydana getiren ailenin, çocuk dünyaya getirme ve hayata hazırlama, toplumun devamlılığını sağlamak gibi toplumsal görevleri hiçbir kişi ve kurum ailenin yerine getirdiği gibi başarılı bir şekilde yerine getirememektedir. Buda ailenin çocuk doğurma ve hayata hazırlama noktasında ne kadar başarılı olduğunu ve toplum için ne kadar önemli işlevleri olduğunu gözler önüne sermektedir (Şentürk, 2012, s.73).

2.1.4.3.2. Güvenlik Fonksiyonu

Evlenen bireyler ‘sosyal’ bir gereklilik olarak dayanışma sağlama, geleceğe güvenle bakma, bir arada güven içinde yaşama, toplumda bir yer edinme, destek sağlama, korunma ve kıvanç duyabilme gibi olanaklar elde ederler. Ebeveynler çocuğun maddi manevi ihtiyaçlarını karşılayarak da onlara güvenli bir ortam oluştururlar. İyi bir eğitim için ilk şart güvenli bir ortamın sağlanmasıdır (Kır, 2011, s.388). Çocuğun toplumla uyumlu ilişkiler geliştirmesi için öncelikle kendisiyle uyumlu ve tutarlı olması gerekir. Kişinin uyumlu, tutarlı ilişkiler geliştirebilmesi için doğumdan itibaren uygun yaşantısal deneyimler geçirmelidir. Bunun için bireyin temel ihtiyaçlarının ve beklentilerinin doğru karşılanması gerekmektedir.

Çocuk ilk sosyal teması annesiyle kurduğundan annenin, çocuğun ihtiyaçlarını karşılama şekli, yumuşak ya da sert, az ya da çok duyarlı davranma şekli çocuğun sosyal gelişimini geniş ölçüde etkiler. Özellikle 0-1 yaş dönemi bireylerinde temel gereksinim, güvenlidir. Bu dönemde bebek bu ihtiyacı gidermek için annesine dokunmak ve onun sıcaklığını, varlığını hissetmek ister (Günalp, 2007, s.20).

2.1.4.3.3. Bağımlılık İhtiyacını Giderme Fonksiyonu

Bireyin en önemli gereksinimlerinden biri de “mensup olma” veya “ait olma” duygusunun tatmin edilmesidir. Bireyin bu duygusunu en iyi tatmin edeceği yer aile ortamıdır. Birey sıcak ilişkilerin yaşandığı aile ortamında “ait olma” duygusunu çok iyi tatmin eder. Böylesi sıcak yuva ortamlarında sadece çocuklar değil aynı zamanda anne babalar da bu duygularını tatmin ederler. Birey birçok sosyal gruba üye olup girse de “ait olma” duygusunu en iyi aile doyuma ulaştırır. Çocuğun birçok ihtiyacını karşılayan aile bu ihtiyacı da annenin, çocuğun açlık ihtiyacını gidermesiyle çocuğun aileye bağlılığının temellerini atmış olur (Kır, 2011, s.390).

2.1.4.3.4. Sosyal Statü Sağlama Fonksiyonu

Her birey doğuştan bir statüye sahip olarak dünyaya gelir. Çünkü insan ailesinin sahip olduğu sosyal statünün mirasçısı olarak doğar ve haliyle o ailenin statüsü yeni doğan bireyinde statüsü olur (Bozkurt, 2011, s.261). Yoksul olmak veya soylu olmak, aşağı seviyeden olmak veya saygın olmak kişinin içerisinde bulunduğu ailenin saygınlık durumundan kaynaklanmaktadır (Lale, 2004, s.16). Sosyal statü durumunu kişinin sosyalleşme sürecinde etkilemektedir. Aile kişiye içinde yaşadığı toplumunun kurallarını,

değerlerini, inançlarını öğreterek de kişinin sosyal statü kazanmasına yardımcı olur (Avşaroğlu, 2010, s.286)

2.1.4.3.5. Toplumsal Denetim Fonksiyonu

Bireyin toplumun değer ve normlarını öğrendiği ilk yerin aile olmasının yanın da günlük yaşamda ve arkadaş gruplarından, informal yollarla da kazanır. Birey bu değer ve normları pekiştirme ya da cezalandırma ile öğrenip hayatına uygular. Aile bireyin hayatında informal yollar kullanarak bireyin hayatını kontrol altına alır. Aile, kendisine mensup olan kişilerin başarılarını teşekkür ve takdir gibi manevi pekiştirmeyle pekiştirdiği gibi maddi pekiştirme de kullanabilir. Bireyin hataları için de informal cezalar kullanarak bu hataları azaltma yoluna gider. Böylece birey toplumsal denetim ve kontrolü aile içinde uygulanan bu gibi yöntemlerle öğrenip hayatına uygulamaya başlar (Kır, 2011, s.391).

2.1.4.3.6. Eş Seçme ve Aile Kurma Fonksiyonu

“Evlilik sosyal yapı içinde mevcut normlara uygun şekilde, örfi ya da medeni hukuk açısından meşru bir bağın kurularak aile müessesesinin o topluluk tarafından kabulünü sağlayan bir duygudur (Lale, 2004, s.27).” Evlilik sadece erkek ve kadının tercihi olmasının çok ötesinde toplumsal bir birlikteliktir. Birçok toplumsal ağa, bazı toplumsal süreçlere girmek olarak algılanır (Üstündağ, 2012, s.184). Bununla beraber evlilik şekli topludan topluma değişiklik göstermektedir. Örneğin; ailenin büyüklüğü, yerleşim yeri vb özellikler değişikliğe neden olmaktadır (MEB, 2011, 5).

Genel olarak aileler neslin devamı ve vatana millete hayırlı evlatlar yetiştirmek için çocuklarını evlendirmek isterler. Fakat bununla beraber İslamı kabul etmiş olan aileler Allah'ın emrine uymak ve peygamberin sünnetini ihya etmek için çocuklarını evlendirirler (Keskin, 2017, s.60). Aileler çocuklarına eş seçmede ve onları evlendirmede özellikle geleneksel toplumlarda aileler kendilerini sorumlu hissederler. Aileler çocuklarına uygun bir eş seçip evini hazırlayıp düğününü yaptığında sosyal ödevini yerine getirmiş olur. Bu sosyal görevin karşılığı olarak evlatlarının mürüvvetini gördüğünde ve torunlarını sevecek olacağından büyük mutluluk duyar. Geleneksel toplumlarda ailenin eş seçme ve yuva kurma sürecindeki rolleri çok fazlayken, modern toplumlarda eş seçme ve yuva kurma süreci daha çok evlenecek kişiler tarafından

yürütülür. Aileler evlenecek çiftlere eğer ki ekonomik sıkıntıları varsa onlara daha çok bu noktalarda destek olurlar (Kır, 2011, s.392).

2.1.4.3.7. Tanıdık Çevre Edinme Fonksiyonu

Çocuk dünyaya gözlerini aile ortamında açar. Çocuk böylece bu ailenin bir ferdi olur ve bu ailenin eş, dost akrabasıyla da otomatikman bağlantı kurmuş olur (Kır, 2011, s.392). Çocuk hiç kimseyi tanımazken bir anda ailesinin eş, dost, akrabasıyla tanışmış ve hepsi tarafından kabul edilmiş olur. Bu sebepten çocuk dünyaya gelir gelmez bir çevre edinmiş olmaktadır.

İnsanoğlunun toplumsal bir varlık olması akrabalık ilişkilerinin çok önemli olmasına neden olmuştur. İstisnasız bütün toplumlarda herhangi bir akrabalık sistemi kabul görmektedir. Çünkü bu akrabalık sistemi birey için bu önemli iki işlevi yerine getirmektedir. İlk işlevi, statü ve mülkiyetin bir kuşaktan bir kuşağa aktarılmasıdır. İkinci önemli işlevi, toplumsal gruplar oluşturması, insanlar arasında dayanışma sağlaması ve bu gruplarda süreklilik oluşturmasıdır (Üstündağ, 2012, s.189).

Aile ve akrabalık ilişkileri toplumu oluşturan değerlerdir. Akrabalık ilişkilerinin oluşturulmasıyla aileler büyür ve böylece yalnızlık hissi yok olur (MEB, 2011, s.27). Kişi bu şekilde bir gruba ait olur ve yalnızlık hissi yaşamaz ve yaşamdan daha fazla zevk alır.

2.1.4.3.8. Huzurlu ve Güvenli Bir Hayat Sağlama Fonksiyonu

Bireyin en önemli ihtiyaçlarından biri de huzurlu ve güvenli bir aile ortamına sahip olmaktır. Çünkü ailenin huzurlu olması, sevgi, saygı ve karşılıklı anlayışın hakim olduğu bir ortama sahip olması gelişimi açısından büyük önem göstermektedir. Aile bireyleri arasında yüz yüze samimi, sevgiye dayanan ilişkilerin olması aile bireyleri arasındaki sevgiyi saygıyı ve dayanışmayı arttırdığı gibi nefret, duygusunun yok olmasını sağlar. Birey aile içindeki sevgiye ve saygıya dayanan birincil ilişkiler neticesinde huzurlu ve güvenli yaşar (Kır, 2011, s.392). Birey en samimi ve içten duyguları aile ortamlarında yaşar. Çünkü aile birey için huzur ve güven ortamıdır. Aile birey için güven ve emniyet noktasında sigorta sağlar (Lale, 2004, s.87).

Aile içinde kavgaların, saygısızlıkların ve ağız dalaşmaların yaşanması ruhsal ve bedensel açıdan sağlıklı bireylerin yetişmesini imkânsız hale getirir. Kütü ilişkilerin

hakim olduğu aile ortamındaki bireyler endiŖe ve korku duygusu yaŖarlar. EndiŖe ve korku duygusu yaŖayan bireylerde gelecek kaygısı, çekingenlik, sınırlılık, umutsuzluk duygusu olur. Böyle bireyler bu endiŖelerinden kurtulup kendilerini geliŖtirip baŖarılı olamazlar (Kır, 2011, s.392).

2.1.4.3.9. BoŖ Zamanları Değerlendirme Fonksiyonu

“Bireyin kendi istediği Ŗekilde eğlenmek veya değerlendirmek için, kendisine ayırdığı zaman dilimine boŖ zaman denir.” Bir baŖka tanıma göre ise boŖ zaman; “kiŖinin mesleksenel, ailesel ve toplumsal ödevlerini yerine getirdikten sonra, kendi isteğiyle gireŖebileceęi dinlenme, eğlenme, bilgi veya becerilerini geliŖtirme ve toplum yaŖamına gönüllü olarak katılma gibi bir dizi uęraŖlardır. (Ŗentrk, 2012: s.83).” Her ne kadar iki tanımda da kiŖinin kendi isteğiyle değerlendirdiği zaman denmiŖ olsa da aslında bu zamanın derlendirilmesinde kiŖinin ailesi belirleyici olmaktadır. Öyle ki boŖ zamanın değerlendirilmesine yönelik tutum ve davranıŖlar, bireyin ailesinin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısına göre Ŗekillenmektedir. Bireyin boŖ zaman değerlendirme Ŗekli, sosyalleŖme süreciyle i ie kabul edilmektedir. Çünkü kiŖi boŖ zaman planlamalarını yaparken ailesinin eğilimlerini ve sosyoekonomik durumunu göz önünde bulundurur ve planlamalarını ona göre yapar (Ŗentrk, 2012, s.83)

BoŖ zaman planlamaları yapılırken toplumsal refahın artması, düzenin geliŖtirilmesi ve bireyin refahının artması, bireysel geliŖiminin gerekleŖmesi gibi durumlar göz önüne alınarak yapılmalıdır. BoŖ zamanın daha iyi bir geleceğin hazırlanması ve kiŖilięin geliŖtirilmesi için çok iyi bir fırsattır. Bireyin; yaŖı, cinsiyeti ilgi alanları, eğitim seviyesi, kültürel ve toplumsal durumu boŖ zamanın özel etkinliklerle değerlendirilmesinde etkili olmaktadır. diğer yandan boŖ zamanın verimli bir Ŗekilde değerlendirilmemesi bireyin psikolojisinin bozulmasına, aile içindeki iliŖkilerinin zarar görmesine ve etkili vatandaŖ olması noktasında sıkıntılar yaŖamasına neden olabilmektedir. Hatta boŖ zamanının etkili bir Ŗekilde kullanılamaması bireyin zararlı alıŖkanlıklara yönelmesine neden olabilmektedir (Kıncal, 2000, s.117).

Bireyin boŖ zaman içerisinde yer alan dinlenme ve eğlenme en iyi aile ortamında gerekleŖmektedir (Lale, 2004, s.13). Çünkü boŖ zaman değerlendirilmesi için ev ortamı en iyi ortamdır. Ancak aile ortamında boŖ zaman değerlendirilmesi ekonomik ve kültürel yapıları çerçevesinde rastlantısal olarak gerekleŖir. Genellikle spontane geliŖir bu zaman dilimindeki etkinlikler. Fakat spontane geliŖse bile bu etkinlikler bireye zarar

verecek etkinlikler olmaz. Çünkü aile bireyleri arasında olan; sevgi, saygı, güven gibi etmenler bireye zarar verecek etkinliklerin planlanmasını engeller.

Bireyin eğitiminde en önemli rolü üstlenen aile aynı zamanda bu eğitimin kapsamı içinde bulunan boş zaman değerlendirme eğitimini de vermektedir. Ancak özellikle ekonomik alanda yaşanan değişikliklerin etkisiyle, toplumsal alanda yaşanan değişimler neticesinde aile boş zaman değerlendirme görevini diğer kurumlarla paylaşmaya başlamıştır. Ancak buna rağmen bu alandaki hakimiyeti devam ettirmektedir.

2.1.4.3.10. Siyasal Fonksiyonu

Kelime anlamı olarak siyaset; “ülkeyi yönetme, devletler arası ilişkiler kurma ve yürütme sanatıdır (Akyüz, 2009: s.94). Siyaset, eğitim aracılığıyla, var olan düzeni koruyan, milli bütünleşmeyi sağlayan, milli değerlere sahip çıkan bilinçli bireyler yetiştirir (Kır, 2011, s.394).

Bireyin yaşadığı coğrafyadaki siyasi kültürü nasıl öğrendiği, bu kültürel değerlerin nesilden nesile nasıl aktarıldığı gibi sorulara cevaben karşımıza “siyasal sosyalleşme” kavramı çıkmaktadır. Siyasal sosyalleşme; “bir ülkenin siyasal yaşamının bir parçası olmanın ne demek olduğunu öğrenme sürecidir.” Siyasal sosyalleşme süreci çeşitli kurumlar veya faktörler aracılığıyla bütün siyasal toplumlarda gerçekleşmektedir. Bu kurumlara ve faktörlere örnek verecek olursak; aile, akrabalar, komşular, okul, arkadaş grupları, kitle iletişim araçları vb. Birey bunların bazıları ile birincil ilişkiler kurarken bazılarıyla ikincil ilişkiler kurar ve bu ilişkiler neticesinde kendi değer yargıları ile siyasal gerçekliklerini ilişkilendirerek siyasal kimliğini gerçekleştirir.

Bireyin siyasal kimliğini oluşturmada en büyük etkiyi aile göstermektedir. Çünkü birincil sosyalleşme dönemi (0-6 yaş arası) bireyin temel kişilik özelliklerinin şekillendiği dönemdir. Bununla beraber temel siyasi kişilikte bu dönemde gelişme göstermektedir. Bu gelişme bireyin temel siyasi görüşlerinin tam olarak biçimlendiği on beş yaşına kadar devam eder. Birey on beş yaşından sonra sadece siyasi düşüncelerinde olgunlaşma ve içerik zenginliği gerçekleştirebilir. Fakat genel olarak bireyin bu yaş aralığında siyasetten anlamadığı kabul görülür oysaki birey bilinçli ya da bilinçsiz bir öğrenme süreciyle siyasal kişiliğini meydana getirir (Yılmaz, 2013, s.322-323). Bu yaş aralığında birey zamanın çoğunu aile bireyleriyle geçirdiği için bu dönemde aile bireylerinin rol modelliğinde, devlet, politika, mevcut düzen, vatandaşlık, seçim,

yönetim, politika gibi kavramları ailenin görüşlerine göre anlatması neticesinde öğrenebilir.

2.1.4.3.11. Dini Fonksiyonu

Din, kişinin gündelik hayatındaki davranışlarını etkileyip yön veren önemli etkenlerdendir (Ünal, 2013, s.589). Din “insan, Allah ve toplum arasındaki bağlantıyı sağlayan, İslam göz önünde bulundurulduğunda inanç, ibadet ve ahlaktan oluşan bir sistem iken gelecek nesiller arasında aktarılan bilgi, düşünce ve davranışların toplamına verilen isimdir.”

İnsanoğlu üstün bir varlığa inanma özelliğiyle dünyaya gelir. Bu inanma özelliği dini noktada anne –babaya bazı sorumluluklar yüklemektedir. İnsanın din eğitimini alması için en uygun zaman dilimi, kişiliğinin büyük oranda şekil aldığı çocukluk dönemidir. Eğitim için en iyi eğitici ebeveyn en iyi ortam aile ortamıdır. Çocuk ilerleyen dönemlerde, kişiliğinin belli bir şekil almasından sonra, teoride ve pratikte dinin getireceği değişikliklere bireyin uyum sağlaması oldukça zor olacaktır.

Bir ebeveynin en önemli eseri doğru bilgilerle donattığı ve eğittiği çocuğudur. İslami açıdan çocuk eğitimini ele aldığımızda, iyi eğitilmiş bir çocuk ahrette anne-babası için mutluluk sebebidir. İslam peygamberi Hz. Muhammet (sav.) bir hadisinde de belirttiği gibi ölen birinin amel defteri kapanacakken geriye bıraktığı Salih bir evlat sayesinde amel defteri kapanmaz. Ölen kişi evladının yaptığı hayırlı işlerden anne-babası da mutlaka fayda görür (Keskin, 2017, s.6-46-54)

2.1.4.3.12. Eğitim Fonksiyonu

Biyolojik bir varlık olarak dünyaya gelen birey aile içinde eğitilerek ve sosyalleşerek topluma katılıp yalnızlıktan ve ruhi boşluktan kurtulmaktadır (Kır, 2011, s.394).

Toplumun geleceği çocukların eğitiminden yetişkinler sorumlu olarak kabul edilmektedir. Ancak bu yetişkinler den şüphesiz ki en öncelikli olanları anne – babalardır (Bilir, Arı, Dönmez, Atik ve San, 1991). Çünkü aile bireyleri arasında ortak idealler ve dayanışma vardır. Aile fertleri, bugüne kadar aktarılan gelenek, inanç, iş, yaşayış şartları ve alışkanlıklar gibi etmenlerle birbirlerini etkileyip eğitmişlerdir. Medeniyetlerin tarihine baktığımızda, medeniyetlerde meydana gelen

değişmelerle beraber aile eğitiminin de sürekli önemsendiği ve gelişme gösterdiği görülmektedir. Örneğin; Eski Mısır'da ailenin eğitimi tapınak eğitimi ile yan yana verilmekteydi. Bu eğitim, güzel konuşma, mantık, dindarlık, görgü, ahlak, çalışkanlık ve kötülüklerden sakınma alanlarındaydı (Sakaoğlu, 1992). Doğan'ın (1996) Türk ansiklopedilerinden (1968) aktardığına göre "Aile cemiyet hayatının edebi okuludur."

Çocukların toplumsal ve zihinsel açıdan yetişkin bireyler olmaları isteniyorsa bir ölçüde anne baba denetimi gereklidir. Unutulmamalıdır ki, toplumsallaştırmanın asıl amacı, dış öğeler tarafından yönetilmek yerine kendi kendine yönetimini sağlamaktır. Anne –babanın aşırı kısıtlayıcılığı kadar aşırı serbestliği de toplumsal gelişimi engeller. Çocuk yetiştirmede ve ailenin çocuğa karşı tutumlarını belirlemede, anne –baba tarafından çocuğun gelişim dönemlerinin özelliklerinin neler olduğunun bilinmesi çok önemlidir (Günel, 2007, s.40).

Ebeveynler arasındaki tutarlılığın daimi olması, çocuğa iyi örnek olunması, sevginin dozunun iyi ayarlanması, bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması, ödül ve cezanın dozunun iyi ayarlanarak yerinde kullanılması çocuğun eğitiminde oldukça önemlidir. Çocuk ailede gördüğü değere göre; içe kapanık, dışa dönük, bağımsız, becerikli, tepkici ve girişken olur. Aşırı eleştirilmek, çocuğu saldırgan ve pısrık yapar (Kır, 2011, s.395).

Günümüzde çocuğun örgün eğitimi devlet tatarından tahsis edilen okullar tarafından verilmektedir. Çocukların okullara giriş yaşı düşmesiyle beraber okulu bitirme yaşı da yükselmiştir (Tezcan, 1985, s.160). Okuldaki eğitim daha çok çocuğun zihnini geliştirip, bilgi kalıplarını aktarmaktadır (Doğan, 1996). Günümüzde okullarda değerler eğitimi önem kazanmaya başlamıştır ancak her ne kadar değerler eğitimi önem kazanmış olsa da çocuğun ilk değerler eğitiminin yapıldığı yer ailedir. Okullarda kazandırılması planlanan değerlerin planlaması yapılırken, ailenin değerler noktasındaki etkiliği dikkate alınarak yapılmalıdır ki değerlerin uyumsuzluğu yaşanmasın. Bununla beraber okullarda başarılı bir değerler eğitiminin yapıla bilmesi çocukların ailelerinde olumlu değerler kazanmasına bağlanmıştır (Yiğittir, 2010, s.207,208).

Bireyin sosyal gelişiminin temelleri aile ortamında atılmakta ve bireye ilk terbiye bu ortamda verilmektedir. Çocuk aile ortamında sosyal çevreye alışmakta, anadilini öğrenmekte ve kültürünü benimsemektedir. Çocuk günlük hayata dair birçok bilgiyi bu ortamda edinmektedir. Örneğin; temizlik, basit düzeyde eşya tamiri, hasta bakımı,

sağlık bilgileri gibi önemli birçok bilgi sayabiliriz. Aile günlük yaşamda bireyin işine yarayacak bilgileri doğrudan ya da dolaylı eğitim yoluyla vermektedir. Her aile çocuğuna bazı farklılıklara rağmen belirli aralıklarla yeme, içme ve uyuma, terbiyeli ve sakin olma, gelenek ve görenekleri dikkate alma, başkalarına saygılı olmayı öğreterek çocuğunun rahat ve huzurlu yaşamasını sağlamaya çalışmaktadır (Şentürk, 2012, s.68-69).

2.1.4.3.13. Kültürel Fonksiyonu

İki yüz yıldan daha fazla bir zaman önce kültür kavramı ortaya çıkmıştır. İlk olarak 1793’de basılan bir Alman sözlüğünde kullanılmış karmaşık bir sözcüktür (Bozkurt, 2011, s.90). Kültür kavramı, Latince “üretmek, ekip ürün almak” anlamına gelen “cultura” sözcüğünden gelmiştir. Dünyanın birçok dilinde aynı sözcük kullanılmaktadır. Arapçada ve Türkçede kullanılan “hars” kavramı da “toprağın işlenmesi” anlamına gelir. Türkçede kullanılan “ekin” kavramı da “kültür” kavramıyla eş anlamlıdır (Gülmez, 2011, s.3).

Kültür için sadece bir tanım yapmak imkânsızdır. Yapılan birçok tanımdan birini yazacak olursak kültür, insan gelişimini etkileyen sosyal, psikolojik, dilsel, sembolik, maddesel ve teknolojik kaynakları sağlayan bütüncül sosyal süreçlerdir (Li, 2003’den akt. Bayraktar, 2009, s.32).

Birey kültürel özelliklere sahip olarak dünyaya gelmez. Kültür içgüdüsel veya kalıtsal değildir, birey kültürü toplumsal yaşamı içerisinde öğrenir. Kültür bir anlamda paylaşılan duygular bütünüdür. Kültürün, doyum sağlama ve ihtiyaçları sağlama özelliği vardır (Düzgün, 2010, s.14,15). Kültür, bireyin hayatta kalmasını ve türünün devamını sağlayan bir avantajdır. Bir insanı kültürün dışında tanımlamak imkânsızdır. Kültür bütün insanlığa ait olan belirleyici ortak bir olgudur (Üstündağ, 2012, s.25,30).

Kültür, bireyin kişiliğinin gelişimini etkilemektedir. Birey ancak bir kültür içinde kişiliğini oluşturmaktadır. Birey gelişim süreci döneminde, kültürün beklediği davranış şekline uygun davranmayı öğrenir. Kültür, kuralları ve değerleri ile çocuğun eğitimi aracılığıyla aile içi ilişkilerin nasıl olması gerektiğini belirlemektedir (Ceyhan, 2013, s. 91, 92).

Kişi gözlerini hayata ailesinin yanında açar. İnsanoğlunun en belirgin özelliği aile ile temelleri atılan topluluk hayatıdır. Toplu halde yaşamın karmaşık ve somut şekli karşımıza sosyal gerçeklik, yani toplum olarak çıkmaktadır. Antropologlara göre ise toplum kültürel bir varlıktır. Toplumsal hayatın var olduğu her yerde kültür vardır. Kültür toplumsal hayatın eseridir. Hücrelerden müteşekkil insan organizmasının hayati fonksiyonları dengeli bir fizyolojik yapı ile yürür. Toplumlara organizmaya benzetirsek, aile; hücrelerin yerini tutacak, kültür ise fizyolojik faaliyetlere tekabül edecektir. Şu halde varlık alanının beşeri kesiminin aile- toplum- kültür üçgeninden ibaret olduğu söylene bilir. Yukarıda belirttiğimiz durumdan hareketle kültür ve aile ilişkisi bakımından ailenin en önemli görevlerinden biri kültürün nesilden nesile aktarılması ve bu süreç esnasında ortaya çıkabilecek engelleyici etkilere karşı tedbirler almaktır (Celkan, 1991, s.77,78).

Aile, üyelerini yetiştirmekle, milli kültürü taşımakla, sosyalleştirmekle ve kültür naklini yapmakla görevlendirilmiştir. Ailenin sahip olduğu değerleri üyelerine aktarması gerekmektedir. Ailesinin değerlerini öğrenen bireyler biyolojik ve sosyo-kültürel bakımdan ailesinin karakteristik özelliklerini taşırlar. Böylece çocuklar ailelerinin karakteristik özelliklerini taşıdıklarından ailelerinin devamı görünümünde olurlar (Doğan, 1996, s.74). Yetişmekte olan kişiye içinde bulunduğu toplumun değer sistemini ve kültürel mirasını aktarmakla görevli olan aile, günümüzde bu sorumluluğunu okul, arkadaş çevresi, kitle iletişim araçları, okul öncesi eğitim kurumları ve akran gruplarıyla paylaşıp onların destekleriyle bu sorumluluğunu yerine getirmektedir (MEB. 2011, s.12).

2.1.4.4. Ekonomik Fonksiyonu

Ailenin en önemli işlevlerinden biride ekonomik düzenlemeleri yapmaktır. Ekonomi, toplumda malların ve hizmetlerin, sistemli bir biçimde, üretim, tüketim ve dağıtımının örgütlenmesini yapar (Bozkurt, 2011, s.299).

İnsanoğlu bir başına aslında yetersizlik yaşar o yüzden diğer tekinin yardımı ve desteğiyle hayatını sürdürmektedir. Aslında bu durum insanoğlunun sosyal bir varlık olmasından da kaynaklanmaktadır. İnsanoğlu kendisine benzeyen insanlarla bir araya gelip onlarla yardımlaşma ve işbirliği içinde hayatını idame ettirir. Kişinin bir başına eksiklerini tamamlama konusunda eksik olması onu çevresindeki insanlarla işbirliği yapmasını zorunlu hale getirmiştir. Kişinin bu eksikliği, karşıt cinslerin bir araya

gelmesini zorunlu hale getirmiştir. Her iki cinsin birbirlerinin yardımına varlığına ihtiyaç duyması ailenin doğmasına sebep olmuştur (Şentürk, 2012, s.83,84). Evlilik yoluyla bir araya gelen erkek ve kadın cinsel iş bölümünü ve kadın- erkek emeğinin ürününden yararlanmasını düzenlemiştir. Evlilik yoluyla böylece ekonomik bir birim olan hane ortaya çıkmıştır (Üstündağ, 2012, s.180). Cinsler arasındaki bu birliktelik sadece evliliği oluşturmakla kalmayıp; aynı zamanda toplumun geleceğini oluşturan yeni neslin bakımını da üstlenmektedir.

Karşılıklı işbirliği ve dayanışmaya dayalı olan aile sisteminde üyelerin kullanabilmesi için ortak bir birikim oluşturulur. Bu birikimin nasıl kullanılacağı ve nerelere kullanılacağı aile bireyleri tarafından kararlaştırılır. Bu birikim, hem anne babaya hem de çocuklara güven vermektedir (Şentürk, 2012, s.84).

Aile kişilerin servetini kontrol eder ve miras dağılımı da yapar. Genellikle insanlar iktisadi faaliyetlerini aile bütçelerini esas alarak gerçekleştirirler. Ailenin gelir- gider hesaplarının yapılmasında ailenin birliğinin rolü önemlidir. Eskiden ailenin ihtiyaçlarının karşılanması için ailenin çeşitli fertleri arasında iş bölümü yapılırdı. Ancak günümüzde geleneksel ailenin yerini çekirdek ailenin almaya başlamasıyla ekonomik faaliyetleri ailenin dışına çıkarmış, aile üyeleri artık üretim birliği yapmaktan çok tüketim alanında birlik yapar duruma gelmiştir (Güngör, 2010, s.208,209).

Sanayileşme beraberinde birçok değişikliğe getirmiştir. Çalışma şartları değişmiştir bununla beraber ailede de önemli değişiklikler görülmüştür. İşveren ve ailenin beklentileri arasındaki farklılıklar, yaşam tarzındaki değişimler iş ve aile arasında değişikliklerin meydana gelmesine sebep olmuştur. Sanayileşmeyle birlikte başlayan değişim ailenin ekonomik işlevlerinde önemli değişiklikler meydana getirdiğinden artık ailenin ekonomik işlevinin farklı yaklaşımlarla ele alınmasını gerektirmektedir (Kıncal, 2000, s.42,43). Bugün aile üreten birim olmaktan çıkmış, tüketen birim olmuştur. Üretim işlevini ev dışındaki kurumlar üstlenmeye başlamıştır. Örnek verecek olursak artık giyecek, yiyecek gibi ürünler ev dışında hazırlanmaya başlamıştır. Artık kadınlarda ev dışında erkeklerin yaptığı işleri yaparak evde üreten kişi olmaktan çıkmıştır. Babada ev dışında işlerde çalıştığından çocuklar babalarının yaptığı işi somut olarak görememektedir (Lale, 2004, s.13). Böylece artık çocuklar babalarının mesleklerini öğrenememektedir. Hayatını kazanması için gerekli olan temel becerilerin

öğretimini okul gibi eğitim kurumları üzerine almıştır. Mesleki ve teknik eğitim, okuma, yazma gibi becerilerin eğitimini okullar vermektedir (Tezcan, 1985, s.158).

Aile bireyleri arasında ekonomik iş birliği ve iş bölümü vardır. Bu iş birliği özellikle anne-babayı olmak üzere aile bireylerini birbirine bağlamaktadır. Aile içindeki bu birliktelik toplumun devamlılığı noktasında oldukça büyük önem sağlamaktadır (MEB, 2011, s.12).

2.1.4.4.1. İş Bulma, Meslek Sahibi Yapma Fonksiyonu

Ailelerin çocuklarına karşı önemli görevlerinden biride çocuklarının yeteneklerine uygun meşru bir meslek kazanmaları ve iş bulmalarına destek olmalarıdır. Eskiden aile çocuğun işbulma, meslek sahibi olma sorumluluğunu yalnız üstlenirken sanayinin gelişmesiyle birlikte artık aileler bu sorumluluk için devletle iş birliği yapmaktadırlar (Doğan, 1996, s.75). Bununla beraber günümüzde pek fazla olmasa da, kırdaki çiftçilik yaparak geçimini sağlayan aileler bu mesleğin babadan oğla geçmesini isterken, şehirlerde de baba mesleğini devam ettirmesini isteyen, alternatif mesleklere yönelmesini istemeyen aileler bulunmaktadır (Kal'a, 1992).

Gençlerin çoğu meslek seçerken ailesinden etkilenmekte ve sunulan imkanlar doğrultusunda mesleğini seçmektedir. Fakat günümüzde meslek edinme ve iş bulma görevini her ne kadar eğitim kurumları, sanayi sektörü, sivil toplum örgütleri üstlenmiş olsa da ailenin meslek seçimindeki etkililiği devam etmektedir (Kır, 2011, s.398).

Günümüzde mesleki rehberlik önem kazanmıştır. Çünkü sanayileşmeyle beraber çocukların kendilerine uygun mesleği seçmeleri için temel bir gereklilik olmuştur. Mesleki rehberliğin çoğunu okullar üzerine almıştır (Tezcan, 1995, s.158). Mesleki rehberlik, meslek planlaması yapma, ders meslek ilişkisi, kendini tanıma, bilgi toplama, iş sektörü, okul –aile arasında iş birliği kurarak gerçekleştirilir. Mesleki rehberlik, insan kaynaklarının iyi bir şekilde değerlendirilmesi için mutlaka yapılmalıdır. Çocuklara kendi yetenekleri ve kabiliyetleri tanıtılmalı ve meslek planlaması doğrultusunda çocuklar yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmelidir (Kır, 2011, s.398,399).

2.1.4.5. Ailenin Demokratik Fonksiyonu

Demokrasi kavramı, siyasal ve bilimsel alanda kullanılan, Yunana kökenli önemli bir kavramdır. Demokrasi kavramı olarak “demos” Yunancada halk kitlesi veya tam

yurttaşlık anlamında bir kelime ile “egemen olmak” veya “iktidar kullanmak” gibi anlamlara gelen “kratein” kelimelerinden oluşmaktadır. Bu açıdan demokrasi, kısaca halkın (demos) dolaylı ya da doğrudan egemenliği ya da iktidar kullanımı, çoğunluğun egemenliği ya da halk egemenliği olarak tanımlanmaktadır (Gürbüz ve Gündüz, 2011, s.18). Demokrasi daha çok siyasal bir kavram olarak, yönetim biçimi olduğu düşünülse de demokrasinin toplum tasarımı olduğu da kabul edilmelidir (Şişman, Güleş ve Dönmez, 2010, s.168). (Ertürk, 1981’den akt. Hotaman, 2010, s.31) a göre ise Demokrasi, sadece bir yönetim (hükümet) biçimi olmayıp, bir yaşam felsefesi ve yaşayış biçimi olduğunu belirtmektedir. Demokrasi, hak, eşitlik, özgürlük, adalet, paylaşım, sorumluluk, dayanışma, uzlaşma, insana saygı, aklın egemenliği ve farklılıklara karşı hoşgörü gibi değerleri içinde barındıran bir hayat biçimidir (Sadık ve Sarı, 2012, s.48).

Birey demokratik davranışları yaşamı boyunca eğitim yoluyla edinebilir. Birey demokratik davranışları başta en yakınında bulunan ailesinden olmak üzere medya, arkadaş ve okul gibi yerlerden görerek, benimseyerek uygulamaya başlar. Ailenin görevlerinden biri de demokrasinin yeni nesillere öğretilmesi, benimsetilmesi ve geliştirilmesi görevidir. Toplumun temelini oluşturan aile, demokratik yaşamın öğrenilmesi ve uygulanması için en uygun ilk ortamdır. Aileyi bir okul olarak kabul edersek, ebeveynler hem bu okulun öğretmeni hem de öğrencisidir. Ailede çocuğa kazandırılan değerler çocukların dünya görüşlerini etkilediği gibi demokrasiye olan inancını da şekillendirir. Aile içinde kazanılan demokratik alışkanlıklar, toplumsal hayatta da etkili olmaktadır.

Çocuğun hayatında özellikle aile içinde iletişim ve etkileşim şekli çocuğun benlik ve kişilik gelişiminde oldukça önemlidir. Bu sebeptendir ki demokrasiyi yaşatmak için öncelikle demokratik değerleri ailede geliştirmek gerekir. Ebeveynlerin yaratıcı, sorumlu, yapıcı, işbirliğine yatkın ve kendi kendini disipline eden bireyler yetiştirmeleri yalnız bireyle kuracakları sağlıklı iletişime bağlıdır. Eğer aile ortamında insana saygıyı temel alan demokratik değer ve inançlar var ise aile fertleri arasında hoşgörü, karşılıklı sevgi, uzlaşma, saygı, paylaşım, güven, sorumluluk vardır. Aile ortamında demokrasi hayata geçirildiyse çocuk; özgüvenli, sorumlu, özsaygı duyguları gelişmiş, kararlarını kendi kendine verebilen, girişimci bireyler olarak yetişirler. Fakat aile ortamında demokrasi kültürü gelişmediyse demokrasiyle bağdaşmayan otoriter bir yapı meydana gelir. Bu gibi ailelerde baba otoritesi hakim olmaktadır. Demokratik hayat ailede

kendisini aile itibarının korunması, iş bölümü, düşünce ve kanaatlere saygı, aile bütçesine katkı, keder ve sevincin paylaşılması gibi yerlerde kendini göstermektedir (Üstün ve Yılmaz, 2008, s.77,78).

Aile, toplumsal sistemlerin ve değerlerin aktarıcısı olarak demokratik tutum alanında da okuldan önce bireye bazı tutum, davranış ve bilgiler kazandırmaktadır. Bu sebeptendir ki, demokrasinin temelleri ailede atılmaktadır. Rol model olarak görülen ebeveynler çocukları bir birey olarak kabuk etmeli, kendi içinde açıklık, dürüstlük ve gerçeğe saygıyı yaşamak ve yaşatmak durumundadırlar.

Bireylerdeki ilk öğrenmelerin sonraki öğrenmeleri biçimlendirdiği ve bu ilk öğrenmelerin değişime en dirençli öğrenmeler olduğu eğitsel ve psikolojik olarak bilinen saptamalardır. Bu nedenle bireyin aile içi eğitimi ve okul eğitimi, bireylerin demokrasiyi bir yaşam biçimini olarak benimsemelerinde önemli role sahiptir (Aydemir ve Aksoy, 2010, s.268,269).

Ebeveynlerin çocuklarına karşı hoşgörülü davranmaları ve onları desteklemeleri, çocukların bazı durumlar dışındaki isteklerini istedikleri gibi gerçekleştirecekleri mesajı verir. Çocuklar onaylanmak ve kabul edilmek isterler. Eğer aile ortamında bireye benliğini tanımlama serbestliği verilirse birey sağlıklı bir şekilde olgunlaşma alanında gelişir (Günalp, 2007, s.53). Demokratik tutuma sahip ebeveynler, bireyin gelişiminde özgün davranışlar sergileyeceğini bilir ve bu sebepten bu gelişim basamaklarını göz önünde bulundurarak onlara uygun davranışlar gösterirler (Ağaoğlu, 2016, s.91).

Demokrasinin birçok toplumda kabul edilen bir siyasal sistem, yükselen bir değer ve bir yaklaşım biçimi halini alması nedeniyle siyaset, hukuk, eğitim gibi sosyal kurumların demokrasinin modeline uygun olarak yeniden ele alındığı, halkında demokrasinin ilkelerine göre yetiştirildiği görülür. Bu bağlamda toplumun çekirdeğini oluşturan ailede çocuk eğitimi ve sosyal ilişkiler artık demokrasinin etkisinde yeniden yapılanmaktadır. Ailenin yapısı geleneksel olandan uzaklaşmakta hemen hemen bütün aile modellerinde ilişkiler giderek demokratikleşmektedir (Özpolat, 2010, s.10).

2.1.4.6. Ailenin Ahlaki Fonksiyonu

Ahlak, Arapça bir kelime olup “huy” anlamında kullanılan “hulk” kavramının çoğuludur (Akyüz, 2009, s.96). TDK tarafından ahlak, "bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları” olarak tanımlanmıştır

(www.tdk.gov.tr). Ancak her ne kadar bir tanım yapmış olsak da ‐ahlak‐ için bir tek tanımın olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü başka bir anlamda ‐ahlak, doğrulara ve yanlışlara ilişkin bireysel yargılardır‐(Yücesoy, 2016, s.63). Bu durum ahlakın kişiye göre tanımlana bildiğini göstermektedir.

Genel olarak ahlak, toplum içinde meydana gelmiş olan örf, adet, norm, kural, değer ve yargılar ile oluşturulmuş bir sistemle meydana gelmiştir. Oluşturulmuş olan bu sistem, hem toplumun hem de bireyin doğru ve yanlış davranışlarını belirtir. Ancak ahlak kuralları bireyden bireye toplumdaki topluma farklılık göstermektedir (Akyüz, 2009, s.96). (Alkan, 1993’den, akt. Akyüz, 2009, s.96) a göre ahlak üç temel kaynağa dayanmaktadır. Birincisi; Tanrısal, İlahi veya aşkın kaynak, ikincisi; toplum, üçüncüsü; bireydir.

Ahlak gelişimi ile ilgili ilk bilimsel alışmalar, Freud ve Piaget tarafından yapılmıştır. Ahlak ve kişilik gelişimini güdüsel ve duygusal bir süreç olarak ele alan Freud, buna paralel olarak bu aşamayı id, ego ve süper ego üçlüsü arasındaki ilişkideki dengeye bağlamıştır.

Bu alanda davranışların ahlak kurallarına uyup uymadığını süper ego belirlemektedir. Bireyin ocukluk evresinde çevresindeki büyüklerle kurduğu etkileşim sonucu süper ego gelişmektedir(Hatunoğlu ve diğerleri, 2012, s.3,5).

Piaget, ahlakın çekirdeğini iki noktada görmektedir. Birincisi, sosyal düzenin kurallarına saygı, ikincisi, adalet bilinci ve duygusu; birey başkalarının haklarını dikkate aldığında, eşitliğe, karşılıklılığa önem verdiğinde ve bunları insan ilişkileriyle ilgili bilişsel müzakerelerinde kullandığında adalet bilincini ve duygusunu kullanır (ifti, 2010: s.151).

Davranışlığı savunanlara göre ahlaki davranışlar model alma durumunda kazanılmaktadır. Toplum tarafından kabul edilen davranışlar doğru kabul edilmeyen davranışlar ise yanış olarak görülmektedir. Ahlaki ilkeler, sosyal öğrenme kuramına göre de model alma yoluyla kazanılır.

Birey ahlaki model belirlerken öncelikle ailesini gözlemlemektedir. Bu aşamada bireyin içinde bulunduğu toplumun kültürü de şekillendirici rol oynamaktadır. Çocuğun ahlaki gelişimi model alma, özdeşleşme ve taklit yoluyla geliştirdiğinden en yakınında bulduklarından anne-baba tutumunun büyük etkisi vardır.

Çocuklarda ahlaki gelişim kişilik gelişim sürecinin en önemli unsurlarından biridir. Ahlaki gelişim süreci içinde olan çocuk iyi veya kötü kavramlar hakkında bilinç geliştirir. Çocuklar ahlaki normları, sosyal normlardan daha önemli, genellenebilir ve değişmez olarak kabul ederler. Çocuklar Piagete göre okul öncesi dönemde toplum kurallarına uymaya daha eğilimlidirler (Hatunoğlu ve diğerleri, 2012, s.3,5).

Çocukların ahlaklı bireyler olarak yetişmesinde anne –babanın tutumu çok önemlidir. Çünkü bireyin aile ortamı demokratikse doğru ve yanlış davranışları öğrenmede ve bu davranışlardan doğru olanını yapmakta oldukça başarılı olduğu görülmektedir. Demokratik disiplinin hâkim olduğu aile ortamında yetişen çocuklar, yaptıklarını ve yapmak istediklerini iyi bildiği gibi yanlış davranışlardan da kendilerini sakınmayı da oldukça iyi bilmektedirler. Bu ortamlarda yetişmiş olan bireyler başkalarının haklarına oldukça saygılı olmaktadır. Cezalandırmanın hâkim olduğu sıkı disiplinli aile ortamında yetişen bireylerde ise mutsuzluk, uyumsuzluk ve suç işlemeye meyilli olma durumları görülmektedir (Günalp, 2007, s.28).

Suçluluk, utanma ve korku duygularının temele alınarak verilen ahlak eğitiminde çocuk ilerleyen dönemlerde boyun eğme ve edilgen olma eğilimi göstermektedir. Bu eğitim şekli ne kadar yanlış bir eğitim yöntemi ise çocuğu tamamen serbest bırakma durumu da bir o kadar yanlıştır. Çocuğa yol gösteren kişiler çocukta aşırı suçluluk oluşturmayacak dozda bilgiler sunmalıdır. Çocuk korkutucu bir varlığın gücünü ve bir tehdidin olduğunu hissetmeden yakından uzağa doğru çevresi genişleyerek sosyalleşmelidir (Türküm, 2013, s.123).

Ebeveynler öncelikle kendi davranışlarına dikkat etmeli ve çocuklarına rol model olduklarını hiçbir zaman unutmamalıdır. Kendilerinin yapmadıkları davranışları çocuklarından beklememelidirler. Çünkü bu tür bir istek çocukta iki yüzlü bir davranış sergileme durumu oluşturabilir. Ebeveynler kendilerinin yapmadığı şeyleri çocuklardan isteyerek onların ahlaki gelişiminde olumlu bir şey yapmak isterken farkında olmadan çocuğun ahlaki erdem ve faziletlere ulaşmasına engel olabilmektedir. Böylesi durumların yaşanmaması için ebeveynler çocuklarına olumlu örnek oluşturacak davranışlarda bulunmalı ve onlarla oldukça fazla vakit geçirmelidirler. Fazla vakit geçirmek çocuk ve ebeveyn arasında iletişim gücünü arttıracığından çocuğun anne babasını model alma olasılığını da arttıracaktır (Turan, 2015, s.448).

Ahlak eğitiminin en önemli hedefi, bireyi ve de toplumu kötü ahlaktan sakınmak ve kurtarmaktır. Bununla beraber bireyi iyi ahlakla donatmak ve toplumun devamını sağlamaktır. Bireyin ahlaklı bir şekilde eğitilmesi bireyin başta ailesi olmak üzere, devlet, toplum ve iş alanlarında ahlakın egemen olmasını sağlayacaktır. Ancak buradaki en büyük görev bireyin en yakın çevresini meydana getiren ailesine düşmektedir.

Çocuklara ahlaki ve ahlaki olmayan bilgiler verilirken bu bilgiler sağlam inançlara dayandırılmalıdır. Ahlak eğitimi kalbe, iradeye ve zekaya hitap etmelidir ve öncelikle iyiliği tanıtmak, sevdirmek ve istemek amaçlanmalıdır. Çocuğun duyarlılığına hitap etmesine öncelik verilmelidir. Çünkü çocuk için kalp, akıldan önce gelmektedir. Çocuğun coşkulu olduğu dönemlerde aklını aydınlatmak daha da kolay olmaktadır (Aydın, 2003, s.126,127).

Çocuğun eğitimindeki en önemli kurum olan ailede çocuğa sadece o anda gerekli olan bilgiler verilmiyor aynı zamanda ilerideki hayatı için en uygun olan bilgileri vermekte aileye düşüyor. Çünkü ailenin çocukluk döneminde bireye verdiği bilgiler kişiliğini meydana getirmektedir. Hatta Freud ve destekçileri kişinin şahsiyetinin, ilk beş yıl içinde belirlenir. Bu iddia bireyin yetiştirilmesinde ailenin rolünün büyüklüğü gözler önüne serilmektedir.

Toplumun çekirdeğini meydana getiren aile, çocuk için toplum demektir. Bu sebepten çocuk ilerideki hayatının bir anlamda provasını ailesi içinde yaşar. Örneğin çocuk çevresindeki büyüklere, küçüklere nasıl davranacağını, bir otorite kaşısını da nasıl davranacağını aile içinde yaşayarak ilk tecrübelerini kazanır. Böylece birey ileride böylesi durumlarla karşılaştığında nasıl davranacağını da büyük ölçüde belirlemiş olur.

Ailenin ahlaki gelişim üzerindeki etkisi okulun etkisinden fazladır. Çünkü okulda ahlak alanında telkinler ve tavsiyeler verilse de daha çok bilgi verilmektedir. Oysaki ahlak bilgiden çok duygu ve hareket unsurlarına dayanmaktadır. Birey ahlaki davranışlarının duygu buyotunu en iyi aile içinde geliştirir. Çünkü kişinin davranışları, aile fertlerine karşı olan duygusal bağlarla sıkı sıkıya ilgilidir.

Ailenin bu denli önemli sosyal ve ahlaki görevler üstlenmesi ister istemez bütün cemiyetlerin ve devletin ilgisini üzerine çekmesine neden olmuştur. Ailede hayat şartlarının değişmesi(ebeveynlerin çalışması ve evde dede babaanne gibi büyüklerin olmaması vs.), eğitim kurumlarının ilkokul öncesine kadar yayılması ailenin eskisi

kadar etkili olmamasına neden olmaktadır. Kreş ve anaokulu gibi yerler ailenin eğitimci işlevini paylaşmaya başlamıştır. Özellikle sanayinin geliştiği alanlar da bu durum gözlemlenirken ilerleyen dönemlerde bu durumun bütün alanlarda etkili olacağına kesin gözüyle bakılmaktadır. Fakat bu durumun ahlak eğitimi açısından olumlu ve olumsuz tarafları bulunmaktadır. Bu durumun iyi tarafı, çocuğun eğitiminin uzmanlar tarafından yapılması ailenin özel durumundan kaynaklanacak olan durumları engeller. Milli kültür de birlikteliği meydana getirir. Kötü tarafına gelecek olursak, çocuk bu kurumlarda aile tarafından kendisine verilecek olan duygusal yakınlığı göremez ve bu eksikliği hayatının sonuna kadar yaşar. Birde ebeveynler dışında çocuğun bakımını üstlenen kurumların olması çiftlerin boşanmasını kolaylaştırmaktadır. Bu durum göstermektedir ki çocuk için nasıl ki aile çok önemliyse, ailenin ayakta kalması içinde çocuğun olması oldukça önemli bir faktördür (Güngör, 2010, s.214,215,216,217).

Aile, eğitimciler tarafından ilk ve en etkili kurum olarak kabul edilmektedir. Ailenin bu işlevi sadece aileye hizmet değildir. Aynı zamanda topluma ve ahlaki yaşamada büyük bir hizmettir. İnsanlarda diğer canlılar gibi evlenmeden çocuk doğurabilirler. Fakat çocuğun bakımının uzun ve zahmetli olması, toplum, hukuk, din gibi kurumların bireyden beklentilerinin olması evlenip yuva kurmayı bir zorunluluk haline getirmektedir. Çocuğun, bedensel ve maddi ihtiyaçlar kadar, ahlaki, dini, mesleki ve toplumsal eğitim ve öğretime de o kadar ihtiyacı vardır (Çağın, 1992, s.311). İslam inancına göre “Ey müminler! Kendinizi ve aile halkınızı (...) ateşten koruyunuz” mealindeki ayet bütün müseffirlere göre aile reisini ve eşi ve çocuklarının eğitim ve yaşayışından sorumlu kılmıştır. İslam ahlakı literatüründe çoğunlukla “terbiye” ve “edep” kavramlarıyla ifade edilen bu eğitim hakkında Hz. Muhammed (sav.) şöyle buyurmuştur: “Hiçbir baba, çocuğuna güzel ve yararlı eğitimden daha değerli bir miras bırakamaz (Çağın, 1992: s.312).

2.2. OKUL, EĞİTİM VE AİLE

Dünyadaki her şeyin hızlı bir değişme ve gelişme göstermesi beraberinde güçlü bir rekabet başlatmıştır. Yüzyılın en önemli rekabet alanı bilgidir. Bu sebeple eğitim bireyleri yetiştirdiği ve böylece ülkenin sosyal ve ekonomik kalkınması sağlandığı için eğitim, en güçlü rekabet aracı olarak görülmektedir. Bu sebepten insan ögesine büyük bir önem verilmelidir. Çünkü insan eğitimle değiştirilmeden hiçbir siyasal, sosyal ve ekonomik gelişmenin gerçekleşmesi mümkün değildir. Eğitim sadece zihinsel açıdan kişiyi geliştirmek olarak düşünülmemeli, aynı zamanda toplumun kaynaştırıcı rolünü üstlenen kişilerin yetiştirilmesini sağlayacak bir yapıda olmalıdır.

Ülkelerin gereksinim duydukları etkili vatandaş yetiştirmesi ancak eğitim sisteminin öncelikle temel eğitim sisteminin etkili çalışmalar yapmasıyla mümkün olmaktadır. Öyle ki temel eğitim hayattaki bütün eğitime temel hazırlamaktadır.

Günümüz dünya devletlerini ele aldığımızda gelişimini tamamlayamamış üçüncü dünya devletlerinin en sıkıntılı oldukları alanların eğitim sistemi olması tesadüf olamaz. Diğer yandan gelişmiş dünya devletlerine baktığımızda ise ülke yeteri kadar zengin kaynaklara sahip olmasa da nitelikli insan gücüyle bu eksiklerine rağmen zengin olabilmektedirler. Bu durum da göstermektedir ki, toplumsal kalkınma ancak ve ancak nitelikli insan gücüyle mümkün olabilmektedir. Nitelikli insan gücünü de sadece iyi eğitim sistemleri yetiştirmektedir (Yılmaz, 2010, s.10,11).

Eğitim – öğretim etkinliklerinin öncelikli amacı toplumun geleceği olan çocukları “iyi insan ve iyi vatandaş” olarak yetiştirmektir. Okul, aile ve çevre üçlüsü çocuğun eğitiminde etkili rol almaktadır. Aile, eskiden çocuğun eğitiminde neredeyse bir başına sorumluyken günümüzde teknolojinin gelişmesi, aile yaşamında meydana gelen değişiklikler, ailenin çocuğun eğitim sorumluluğunu okul vb gibi kurumlarla paylaşmasına sebep olmuştur (Özgan ve Aydın, 2010, s.802).

Okul, “eğitim sisteminin genel, özel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda öğrenciye istendik bilgi, beceri ve davranışların bilimsel yöntemlerle kazandırıldığı bir örgüttür” (Aytaç, 2000’den akt. Yılmaz, 2010, s.11). Okullar arasında bazı farklılıklar olsa da genel olarak dünyanın her yerinde aynı biçimde örgütlenmiş olup bazı işlevler ve amaçlara sahiptir. Toplumun okuldan beklentisi söz konusu olan amaçları ve işlevleri en iyi şekilde gerçekleştirmektir (Yılmaz, 2010, s.11). Okulun amaçlarının gerçekleştirilmesi için; okul, öğretmen, öğrenci, yönetici, yakın çevre, eğitim ile ilgili olan sivil toplum kuruluşları ve veliler bir bütün oluşturup, okulun amaçları için sürekli

etkileşim halinde olurlar. Özellikle belirlenen amaçlara ulaşılması için okulun ve ailenin tutarlılık içinde çocuğun toplumsallaştırmasını sağlamalıdır. Okulların en fazla iletişim halinde olduğu kurumların başında aile yer almaktadır. Günümüzde çocukların gerektiği şekilde yetiştirilmesi için okul ve ailenin birlikte çalışması gerekmektedir. Amaç nitelikli bir bireyin yetiştirilmesi olduğunda, ailenin veya okulun eğitim sürecinin dışında tutulması söz konusu olamaz (Özgan ve Aydın, 2010, s.802).

Kişi doğumla birlikte inançlarını, tutumlarını ve alışkanlıklarını şekillendiren bir aile ortamında yaşar. Bu aile ortamında doğal bir eğitim ortamı meydana gelmektedir. Bu ortamda aile bireyleri kişiye ilk eğitimini verdiklerinden ilk öğretmen kabul edilirler. Anne- babalar, erken çocukluk döneminde çocuklarının öğrenmeleri için günlük yaşam içinde sonsuz olanaklar sunarlar. Çocuklar informal eğitim ortamından formal eğitim ortamına girdiklerinde bazı zorluklar yaşamaktadırlar (Yalman, 2014, s.41).

Bireyin aile ortamında başlayan öğrenme süreci okulda devam eder. Birey okulda kendini kontrol etmeyi, rekabet etmeyi, ve dakik olmayı öğrenir. Okul bireyi biryandan etkin vatandaş olması için eğitilirken biryandan da çalışma hayatına hazırlamak için bir meslek kazandırmaktadır (Bozkurt, 2011, s.124).

Çocukların ilk eğitimcisi olarak kabul edilen aile, çocuğu, fiziksel ve zihinsel olarak hayata hazırlamakla beraber çocuğun okula karşı olumlu tutum geliştirmeleri içinde çocuğa yardımcı olurlar. İlk çocukluk döneminde çocuğun her türlü fiziksel gereksiniminin giderilmiş olması, sevgi ve ilgi görmüş olması, annesi ve babasıyla çok fazla zaman geçirmiş olması, yeterince önemsenmiş olması, bireyin okul döneminde daha uyumlu ve sağlıklı olmasını kolaylaştıracağını söyleyebiliriz.

Duygu ve düşünceleri, davranışları ve gelişim özellikleri açısından çocuklar yetişkinlerden farklı, yeniliklere ve değişikliklere açık, kendine has varlıklardır. İyi bir eğitim, iyi bir ortamın oluşturulması erken çocukluk dönemi için son derece önemlidir (Atakan, 2010, s.9).

Yapılan araştırmalara göre, 17 yaşına kadar olan zihinsel gelişimin %50'sinin 4 yaşına, %30'unun ise 4 yaşından 8 yaşına kadar oluştuğu; 18 yaşına kadar gösterilen okul başarılarının ise, %33'ünün çocukların 0-6 yaşına kadar aldıkları eğitime bağlı olduğu görülmüştür (Atakan, 2010: s.9).

2.2.1. Okulun ve Ailenin Çocuğun Eğitimi Üzerindeki Görev ve Sorumlulukları

Toplumun temelini oluşturan ailenin en önemli sorumluluğu çocuğunu eğitmektir. Bütün aileler bu görevini en iyi şekilde yerine getirmelidir. Çünkü sağlıklı toplumların temelleri ancak aile ortamında atılır. Bireyin aile içerisinde edindiği kimlik, kazandığı değer ve statü, bireyin toplum içinde edineceği statü, değer ve kimlik için zemin hazırlamaktadır. Bireyin ebeveyniyle etkileşimi sonucunda aldığı geri bildirimler, çocuğun yeterli duygusu kazanmasında ve olumlu benlik tasarımı geliştirmesinde etkili olmaktadır (Yılmaz, 2010, s.13).

Toplumsal kurumlar olan “okul” ve “aile” ortak yanlarının yanında farklı yanlarıyla da birbirleriyle karşılıklı ilişki içindedirler. Yaygın bir eğitim kurumu olan aile ortamında bireye ilk eğitim verilmektedir. Okul ise örgün eğitim kurumudur. Çocuğun yaygın eğitim kurumunda başlayan eğitimi, okul döneminde örgün eğitim kurumundaki eğitimle birleşerek devam eder. Ailede ki ve okulda ki eğitimin birbirini desteklemesi beklenmektedir. Bu beklenti doğrultusunda hareket etmeye çalışan bilinçli anne babalar, çocuklarının psikolojik değerini benimsemiş ve çocuğun doğal gelişim süreci içinde kendini gerçekleştirmesini amaç edinmişlerdir. Bilinçli anne- babalar, bu amaç doğrultusunda, şunları yapmaya çalışmaktadırlar:

1. Çocuğun kendisini güvende hissedeceği bir aile ortamının oluşturulması
  - Her bireyin değerli olduğunu kabullenme
  - Çocuğun anne- babadan bağımsız ayrı bir varlık olduğunu kabullenme
  - Çocuğa yeterince ve koşulsuz sevgi sunma
2. Çocuğu tanıma
  - Bebeklikten itibaren çocuğun genel yönelim ve tercihlerini belirleme
  - Çocuğun içinde bulunduğu gelişim döneminin özelliklerini kazanıp kazanmadığını belirleme
  - Çocuğun içinde bulunduğu gelişim döneminin özelliklerini kazanıp kazanmadığını belirleme
3. Çocuğun karar verme gücünü geliştirme
  - Bebeklik döneminden itibaren çocuğun kendisi ile ilgili (yeme-içme, giyim, oyun oynama vb.) konularda karar vermesine, tercih kullanmasına fırsat verme.

- Çocuğun verdiği kararı uygulamasına rehberlik etme(Yapıcı, 2010: s.1545,1546)

Sevgi bakımından zengin ve sıcak olan ailelerdeki ebeveynler, sevgi ve ilgiden yoksun olan ailelerdeki ebeveynlere oranla çocuklarının davranışlarını denetlemelerine, özellikle saldırgan davranışları denetlemeleri için çocuklarına yardımcı olurlar. Saldırganlığı kontrol altına almak için dayak yöntemine başvurmak çocukta daha fazla öfke nöbetlerine neden olur. Aynı zamanda çocuğa saldırganlık modeli de göstermiş olur.

Aile, toplumsal ve zihinsel açıdan olgunlaşmış bireyler yetiştirmek istiyorlarsa bir ölçüde çocuklarını denetlemeleri gerekmektedir. Ebeveynlerin çocuğu aşırı derecede kısıtlaması ne kadar yanlış ise çocuğu aşırı derecede serbest bırakması da o derece yanlıştır. Çünkü bu iki durumda toplumsal gelişimi engeller. İyi bilinmelidir ki, toplumsallaştırmanın asıl hedefi, “dış öğeler tarafından yönetilmek yerine kendi kendine yönetimi sağlamaktır.

Çocuğun yetiştirilmesi sırasında ailelerin, çocuğa karşı uygun tutum belirlemeleri için çocuğun gelişim dönemlerinin özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir. Çünkü çocuk yetişkinin küçük modeli olarak görülmemelidir. Çocuğu yetişkinden ayıran birden fazla özellik vardır.

Yetişkinin çocuğa yönelttiği tutumlar, çocuğun benlik kavramında kendisini dışa vurur. Örneğin; ebeveynlerden gelen itici tutum, çocuğun kendisini değersiz görmesine neden olur. Çocuk istenen davranış gösterdiğinde desteklenip onaylanmazsa ya da istenmeyen davranış gösterdiğinde uyarı almazsa, çocuk doğru ve yanlış davranışların ayırımını yapamaz. Böylece çocuk umudunu kaybederek, anne-babasının onayını alma çabasından vazgeçer. Fakat çocuk doğru davranış sergilediğinde onaylanıp desteklenirse çocuk doğru davranışların hangi davranışlar olduğunu öğrenir. Böyle ortamlarda yetişen bireyler özgüvenli ve kendi kendini yöneten bireyler olarak yetişirler (Günalp, 2007, s.40,41). Ebeveynlerin çocuk yetiştirirken uyguladıkları farklı tutumlar bireyin gelişiminde büyük bir etkiye sahiptir (Atakan, 2010, s.6).

Tarih boyunca aile her zaman için çocuğun eğitiminde birinci derece sorumlu kabul edilmiştir. Okul ve diğer kurumlar çocuğun eğitiminde aileden sonra sorumlu kabul edilmiştir. Diğer kurumlar aileyi destekleyici ve tamamlayıcı durumda kabul edilmişlerdir. Çünkü diğer kurumlardan hiçbiri çocuğun büyüme döneminde ihtiyacı

olan güveni, morali, sevgiyi, sıcak aile ortamını ona aile gibi verememiştir (Özgan ve Aydın, 2010, s.802). Fakat günümüze gelinceye kadar aile, yapısal ve fonksiyonel olarak köklü değişiklikler yaşadığından çocuğun öğretimi görevini okula devretmiştir. Aile bu konuda okulu tamamlayıcı niteliğindedir (Kıncal, 2000, s.157).

Çocukların aile ortamındaki sosyalleşme şartlarının ilerideki okul hayatlarını ve başarılarını ne derece etkilediğini gösteren birçok eğitim sosyolojisi araştırması yapılmıştır. Ancak araştırma sonucunda çocukların zamanlarının yarısını okulda yarısını aile ortamında geçirmeleri, okul- aile arasında ki etkileşimi zorunlu hale getirdiğini ve okulda ve ailedeki sosyalleşme arasına bir sınır konulamayacağını, okulun ve ailenin bir arada değerlendirilmesinin daha uygun olacağı sonucuna varılmıştır (<https://www.mustafaergun.com.tr.eğitimsosyolojisi>).

Çocuğun eğitiminde ailenin rolünün önemi gün geçtikçe anlaşılmaktadır. Okulun aile ile sıkı bir işbirliği kurmaya çalışması, aileyi, okul ile işbirliği içinde olmaya isteklendirmek, okuldaki eğitim açısından önemli bir kazanımdır. Velilerin okuldaki katılımlarının öneminin fark edilmesiyle veliler daha fazla okulda aktif rol oynamaları için teşvik edilmektedirler. Çünkü okulun, eğitim-öğretimi etkin bir şekilde gerçekleştirmesi için çocuğun genel görünümünü oluşturmuş olan aile ile bir arada çalışması gerekmektedir. Çünkü başarılı bir eğitim ancak okul ve ailenin bir arada çalışması ile mümkündür. Yapılan araştırmalarda okula aktif katılımında bulunan ailelerin çocuklarının okul başarılarının daha yüksek olduğu ve şiddet olaylarına katılma isteklerinin ise daha düşük olduğu savunulmuş ve ailelerin gönüllü olarak okuldaki çalışmalara katılması için okul yöneticilerinin aileler ile düzenli bir iletişim kurmaları gerektiğini savunmuşlardır (Özgan ve Aydın, 2010, s.802).

Geleneksel okul modelleri, aile ve okulun sorumluluklarının farklı olduğunu ve okul – aile arasında yapısal bir farklılık, çatışma ve rekabet olduğuna vurgu yapmaktadır. Fakat çağdaş yaklaşımlar ailenin ve okulun paylaşması gereken sorumluluklarının olduğunu savunmaktadır. Okul ve aile arasında işbirliği, eşgüdüm ve iletişim birliğinin önemli olduğunu savunmaktadır.

Günümüzde insanların eğitim ve kültür seviyelerinin artmasıyla beraber kişilerin bilinç seviyeleri de artmıştır. Bu durum anne babaların çocuklarıyla olan ilişkilerine de yansımıştır. Bu durum günümüzde eğitimin her kademesinde değer kazanan okul aile ilişkilerinin daha iyi bir şekilde gerçekleşmesinde de etkili olmaktadır. Çünkü iki farklı toplumsal kurum olan okul ve ailenin çocukların eğitimi noktasında çıkar birliğine

gitmesi gerekmektedir. Okul aile arasında gerekleŖecek olan sağlıklı iletiŖim çocuğun gelecekteki baŖarisında büyük rol oynayacaktır (Yılmaz, 2010, s.14).

Okul ve ailenin yapı olarak birbirinden farklı olması, çocuğun zamanının sınırlı bir kısmını okulda geçirmesi büyük bir kısmını ise ailenin yanında geçirmesi çocuğun eğitiminin, okulun sihirli bir yapıya sahip olmadığı müddetçe tek baŖına gerekleŖtirmeyeceėini göstermektedir.

Çocuğun eğitimine katkıda bulunması için okul personelinin aileler ile iletiŖime geçmesi gerekmektedir. Bilinçli aileler gönüllü olarak bu sürece bilinçli bir Ŗekilde katılırken bu konuda yeteri kadar bilinç kazanamamıŖ ailelerin eğitim sürecine katılması için aileler, okul personeli(ğretmen, uzman, yönetici vb.) tarafından st iletiŖim becerileri kullanılarak çocuğun eğitimine katılması için ikna edilmelidir.

Okulun empatik bir anlayıŖ çerçevesinde aile ile çocuğun yetersizliklerini ya da sorunlarını paylaŖması ve ailenin çocuğa yönelik tutumlarını bilmesi eğitim sürecindeki baŖarayı arttıracaktır. Ailenin kültürel, sosyal, eğitim, ekonomik vb özelliklerinin bilinmesi okulda, çocuğa yönelik birtakım suçlamaların ve anlaŖmazlıkların yaŖanmasını önleyebilir (Barut, 2014, s.307).

Okul aile iletiŖiminin sağlıklı bir Ŗekilde gerekleŖmesi okul ile aile arasında bir güven ortamının oluŖmasını sağlamaktadır. Bu durumda öğrencinin okuldaki motivasyonunu arttırmaktadır. Okul aile arasındaki iletiŖimin bir baŖka yararı ise ailenin okul kültürünü tanımasına ve okulun bir parçası olduğunu görmesine neden olmaktadır. Kendisini okul kültürünün içinde gören aile, öğrenciyi daha iyi yönlendirmektedir. Okul kültürüne dahil olmuŖ ve o kültürü geliŖtirmeye alıŖan aileler, okul ile birlikte hareket etmeye daha eğilimli olurlar. Bu durum ise aile, ğrenci ve okulun birlikte öğrenen okul ortamının oluŖmasını sağlamaktadır (Yılmaz, 2010, s.14).

2.2.2. Ailenin ocuğun Okuldaki Eğitimine Katılımı

Toplumunu meydana getiren bir çok kurum bulunmaktadır. Bu kurumların varlığı yerine getirmekle görevli olduğu sorumluluğa bağlıdır. Toplumunu meydana getiren bu kurumlar arasında ki sistem uyum içinde iŖlemektedir. Toplumun yapısında ve iŖleyiŖinde önemli görevleri yerine getiren iki kurum olarak aile ve okul önemli bir yere sahiptir (Kıncal, 2000, s.107).

Coleman ve Churchiill, (1997) aile katılımını: “ebeveynleri çocuklarının geliŖimiyle ilgili bilgilendirmeyi, çocukları için etkili deėiŖim etkenleri olmayı

ebeveynlere öğretmeyi, ebeveynlere duygusal destek sağlamayı, çocuklarına öğretmenlik ve rehberlik yapabilmeleri için ebeveynleri eğitmeyi, ebeveynler ve öğretmenler arasında çocukla ilgili bilgi alışverişini, program planlama gibi ebeveynlerin ve öğretmenlerin ortak yürütecekleri etkinlikler planlamayı ve ebeveynlere toplumsal hizmetlere erişim konusunda yardımcı olmayı içerir” (akt. Günay Bilaloğlu, 2014: s.14) şeklinde tanımlarlarken, İşbaralı(2017, s:19) aile katılımını: “ailelerin çocuğun evdeki yetişme uygulamalarından okulda yapılmış olduğu etkinliklere katılımına kadar her şeyi kapsayan geniş bir ifade” olarak tanımlamıştır. McBride ve Wright (2002) ise aile katılımını: “okul ve aile arasında kurulan işbirliği ile çocuğun öğrenmesini geliştiren süreç” (akt. Yaşar Ekici, 2013: s.12) olarak tanımlamışlardır. Aile katılımı ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. Farklı tanımları yapılan aile katılımının okul yönetimi tarafından “okuldaki etkinliklere destek” olarak kısaca ifade edilmektedir. Aile tarafından okul yönetiminin ve öğretmenlerin etkinliklerinin desteklenmesi ve aynı doğrultuda aile içi etkinliklere önem verecek bir katılım ön plana çıkmaktadır. 13. yy. da yaşamış olan Zernuci adlı bilgin, eğitim ve öğretimdeki başarıyı şöyle formüle etmiştir. “Eğitim ve öğretimde başarı, üç unsurun gayretine bağlıdır. Bunlar öğretmen, öğrenci, baba (veli)’dir.” Zernuci adlı bilgin, öğrenci başarısı için kurulması gereken ilişki şeklini son derece özet bir şekilde formüle etmiştir (Özgan ve Aydın, 2010, s.803).

Batı’da 20. Yüzyılın ikinci yarısından sonra en çok tartışılan konulardan biri etkili okul anlayışının temelinde, “tüm öğrencilerin öğrenebileceği, tüm öğretmenlerin de öğretebileceği” varsayımdır. Lakin etkili okulun öğretim temelini öğretmen, yönetici, veli vs. tüm ilgililerin koordineli ve etkili çalışmalarının ortak ürünü olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Ailenin okuldaki eğitime katılımı, öğrencilerin akademik başarılarının gerçekleştirilmesi için okuldaki öğretimi tamamlayıcı faktör olarak kabul edilmiştir (Aslanargun, 2007, s.121-122). Ailenin eğitim öğretim sürecine dahil edilmesi ve aileden yeteri kadar yararlanılması için gerekli olan etkinliklerin yapılması okul yönetiminin ve öğretmenlerin temel görevleri arasındadır. Etkili bir okul aile birliğinin kurulmasının temel şartı, okul -aile arasında öğrenciye dair sağlıklı bilgi alışverişinden geçmektedir. Ailelerin bu noktada çocuklarını tanımaları, ilgi alanları ve davranışları hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmaları oldukça önemlidir. Ancak çocukları hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmayan ebeveynler, öğretmenler tarafından eğitilmeli ve onlara rehberlik edilmelidir (Yılmaz, 2010, s.15). Çünkü zamanlarını en fazla geçirdikleri kişiler olan anne babalar tarafından çocuklar en iyi tanınırlar. Böylece

öğrencinin öğretmenine gerekli bilgiler aile tarafından en iyi ve en doğru biçimde verilecektir. Etkili ve verimli bir şekilde eğitim ve öğretimi gerçekleştirmek isteyen öğretmen için bu mükemmel bir yardımdır. Bu durum bir yandan öğrencinin akademik başarısını arttırırken biryandan da öğrenciyi cesaretlendirip okula gitmesini zevkli bir hale getirecektir (İşbaralı, 2017, s.20). Bu şekilde ailenin okula destekleyici yaklaşımlar göstermesi ve ailenin okulun çeşitli etkinliklerine katılması okul başarısı üzerinde önemli etkiler göstermektedir (Çelenk, 2003, s.28).

Erdoğan ve Demirkasımoğlu (2010)'nun Arslan ve Nural (2004)'dan yaptığı aktarıma göre, etkili ve başarılı okul-aile işbirliğini yaratmak için, okul; ev ziyaretleri düzenleme, ana-babalar, öğretmenler ve çocukların katılacakları gezi gözlem, konferans, gece gibi etkinlikler planlama, ana-babalardan sınıf içi kaynak kişi olarak yararlanma, mesleki rehberlikte ana-babalardan yararlanma, velilerle görüşme toplantıları programlama ve ilan etme, ana-babalara okulun kaynaklarını kullanma fırsatları verme, velilerin okul hakkındaki görüşlerini almak için anket uygulama, önemli günlerin kutlanmasında velilere görev verme, velilerin, okul bültenine yazı yazmalarını sağlama, belirli aralıklarla sınıflarında gösteriler düzenleme ve bu yolla öğrenci performansı hakkında bilgilendirilmelerini sağlama, veliye örnek ders gösterisi yapma vb. etkinlikler düzenleyebilir. Ancak okul aile arasındaki kurulacak işbirliğinde temel görevi üstlenen öğretmen bu gibi programlar hazırlarken ailelerin eğitim ihtiyaçları belirlenerek planlamalar bu doğrultuda yapılmalıdır. Uygulamalar öğrencinin okul hayatının başladığı okul öncesi dönemde başlanmalı ve öğrencinin okul hayatı devam ettikçe devam etmelidir. Okul ve aile arasındaki işbirliği sadece çocuğun okul hayatı ile ilgili faaliyetler ile sınırlı olmamalı, okul dışındaki etkinlikler içinde işbirliği yapılmalıdır (Üstübal, 2015, s.12,13). Çünkü aile katılımının fazla olması çocuklarda eğitimlerinin önemsendiği algısını uyandırmakta ve çocuklar ailelerinin bırakıp unutmadıklarını hissetmektedirler (Yalman, 2014, s.41).

Okul aile işbirliği etkili bir eğitim ve öğretimin ön koşuludur. Çünkü çocuklar yaşamlarının hayata hazırlık dönemi olarak da ifade edebileceğimiz dönemlerini çoğu aile olmak üzere okul ve aile arasında geçirirler. Bu anlamda okul ve aile birlikte çalışmaları zorunlu olan iki kurumdur denilebilir (Özdiç, 2014, s.18). Aynı zamanda okul aile işbirliğinin çocuğun akademik başarısı üzerindeki büyük etkisinin olduğunun çoğunluk tarafından kabul edilmiş bir görüş olması ülkeleri eğitim sistemlerini yapılandırırken okul aile işbirliğini arttırmaya yönelik çalışmalar yapmaya yöneltmiştir (Atakan, 2010, s.3). Türk Milli Eğitim sistemi de okul- aile ilişkilerinin geliştirilmesi

için gerekli çalışmaların yapılması gerektiğini cumhuriyet tarihinin İlk Milli Eğitim Bakanlarından olan Vasıf Çınar'ın ve İstanbul Üniversitesi hocalarından İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun konuşmalarında okul başarısının üzerinde aile ilişkilerinin ve terbiyesinin önemini vurgulamış olmalarından anlaşılmaktadır (Aslanargun, 2007, s.126). Ancak okul aile işbirliğinin önemi bilinse de Türk eğitim sisteminde okul-aile işbirliği yeteri önemi görmemiştir. Okul ve aile arasında yeterince işbirliği kurulamamıştır. Aileler veli toplantılarının olduğu günler dışında okula pek gitmedikleri gibi okul yönetimleri tarafından da ailelerle görüşmek için veli toplantısı dışında görüşme günlerinin yapıldığı pek görülmemektedir (İçtin, 2013, s.11).

2.2.2.1. Aile Katılım Türleri

Ailelerin eğitim sürecine katılmalarını inceleyen Epstein ailelerin eğitim sürecine katılım düzeyleri için farklı kategoriler oluşturmuştur. Bu kategorilerde ailelerin, eğitim sürecine ne tür bir katılım göstereceği ve bunlarla ilgili okullarda uygulanabilecek etkinlik önerileri sunulmaya çalışılmıştır. Bu kategoriler ve içerikleri sırasıyla şu şekilde açıklanabilir (Erdoğan ve Demirkasımoğlu, 2010: s.404,405):

- Çocuk Bakımı
- İletişim
- Gönüllülük
- Evde Öğrenme
- Karar Verme
- Toplum İşbirliği

1. **Çocuk Bakımı:** Ailelerin, ebeveynlik becerileri, çocuk yetiştirme, çocuk ve ergen gelişimi gibi her yaş ve seviyede ki çocukların öğrenmelerine destek olmak için ev içinde gerekli düzenlemelerin yapılmasıdır. Ailelere çocukların daha verimli çalışmalarını için uygun ortam oluşturmaları konusunda yardımcı olunmalıdır (İşbaralı, 2017, s.23). Çocukların yaşlarına ve öğrenim seviyelerine göre ailelere eğitim etkinlikleri, beslenme ve sağlık gibi alanlarda destek olunmalıdır (Erdoğan ve Demirkasımoğlu, 2010, s. 405).
2. **İletişim:** Okul programları ve çocukların gelişmesiyle ilgili olarak okuldan eve, evden okula iletişimi etkili bir şekilde oluşturmak (Binicioğlu, 2010: s.17). Okul- aile arasında etkili iletişim kanalları geliştirmek. Dil sorunu olan öğrenciler için çevirmen sağlamak, veli toplantıları gerçekleştirmek, ailelere

aylık – haftalık öğrenci ile ilgili bilgilendirme raporları göndermek (Erdoğan ve Demirkasımoğlu, 2010, s.405). ,Öğrenci başarısı için yönetici, öğretmen, aile, öğrenci ve eğitim aşamasında sorumlulukları olan kuruluşlar her zaman etkileşim ve iletişim halinde olmalıdırlar. Özellikle okulun amaçlarına ulaşmasında etkili iletişim çok önemlidir (İçtin, 2013, s.7). Aileler genellikle okul davetlerinin, öğrenci notunun bildirilmesi, okula maddi yardım gerektiği, öğrenciyle ilgili şikayet, uyarı gibi sebeplerle olduğunu düşünmektedirler. Ailelerin bu ön yargıları okula karşı korku, çekinme, öfke, boş vermişlik gibi duyguların oluşmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra öğretmenlerin ailelere karşı olan ön yargıları da bulunmaktadır. Alışılmış olan bu önyargıların kaldırılması iletişimin önündeki en büyük engelin kalkmasını sağlayabilir (İşbaralı, 2017, s.23).

3. **Gönüllülük:** Ailelerin gönüllü bir şekilde sınıftaki veya okuldaki etkinliklere katılımını sağlamak (Erdoğan ve Demirkasımoğlu, 2010, s.405). Ailenin okula desteğini ve yardımını arttırma organizasyonları yapma (Binicioğlu, 2010, s.17). Okul amaçlarına ulaşmak için, bilgi yarışmaları, okul konserleri, spor karşılaşmaları, ödül törenleri gibi etkinliklere ailelerin gönüllü olarak katılmasını ister (İşbaralı, 2017, s.24). Okul programlarına ailenin gönüllü katılımı okul- aile işbirliğini arttırabilir (Binicioğlu, 2010, s.15). Gerçekleşen gönüllü katılım öğrencinin dil, matematik ve okuma gibi etkinlikleri üzerinde olumlu etkiler sağlamaktadır. Ailenin yakın desteğini gören öğrenci kendisine daha fazla güvenmeye başlar ve bu durum öğrencinin başarısını da olumlu etki etmektedir (İşbaralı, 2017, s.24).
4. **Evde Öğrenme:** Ailelere, öğrencilerin ders etkinliklerine, ev ödevlerine ve ders planlarına ne şekilde yardım edecekleri konusunda gerekli bilgilerin verilmesidir (Erdoğan ve Demirkasımoğlu, 2010, s. 405). Ailelerin, evde gerçekleştirilecek olan etkinliklere uygun koşul sağlamaları, okul yönetiminin ve öğretmenlerin çabalarının destek görmüş olmasıdır (Binicioğlu, 2010, s.16). Aileler böylece çocuklarının okul başarılarını da arttırmış olurlar. Bu etkinlikler; akademik çalışmalar için amaç belirleme, ev ödevleri, programa dayalı etkinlikler ve kurs programları gibi diğer programları içermektedir (İşbaralı, 2017, s.24). Aileler sınıfta yapılan çalışmalara paralel olarak çocuklarına nasıl yardımcı olabilecekleri konusunda öğretmenler tarafından bilgilendirilebilirler (Atakan, 2010, s.21). Etkili bir eğitimin gerçekleşmesi de ancak öğretmen ve ailenin

birlikte çalışıp bütünlüğü sağlanmasıyla mümkün olabilmektedir (Günay Bilaloğlu, 2014, s.47).

5. Karar Verme: Ailelerin okuldaki kararlara katılımlarının sağlanması, aile temsilcilerinin belirlenmesi ve tüm aileler tarafından temsilciyle iletişim kurulmasının sağlanmasıdır (Erdoğan ve Demirkasımoğlu 2010, s.405). Aile katılımının başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için ailelerin okulun amaçlarının ve politikalarının belirlenmesi aşamasında karar sürecine katılım sağlamalıdır (Binicioğlu, 2010, s.16). Aileler katılımı okul aile birliklerine üye olarak gerçekleştirebilecekleri gibi, okul yönetimi, personel alımı, okula mal ve hizmet alımı gibi alanlarda ailelerin fikir ve önerilerini alarak da aileleri bu sürece katabilirler (Günay Bilaloğlu, 2014, s.50). Öğretmenler ailelerin diğer ailelerle tanışıp iletişim kurmalarını sağlamak için sohbet toplantıları düzenleyebilir ve ailelerin birlikte gerçekleştirebilecekleri sorumluluklar verebilirler. Bu gibi etkinlikler ailelerin birbirini tanımalarını kolaylaştıracağından okul aile birliğinde birbirlerini temsil etmelerini de kolaylaştıracaktır. Bu şekilde aileler, çocuğun eğitimine etki edecek politikaların belirlenmesine, geliştirilmesine ve yerleştirilmesine, ayrıca maddi destek sağlanmasına yardımcı olacaklardır (Atakan, 2010, s.21,22). Ailelerin çocuklarının hayatına etki eden kararların alınması sürecine katılması demokrasinin de gereklindedir. Ailelerin çocuklarının bulunduğu bir kurumun kararlarına katılması kendi çocuğunun sorumluluğunu üstlenmesini sağladığı gibi kurumunda gelişimine katkı sağlaması açısından önemlidir. Bu yolla alınan kararların uygulanmasının daha etkili olacağı söylenebilir (Aslanargun, 2007, s.127; İşbaralı, 2017, s.24,25).

6. Toplum İşbirliği: Okul programlarını, aile etkinliklerini ve öğrenci öğrenmeleriyle gelişimini güçlendirmek için kaynakları ve servisleri toplumda belirlemek (Binicioğlu, 2010: s.17). Toplum kültürü, sağlığı ve sosyal hizmetler alanlarında aileleri ve öğrencileri bilgilendirmek, bu gibi toplumsal etkinliklerle ailelerin ve öğrencilerin katılımını ve desteğini sağlamak (Erdoğan ve Demirkasımoğlu, 2010, s.405). Bu katılım ve destek şekli işbirliğinin eğitimle alakalı yükümlülüklerin paylaşımı, personel, bütçe ve yer sorunlarını giderme, öğrenciler için fırsatlar sağlama ve toplum etkinliklerinde ailelere yer vermeyi kapsamaktadır. Toplumun gelişmesine değişmesine ve gelişmesine en çok katkıda bulunan kurumların başında aile yer alırken, topluma yaptığı katkılarıyla aileyi ikinci sırada takip eden kurum okuldur. Okul yaptıklarıyla toplumun

gelişimine değıimine katkı sağlarken toplumda okulu çeşitli şekillerde desteklemektedir. Toplum ve okul arasında gerçekleşen karşılıklı alışveriş okul ve toplum arasında ortaklığın kurulmasına katkı sağlar. Öğrencilerin öğrenimi ve gelişimi için aileler toplumun diğer kurumları ile (Üniversiteler, iş çevreleri) iletişim içerisinde olmalıdırlar (İşbaralı, 2017, s.25).

2.2.3. Ailenin Okuldaki Eğitime Katılımının Yararları

Tarihin her döneminde çocuğun ilk eğitimcisi olarak aile kabul edilmiştir. Aile içinde de bu görevin en önemli sorumlusu olarak anne kabul edilmektedir. Ancak medeniyet ilerledikçe evde aile tarafından verilen eğitimin yanı sıra okullar açılmış ve aile bu sorumluluğu okul ile paylaşmaya başlamıştır. Tarihteki ilk okul M.Ö. 1580 yılında Mısır'da açılmıştır. Orta çağ döneminde okul aile işbirliğinin önemi ortaya çıkmıştır. Yirminci yüz yılda ise, öğrenci merkezli eğitimde öğrencilerin istekleri, ihtiyaçları ve geleceğe dönük amaçlarının belirlenmesi önem kazanmıştır (İçtin, 2013, s.12).

Eğitim sisteminin temel taşlarını oluşturan okul, aile ve öğrencinin etkili bir iletişim ve iş birliği içinde olmaları istendik sonuçların elde edilmesi için hayati önem taşımaktadır. Çocuk uzmanı olan ve ilerleyen dönemlerde çocukta değişimin çok zor olacağı kişilik özellikleri kazandıran olması açısından ailenin özellikle bu süreçte en fazla katılımı sağlaması gerekmektedir. Bu sebepten başarı elde etmek isteyen okul yönetimleri, programların uygulanması aşamasında öğretmen kadar ailenin de katılımına önem vermeli ve öğretmen aile iletişimini desteklemelidir (Ceylan ve Akar, 2010, s.44). Çünkü okul ve aile arasındaki iletişim öğrencinin okula karşı tutumunu etkilemektedir. Okul ile güçlü bir iletişim kurmuş olan ailelerin çocukları okula karşı daha olumlu iken okulla zayıf iletişim kurmuş ailelerin çocukları okula olumsuz bakmaktadır. Öğretmen ve aile arasında iletişim kurulması öğrenci, öğretmen ve aile üçgeni için güvenli bir bağ oluşturmakta ve bu iletişim öğrencinin, öğretmene ve aileye karşı olumlu bakış açısı kazandırmasını sağlamaktadır (Binicioğlu, 2010, s.9).

Eğitime önem veren bütün toplumlarda olduğu gibi bizim ülkemizde de okul-aile birliğinin kurulmasına önem verilmiştir. Birliğin kurulması için 1946 yılındaki 3. Milli Eğitim Şuralarında kararlaştırılarak 1947'de ilk yönetmeliği çıkarılarak çalışmalarına başlayan Okul Aile Birlikleri kurulmuştur. Böylece okul aile birliği yasal dayanağa bağlanmıştır. Birliğin amacı aile –okul arasında örgütlü bir ilişki sağlayarak okullardaki

eğitim ğretim sürecine ailelerinde bilgileri ve deneyimleriyle katılımını sağlamaktır (Kebeci, 2006, s.19).

Aileler okul aile iş birliğindeki rolünü, öğrencilerin başarı durumunu öğrenmek için ya da bir sorun olduğunda okula gelen ve okula bağışta bulanmak olarak görmemelidir. Aile ve okul aynı hedefe ulaşmaya çalışan ortaklardır. Okul ise, sadece kamu hizmetinin verildiği bir kurum değildir. Okullar geleceğimizin teminatı olan öğrencilerin eğitimine gleri nispetinde katkıda bulunmayı kutsal bir görev ve sorumluluk olarak görmelidirler (Erdoğan ve Demirkasımoğlu, 2010, s.403).

Okul aile işbirliğinin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi öğrencinin eğitimine ilişkin okul ve aile arasında çaba ve düşüncelere yönelik var olan algı farklılıklarının zamanla ortak bir anlaşma zemininde birleşmesine katkı sağlaya bildiği gibi iki kurumun uygulamalarının da tutarlılığında, yararlılığında ve etkililiğinde artışa neden olacağı söylenebilir (Kıncal, 2000, s.134). Okul aile işbirliğinin etkili gerçekleştirilmesi öğretmenin öğrenciyi daha kolay tanınmasını sağlayacağından karşılaştığı problemleri de daha kolay çözüme olaştırmasını sağlayacaktır. Eğitimde fırsat eşitliğini ve sürekliliği de sağlayabilir. Ailelerin okuldaki eğitime katılması öğrencinin okul başarısını ve ilerideki yaşantısında da başarılarının artması başarılı ve mutlu bir bireyin yetişmesi demek olacaktır. Okul ve ailenin birlikte çalışması çocuklara gösterilen farklı eğitim tutumlarının azalmasını sağlayacaktır (Özgan ve Aydın, 2010, s.803). Aile ve okul değerlerinin atışması, öğrencilere sınıfta kazandırılması planlanan değerlerin aileler tarafından desteklenmemesine neden olmaktadır. Bu durumda istenmedik davranışların ortaya çıkmasını tetiklemektedir (Terzi, 2016, s.237).

Aile katılımının yararları:

- Öğrencilerde akademik başarıyı arttırır
- Öğrencileri başarma konusunda cesaretlendirir
- Okula devamlılığı arttırır
- Sınıfın olumlu yönlerine katkı sağlar
- Öğrencilerde alışma eğilimini geliştirir
- Öğrencileri daha içten denetimli hale getirir
- Öğrencilerin daha yüksek eğitim hedefleri edinmelerini sağlar(Ceylan ve Akar, 2010,s. 44)
- Okulun amaçlarına ulaşmasına katkı sağlar
- Öğrencilerin davranışlarında olumlu değerlişiklikler meydana getirir

- Öğrencinin motivasyonunu artırır
- Öğrencinin sorumluluk duygusunu geliştirir
- Sosyo-ekonomik yapıları farklı olan öğrencilerin kendilerini geliştirmelerine, anlamalarına katkı sağlar
- Öğrencinin öğretmenlerle ve diğer öğrencilerle olan ilişkilerine olumlu katkı sağlar (Binicioğlu, 2010, s.6,8)
- Öğrencilerin, farklı insanlardan başkalarına yardım etme, yaratıcı düşünme ve okula devam etmenin faydaları ile ilgili çok sayıda olumlu mesaj almasına katkı sağlar
- Okuldaki disiplin olaylarında azalmaların olmasına katkı sağlar
- Öğrencilerin haklarını, ödevlerini ve sorumluluklarını öğrenmelerine ve bunları davranış biçimine dönüştürmelerine katkı sağlar (Erdoğan ve Demirkasimoğlu, 2010, s.403,404)
- Ailelerin katılımı ile okulda bilgi ve güç paylaşılır
- Aileler öğretim sürecinin bir parçası olurlar (Turan, 2013: s.86)
- Öğrencinin sosyal ve duygusal gelişimine katkı sağlar (Günay Bilaloğlu, 2014, s.17)

Aile katılım çalışmalarının etkin bir şekilde gerçekleştiği okullarda öğretmen aile işbirliğinin çalışmalarının daha fazla olduğu, bu durumun okul aile işbirliğini ve okul başarısını arttırdığı görülmüştür. Okul- aile işbirliği ne kadar erken yaşlarda başlanırsa aileler ve çocuklar üzerindeki olumlu etkilerinin de o kadar güçlü olduğu görülmüştür.

Okul –aile işbirliğinin ve aile katılım çalışmalarının, çocuk, aile ve okul üzerinde önemli yararları olmaktadır (Üstübal, 2015, s.14).

2.2.3.1. Çocuk Üzerindeki Yararları

Çocuğun her açıdan sağlıklı gelişimini ve okul başarısını olumlu şekilde uzun zaman destekleyen önemli unsurlardan biri eğitimde aile katılımıdır. Çocuk sahip olduğu potansiyeli en iyi şekilde kullanmak için hem okul hem de aile tarafından desteklenmeye ihtiyaç duyar. Birçok eğitimci çocuğun ailesinin eğitime katılımı sonucunda daha iyisini yapabileceği konusunda hemfikirdir. Çocuk, aile katılımı

sonucunda sosyo-ekonomik düzeyi nasıl olursa olsun daha iyisini yapmak için çaba sarf etmektedir (Binicioğlu, 2010, s.10).

Çocuk açısından aile katılımının yararları:

- Çocukların davranışlarında ve motivasyonunda gelişme sağlar (Atakan, 2010, s.23)
- Çocuğun mutlu ve başarılı olarak hayata hazırlanmasına katkı sağlar (Özdiñç, 2014, s.20)
- Okul ve ev arasında çocuğa gösterilecek farklı eğitim tutumlarını ortadan kaldırır
- Okul-aile işbirliğiyle, öğrenciler okullarında ve yaşamlarında daha iyi şeyler yaparlar (derslerinde daha başarılı olur, daha üst öğretim kurumlarına devam etmeleri mümkün olur, hayatta daha başarılı olurlar)
- Evin devamı olan bir eğitim ortamında çocuklara daha iyi bir öğrenme fırsatı yaratır (İçtin, 2013: s.21, 22)
- Çocukların, aileleri eğitimin önemli bir parçası olarak görmelerine katkı sağlar
- Okul ve aile arasında kurulan iletişim, okulun aileler tarafından değer verilen bir yer olduğu mesajının almasını sağlar (Yaşar Ekici, 2013, s.14,15).

2.2.3.2. Aile Üzerindeki Yararları

Okul –aile iş birliğinin çocuğun eğitimi üzerinde sayısız yararları bulunmaktadır. Ancak bu işbirliği sadece çocuğa değil ailelere de birçok fayda sağlamaktadır. Özellikle ailelerin çocuklarının eğitimlerini daha iyi anlamalarına ve onlara nasıl destek olacakları konusunda ailelere fikir üretmeleri noktasında olanak sağlamaktadır. Bu alanda yapılan araştırmalar eğitim programlarına katılan ailelerin kendileriyle ilgili olumlu tutum geliştirdiğini, özgüvenlerinin arttığını ve kişisel gelişimlerini arttıracak çeşitli programlara katıldığını belirtmektedir (Günay Bilaloğlu, 2014, s.17). Aile katılımını gerçekleştiren aileler eğitim sürecinin nasıl işlediğini, eğitim programının amaçlarını, okulun amaçlarını anlamakta ve okula karşı güven duygusu geliştirmekte ve buda olumlu tutumlar geliştirmesini sağlamaktadır (Binicioğlu, 2010, s.11).

Aile katılımının diğer yararlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Ailenin okula ve okul personeline karşı olumlu tutum edinmesini sağlar

- Aileler okul ile ortak çalışmalar yaptıkça iletişime açık olmakta ve okula yardımcı olmak için daha fazla çaba göstermesini sağlamaktadır (Günay Bilaloğlu, 2014, s.17)
- İşinden dolayı çocuklarına yeteri ilgiyi gösterememenin verdiği stresi ve suçluluğu aile katılımı çalışmalarıyla azaltmakta ve bu aileleri cesaretlenmesini sağlamaktadır (Üstübal, 2015, s.16)
- Ailelerin çocuklarını bir birey olarak görmelerini sağlar
- Çocuklarını daha iyi tanıma fırsatı bulurlar
- Çocuklarıyla daha iyi iletişim kurmak için gerekli olan ortamı sağlar (İçtin, 2013, s.22)
- Çocuklarının eğitiminde kendi rollerinin önemini farkında olmayı sağlar
- Ailelerin kendi yetenek, ilgi ve becerilerinin farkında olmasını sağlar (Özdinç, 2014, s.20,21)
- Ailelere kendilerini değerlendirme ve geliştirme fırsatı sağlar (Yaşar Ekici, 2013, s.15)

2.2.3.3. Öğretmen Üzerindeki Yararları

Aile katılımının sadece öğrencilere ve ailelere yararları yoktur. Aynı zamanda öğretmenler içinde yararları vardır. Aile katılımı öğretmenlerin bu iş birliğine daha olumlu bakmalarını sağlamaktadır. Öğretmenler bu katılım aracılığıyla öğrencilerle, öğrencilerin ev ortamlarıyla ilgili daha fazla bilgi sahibi olabilirler ve bu bilgiler öğretmenlerin öğrenciler için daha etkili etkinlikler planlamasını sağlayabilir (Günay Bilaloğlu, 2014, s.17). Ailelerle iletişim halinde olan öğretmenler çocuklarla ilgili ayrıntılı bilgi alabilir ve böylelikle öğrencilerin ilgi alanlarını, ev ortamlarındaki değişimleri, olumlu ve olumsuz yönlerini bilir ve böylece aile- çocuk ihtiyaçlarını belirlerken daha gerçekçi, daha duyarlı ve daha planlı olabilirler (Üstübal, 2015, s.17).

Aile katılımının diğer yararlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Öğretmenin programını daha iyi bir şekilde uygulayabilmesini sağlar
- Aile ile kurulan iyi iletişimin sonucu çocuğu daha iyi tanıyarak problemleri çözebilmesini sağlar (İçtin, 2013: s.22)
- Öğretmenin iş tatmininde artış sağlar
- Öğretmenin sorumluluklarını paylaşmasını sağlar (Özdinç, 2014, s.21)
- Aile bireylerini tanıma fırsatı sağlar

- Çocuklara daha çok zaman ayırmalarını sağlar (Yaşar Ekici, 2013, s.15)

2.2. İlgili Araştırmalar

“Etkili birey yetiştirmede ailenin rolüne ilişkin öğretmen adaylarının algıları” adlı çalışmamıza bezer olarak yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Turan, (2015) “*Ahlak-ı Alai’de Aile Ahlakı*” adlı çalışmasında Kınalızade Ali Çelebi tarafından 16. Yüzyılda kaleme alınmış olan “Ahlak-ı Alai” adlı eser, aile ahlakı ve ailede verilen değerler açısından incelenmiştir. İncelemeler sonucunda eserde ortaya konulan ilkeler ışığında günümüz ailesindeki mevcut sorunların çözümüne yönelik bazı önerilerin geliştirilmesine çalışılmıştır.

Kır, (2011) “*Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri*” isimli çalışmasının amacı bir kurum olarak ailenin işlevlerini sosyolojik bir bakış açısıyla belirlemek, toplumdaki önemini vurgulamaktır. Çalışmada konu ile ilgili kitap makale gibi sosyolojik literatür ile araştırma raporları taranmış elde edilen bilgilerle ailenin işlevleri belirlenmeye çalışılmış ve elde edilen verilere dayanarak ailenin işlevleri; 1. Biyolojik işlev, 2. Psikolojik işlev, 3. Eğitim işlevi, 4. Toplumsal işlev, 5. Kültürel işlev, 6. Ekonomik işlev olmak üzere altı temel başlık altında tespit edilerek incelenmiştir. Araştırma, geçmişte ve halen devam eden ailenin işlevlerini belge veya doküman taramasıyla belirleyen belgesel tarama modelinde betimsel bir çalışmadır.

Atakan, (2010) “*Okulöncesi Eğitimde Ailenin Katılımı Çalışmalarının Öğretmen ve Ebeveyn Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*” isimli çalışmasının genel amacı, okulöncesi eğitimde aile katılımı çalışmalarının öğretmen ve ebeveyn görüşlerine göre değerlendirilmesidir. Bu çalışma betimsel nitelikte olup ebeveynlerle yapılan görüşmeler ve öğretmenlere uygulanan anket olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış ve yönlendirici olmayan görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın birinci aşamasında öğretmenlere uygulanan anket sonucunda elde edilen bulgularla görüşmelerden elde edilen bulguların birbirini desteklediği ortaya çıkmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında elde edilen bulguların analizi sonucunda gerek okul yönetimi gerekse öğretmen ve ebeveynlerin aile katılımı çalışmalarına gereken titizliği gösterip, üzerlerine düşen sorumluluğu

yerine getirirlerse aile katılımı çalışmalarının hedeflenen amaçlarına ulaşabileceği anlaşılmaktadır.

Yapıcı, (2010) “*Türk Toplumunda Aile ve Eğitim İlişkisi*” isimli çalışmasında, aile kurumunun mevcut durumu araştırma bulguları derlenerek, aile kurumuna ilişkin bir analiz yapılmaya çalışılmıştır.

Özgan ve Aydın, (2010) “*Okul-Aile İşbirliğine İlişkin Yönetici, Öğretmen ve Veli Görüşleri*” isimli çalışmalarının amacı, okul-aile iletişimi konusunda yönetici ve öğretmen görüşleri doğrultusunda mevcut durumu betimlemek ve okul- aile işbirliğinin sağlanmasına yönelik çözüm önerileri geliştirmektir. Araştırma 120 öğretmen ve 20 yönetici ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak öğretmen anketi ve görüşme formu kullanılmıştır. Nicel ve nitel yöntem kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda yönetici ve öğretmenlerin genel olarak okul-aile işbirliğine ilişkin olumsuz düşüncelere sahip oldukları görülmüştür. Yönetici ve öğretmenlerin okul-aile işbirliğine ilişkin görüşleri arasında cinsiyet, yaş, statü, branş, kıdem ve sınıf mevcudu değişkenleri bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yönetici, öğretmen ve velilerle yapılan görüşmelerde sorunların çözümlerine yönelik birçok ortak görüşlerin bulunduğu ancak işlevsel hale getirilmesinde her iki tarafında yönlendirme beklediği bu yüzden sorunların devam ettiği tespit edilmiştir.

Özpolat, (2010) “*Ailede Demokratik Sosyalleşme*” isimli çalışmasında literatür taraması tekniğini kullanmıştır. Çalışmada ailedeki sosyalleşme sürecinde demokratik beceri ve değerlerin esas alınmasının önemi ile bunun nasıl gerçekleştirileceği açıklanmaya çalışılmıştır.

Günindi ve Yaşa Giren, (2011) “*Aile Kavramının Değişim Süreci ve Okul Öncesi Dönemde Ailenin Önemi*” isimli çalışmalarında ailenin değişim süreci ve özellikle okul öncesi dönemde ailenin çocuk üzerindeki etkisi üzerinde durulmuştur. Konuyla ilgili olarak Aksaray İli’nde tesadüf olarak belirlenen 80 çocuk ile pilot uygulama yapılmıştır. Çocuklarla bireysel olarak görüşülmüş ve aileyi nasıl tanımladıkları sorulmuştur. Verilen cevaplar kaydedilerek frekans ve yüzde belirlenmiştir. Sonuç olarak, çocukların %87.5’inin çekirdek aileyi tanımladıkları görülmüştür. Bu doğrultuda konu tartışılmış ve çalışma önerileri geliştirilmiştir.

Zeki Aydın, (2003) “*Ailede Ahlak Eğitimi*” isimli çalışmasında öncelikle ahlak eğitimine değinmiştir. Çocuğun ahlaki davranışları kazanmasında takip edilecek yöntemler, örneklerle açıklanmıştır. Çocuğun ahlak eğitiminde en önemli kurumun aile olduğu ve okul hayatının kitle iletişim araçlarının çocuğun ahlaki eğitiminde rol oynadığı sonucuna varılmıştır.

Çelenk, (2003) “*Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul aile Dayanışması*” isimli çalışmasının amacı, öğrencinin okul başarısı üzerinde aile faktörünün oynadığı rolün değerlendirilmesidir. Çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: 1. Eğitim açısından destekleyici bir tutum içinde bulunan ailelerden gelen çocukların okul başarıları daha yüksektir. 2. Aile bakım şefkat ve korumasının okul başarısının yükselmesinde önemli bir faktör olduğu anlaşılmaktadır. 3. Koruyucu aile yanında kalan çocukların, eğer uygun şefkat ve koruma sağlandığı takdirde başarılarının yüksek olduğu görülmüştür. 4. Okul ile ortak program üzerinde görüş birliği sağlayarak düzenli iletişim içinde bulunan, bu ortak anlayış içinde çocuğuna eğitim desteği sağlayan velilerin çocuklarının okul başarılarının daha da yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

III. BÖLÜM YÖNTEM

Bu bölümde Etkili Birey Yetiştirmede Ailenin Rolüne İlişkin Öğretmen Adaylarının Algıları isimli araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama aracı ve araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, etkili birey yetiştirmede ailenin rolüne ilişkin öğretmen adaylarının ailenin rolüne ilişkin algılarını saptamak amacıyla nicel araştırma ile birlikte genel tarama modeli içerisinde yer alan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Nicel yöntemin kullanıldığı araştırmalar önceden oluşturulmuş olan hipotezleri sınamak amacıyla geniş çaplı örneklemlerden nicel veriler toplayan, bu veriler aracılığıyla toplumsal olgu ve olaylar arasındaki neden sonuç ilişkilerini ortaya koyarak toplumsal düzenin kanunlarını keşfetmeyi amaçlayan, verilerini istatistiksel olarak çözümleyen ve bulgularını genelleme amacı taşıyan araştırmalardır (Gönç Şavran, 2014: s.66). Genel tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. Genel tarama modelleri kullanım amaçlarına göre “tekil tarama” ve “ilişkisel tarama” modelleri olmak üzere ikiye ayrılır (Karasar, 1991: s.81’den akt. Danış ve Genç, 2011: s.175). Bu araştırmada iki değişken arasındaki ilişki ölçülmeye çalışıldığından ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Cemaloğlu ve Erdemoğlu Şahin, 2007: s.468).

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini İnönü Üniversitesi oluştururken; örneklemini 2018-2019 eğitim öğretim yılında İnönü Üniversitesi, Sınıf Öğretmenliği Bölümünden 181 ve Sosyal Bilgiler Bölümünden 219 olmak üzere toplam 400 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini oluşturan 400 öğretmen adayına ilişkin cinsiyet, bölüm, yaşadığı bölge, sınıf ve aylık ortalama gelir durumuna ilişkin durumlarını belirten bulgular frekans ve yüzdelik dağılımları belirlenmiştir. Tablo 1’de katılımcılara ilişkin bulgular görülmektedir.

Tablo 1. Araştırmanın Örneklemine Oluşturan Öğretmen Adaylarına Ait Özellikler (n=400)

Gruplar	Frekans	Yüzde
Cinsiyet		
Kadın	238	%59,5
Erkek	162	%40,5
Bölüm		
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	219	%54,8
Sınıf Öğretmenliği	181	%45,2
Yaşadığı Bölge		
Marmara Bölgesi	15	%3,8
Ege Bölgesi	9	%2,3
İç Anadolu Bölgesi	22	%5,5
Doğu Anadolu Bölgesi	215	%53,8
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	89	%22,3
Karadeniz Bölgesi	11	%2,8
Akdeniz Bölgesi	39	%9,8
Sınıf		
1. Sınıf	92	%23
2. Sınıf	155	%38,8
3. Sınıf	89	%22,3
4. Sınıf	64	%16
Aylık Ortalama Gelir		
0-2020	103	%25,8
2021-3000	150	%37,5
3001-4000	77	%19,3
4001 ve üstü	70	%17,5

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %59,5'i kadın, %40,5'i erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının bölümlerine ait yüzdeler dağılımları incelendiğinde, %54,8'i sosyal Bilgiler öğretmenliği, %45,2'ü sınıf öğretmenliğinde eğitim görmekte olan öğretmen adaylarından oluştuğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarına ait yaşadığı bölgeye ait yüzdeler dağılımlar incelendiğinde, %3,8'i Marmara Bölgesi, %2,3'ü Ege Bölgesi, %5,5'i İç Anadolu Bölgesi, %53,8 Doğu Anadolu Bölgesi,

%22,3'i Güneydoğu Anadolu Bölgesi, %2,8 Karadeniz Bölgesi ve %9,8'i Akdeniz Bölgesinde yaşadığını göstermektedir. Öğretmen adaylarının sınıflarına ait yüzdelerik dağılımlar incelendiğinde ise %23 1. sınıf, %38,8 2. sınıf, %22,3 3. sınıf ve %16 4. sınıf olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının aylık ortalama gelirlerine ilişkin yüzdelerik dağılımlar incelendiğinde ise %25,8 (0-2020), %37,5 (2021-3000), %19,3 (3001-4000) ve %17,5'in (4001 ve üstünde) bir gelire sahip olduğu görülmektedir.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede aile algılarını belirlemek için 40 maddeden oluşan "etkili birey yetiştirmede aile ölçeği" likert ölçek olma özelliği taşıyan ölçek hazırlanmıştır. Ölçek araştırmacının kendisi tarafından hazırlanmıştır.

50 maddelik taslak ölçek formu hazırlanmış ve üniversite de iki alan uzmanının görüşüne sunulmuş ve uzmanların görüşleri doğrultusunda 10 maddenin çıkarılmasına karar verilmiştir. Taslak ölçeğin madde anlaşılabilirliğini kontrol etmek ve cevaplama sürelerini belirlemek amacıyla 40 öğretmen adayı aracılığıyla pilot uygulaması yapılmıştır. Uygulama sunucunda maddelerin anlaşılır olduğu ve cevaplama süresinin 25-30 dakika arasında olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin beşli derecelendirme madde puanlaması şu şekildedir:

- Tamamen Katılıyorum (1)
- Katılıyorum (2)
- Kararsızım (3)
- Katılmıyorum (4)
- Hiç Katılmıyorum (5)

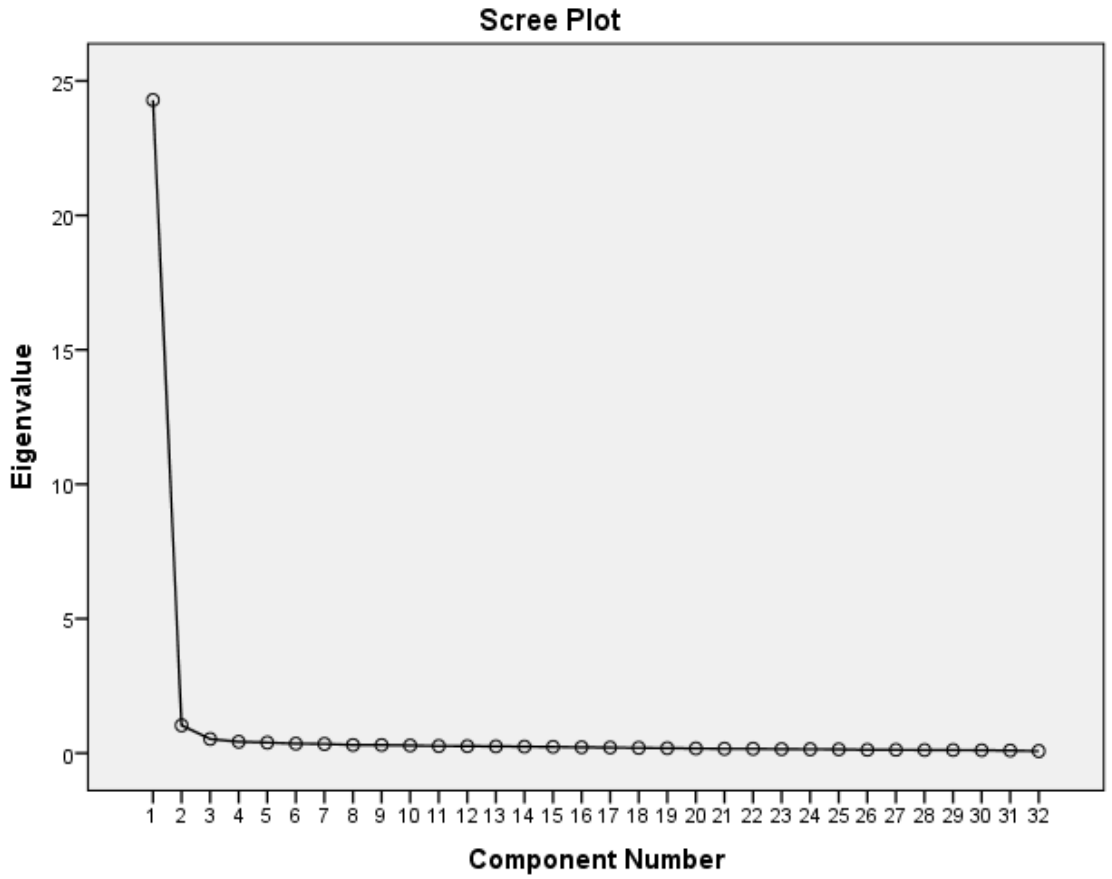
Danışman hocanın eşliğinde ve bilgisi dahilinde ölçeğin gerekli uygulamaları yapılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada aday öğretmenlerden elde edilen veriler, SPSS 21.0 paket programı kullanılarak gerçekleştirilen analizlerin sonucunda elde edilmiştir. Ölçek cevapları değerlendirilirken, SPSS ile açıklayıcı faktör analizi sonrasında ölçek güvenilirliği SPSS programı ile test edilmiştir. Ayrıca, değişkenler arasında farklılık analizleri ve neden-sonuç ilişkileri incelenmiş ve detaylı bir şekilde gösterilmiştir.

Etkili Birey Yetiştirmede Aile ölçeğine ilişkin faktör yapısını belirlemek amacıyla, 400 aday öğretmen ölçeğe verdiği tepkilerden elde edilen puanlara, temel bileşenler faktör analizi uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliği faktör analizi ile test edilerek, tek ya da çok faktörlü olup olmadığı araştırılmıştır. Faktör sayısının belirlenmesinde çizgi grafiği, faktör öz değerleri ve varyansa yapılan katkı toplamı dikkate alınmıştır. Faktör analizinin, açık ve anlaşılır yorumlanabilmesi için eksen döndürmesi yapılmaktadır. Ölçeğin faktör desenini ortaya koymak amacıyla faktörleştirme yöntemi olarak temel bileşenler analizi ve tutum ölçeğinden elde edilen verilerin analizinde döndürme yöntemi olarak da dik döndürme yöntemlerinden maksimum değişkenlik (varimax) yöntemi kullanılmıştır (Durmuş, Yurtkoru ve Çinko, 2013, s.77).

Şekil 1 de faktörlere ait çizgi grafiği göstermektedir.

Şekil 1. Ölçeğe Ait Çizgi Grafik

Örnekleme yeterliliği ölçüsü 0,50 değerinin altında kalan ifadeler analiz dışı tutulmuştur. Faktör analizi sonucunda öz değerleri 1 ve üzerinde olanların ele alınması gerektiğinden 2 faktör (boyut) elde edilmiştir. Varyansı açıklama oranının 0,50 ve üzerinde olması ölçütü esas alınmıştır. Toplam açıklanan varyans %79,134. olarak

bulunmuştur. Tablo 2’de ölçeğe ait faktör analizi sonuçları, faktör yüklerine göre büyükten küçüğe doğru sıralanmış bir şekilde gösterilmektedir.

Tablo 2.Açıklayıcı Faktör Analizi

Faktörün Adı	Soru ifadesi	Faktör Ağırlıkları	Faktörün Açıklayıcılığı(%)
Ailenin oluşturduğu farkındalık	Soru 6	0,825	75,907
	Soru 7	0,822	
	Soru 2	0,822	
	Soru 10	0,791	
	Soru 9	0,772	
	Soru 16	0,768	
	Soru 12	0,765	
	Soru 39	0,761	
	Soru 4	0,758	
	Soru 26	0,753	
	Soru 22	0,747	
	Soru 11	0,746	
	Soru 21	0,728	
	Soru 30	0,711	
	Soru 40	0,697	
	Soru 5	0,694	
	Soru 8	0,686	
	Soru 34	0,683	
	Soru 24	0,656	
	Ailenin kişisel gelişime katkısı	Soru 18	
Soru 25		0,778	
Soru 32		0,767	
Soru 23		0,761	
Soru 20		0,759	
Soru 33		0,726	
Soru 17		0,704	
Soru 13		0,702	
Soru 37		0,688	
Soru 19		0,675	
Soru 29		0,674	
Soru 28		0,674	
Soru 14		0,659	
Toplam			79,134
Kaiser-Meyer-Olkin Ölçek Geçerliliği			0,987
Bartlett’s Küresellik Testi		Ki Kare	17496,642
		P değeri	0,000

Veri setinin faktör analizine uygunluğunun test edilmesi için, Kaiser – Meyer – Olkin (KMO) örneklem yeterliliği testi ve Bartlett küresellik testi uygulanmıştır. KMO değerleri:

KMO Değeri	Yorumu
0,80 ve yukarısı	Mükemmel
0,70 ve 0,80 arası	İyi
0,60 ve 0,70 arası	Orta
0,50 ve 0,60 arası	Kötü
0,50 den aşağı	Kabul edilemez

KMO değeri yukarıdaki tablodaki ölçütler dikkate alınarak yorumlanmaktadır (Durmuş, Yurtkoru ve Çinko, 2013: s.80).

KMO değeri kabul edilebilir sınır olan 0,70'in üzerinde 0,98 olarak tespit edilmiştir ve analize uygun görülmüştür. Bartlett küresellik testi de 0,50'nin üzerinde olduğu (ki kare =17,496,642) ve p değeri 0,05'ten küçük olması gerekmektedir. Testimizde p değeri 0,00 elde edilmiş olmasından dolayı veri seti faktör analizine uygun bulunmuştur. Bulunan KMO katsayısı verilerin analize uygun olduğunu göstermektedir.

Tabloya göre analize dahil edilmeyen s1, s3, s15, s27, s31, s35, s36, ve s38 sorularıdır. “Ailenin oluşturduğu farkındalık” faktörü 19 sorudan oluşmakta ve faktörün açıklayıcılığı (%75,907), “Ailenin kişisel gelişime katkısı” faktörü 13 sorudan oluşmakta ve faktörün açıklayıcılığı (%3,227)' dir.

Güvenirlilik Analizi

Faktör analizi sosyal bilimlerde yapı geçerliliğini test etmek için yapılan bir analizdir. Faktör analizi sonrasında her bir alt boyutun (faktörün) güvenilirliğinin sayısal olarak bulunan sonuçları tabloda ayrı ayrı verilmiştir.

Güvenirlilik analizi yapılırken Alpha modeli kullanılmıştır. Cronbach's Alpha sorular arası korelasyona bağlı uyum değeridir. Cronbach's Alpha değeri faktör altındaki soruların toplamdaki güvenirlilik seviyesini göstermektedir. Cronbach's Alpha değerinin 0,70 ve üstü olduğu durumlarda ölçeğin güvenilir olduğu kabul edilir. Fakat soru sayısının az olduğu durumlarda bu sınır 0,60 değeri ve üstü olarak kabul edilmektedir (Durmuş, Yurtkoru ve Çinko, 2013, s.89). Tablo 3 ölçek ve boyutlarının güvenirlilik analizinin sonuçları belirtilmiştir.

Tablo3. Güvenilirlik Analizi

Ölçek/ Boyut	Soru Sayısı	Güvenilirlik Katsayısı
Ailenin oluşturduğu farkındalık	19	0,987
Ailenin kişisel gelişime katkısı	13	0,973
Etkili Birey Yetiştirmede Aile Ölçeği	32	0,990

Etkili Birey Yetiştirmede Aile Ölçeği ($\alpha=0,990$), Ailenin oluşturduğu farkındalık boyutu ($\alpha=0,987$), Ailenin kişisel gelişime katkısı boyutu ($\alpha=0,973$) ölçekte belirtilen 0,70 alt kriterini sağlamaktadır. Elde edilen sonuçlar araştırmada kullanılan ölçek ve boyutlarının iç tutarlılığı olduğunu belirtmektedir.

Normal Dağılım Analizi

Bilindiği üzere, normallik analizinin amacı, verilmiş bir veri dizisinin normal dağılıma uygunluk iyiliğinin incelenmesidir (Kara, 2016: s.135). Çarpıklık (kurtosis) ve basıklık (skewness) katsayısının -3 ve +3 sınırları içinde olması verilerin normal dağılım gösterdiği şeklinde yorumlanabilmektedir (Polat, 2018, s.1210). Araştırmanın analiz sonuçlarının -3 ve +3 aralığında değerler almış olması dağılımın normal olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. Skewness ve Kurtosis Değerleri (n=999)

Değişkenler/ Boyut	skewness	Kurtosis
Ailenin oluşturduğu farkındalık	1,777	1,923
Ailenin kişisel gelişime katkısı	1,354	0,973
Etkili Birey Yetiştirmede Aile Ölçeği	1,626	1,554

Analiz sonuçlarına göre değişkenlerin belirlenen ölçütler arasında değer aldığı ve normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Bu sebeple, çözümlenelerde parametrik teknikler kullanılmıştır. Bağımsız gruplar: T testi, Tek yönlü Anova testi, Tamhane T2 testi ve Levene testi

IV. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Bulgular ve yorumlar bölümünde elde edilen verilerin bulguları alt problemlere bağlı bir şekilde tablolar ile birlikte verilmiş ve yorumlanmıştır.

4.1.Toplanan Verilerle İlgili Olarak Yapılan Fark Testleri

4.1.1. Cinsiyete Göre Farklılıkların Araştırılması

Araştırmada “Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bilim dallarında öğrenim gören bütün kademelerdeki adayların etkili birey yetiştirmede aile faktörüne ilişkin algıları arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde ifade edilen probleme ilişkin öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede aile, ailenin oluşturduğu farkındalık ve ailenin kişisel gelişime katkısı ile ilgili düzeyleri ve cinsiyet arasındaki farklılık “Bağımsız gruplar t Testi”ne göre test edilmiştir. Parametrik test olan Bağımsız gruplar t Testi” ile elde edilen test sonuçları Tablo 5’de gösterilmektedir.

Tablo 5. Cinsiyete Değişkenine Göre Farklılık Analizi (n=400)

Değişkenler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	s.s.	F	T	P
Ailenin Oluşturduğu Farkındalık	Kadın	238	1,76	1,007	0,10	-1,298	0,921
	Erkek	162	1,89	1,00			
Ailenin Kişisel Gelişime Katkısı	Kadın	238	1,99	1,01	0,629	-,849	,428
	Erkek	162	2,08	,94			
Etkili Birey Yetiştirmede Aile	Kadın	238	1,87	,98	,126	-1,097	,722
	Erkek	162	1,98	,95			

Tablo 5’te öğretmen adaylarının “Ailenin Oluşturduğu Farkındalık” boyutu, “Ailenin Kişisel Gelişime Katkısı” boyutu ve “Etkili Birey Yetiştirmede Aile” düzeyi cinsiyete göre ($p=0,921$, $p=,428$ ve $p=,722$) çıkmış ($p>0,05$) değerinden yüksek çıktığı için istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ancak aritmetik ortalamalardan hareketle, erkek öğretmen adaylarının “Etkili Birey Yetiştirmede Ailenin Oluşturduğu Farkındalık” ($\bar{X}=1,89$), “Etkili Birey Yetiştirmede Ailenin Kişisel Gelişime Katkısı” ($\bar{X}=2,08$) ve “Etkili Birey Yetiştirmede Aile”($\bar{X}=1,98$) düzeyi kadın öğretmen adaylarına göre daha yüksektir. Bunun sebebi erkek öğretmen adaylarının kadın öğretmen adaylarına göre etkili birey yetiştirmede ailenin daha etkili bir role sahip olduğunu gözlemlemiş olduklarından kaynaklıdır.

4.1.2.Bölüme Göre Farklılıkların Araştırılması

Araştırmada “Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bilim dallarında öğrenim gören bütün kademelerdeki adayların etkili birey yetiştirmede aile faktörüne ilişkin algıları arasında bölüme göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde ifade edilen probleme ilişkin öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede aile, ailenin oluşturduğu farkındalık ve ailenin kişisel gelişime katkısı ile ilgili düzeyleri ve bölümler arasındaki farklılık “Bağımsız gruplar t Testi”ne göre test edilmiştir. Parametrik test olan Bağımsız gruplar t Testi” ile elde edilen test sonuçları Tablo 6’de gösterilmektedir.

Tablo 6.Bölüm Değişkenine Göre Farklılık Analizi (n=400)

Değişkenler	Bölüm	N	$\bar{X}$	s.s.	F	T	P
Ailenin Oluşturduğu Farkındalık	Sınıf Öğretmenliği	182	1,58	,79	24,038	-4,296	0,0
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	218	2,00	1,11			
Ailenin Kişisel Gelişime Katkısı	Sınıf Öğretmenliği	182	1,75	,86	6,145	-5,298	0,014
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	218	2,26	1,01			
Etkili Birey Yetiştirmede Aile	Sınıf Öğretmenliği	182	1,66	,80	15,559	-4,888	0,0
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	218	2,13	1,05			

Tablo 6’te öğretmen adaylarının “Ailenin Oluşturduğu Farkındalık” boyutu, “Ailenin Kişisel Gelişime Katkısı” boyutu ve “Etkili Birey Yetiştirmede Aile” düzeyi bölüme göre ($p=0,0$, $p=0,014$ ve $p=0,0$) çıkmış ($p<0,05$) değerinden küçük çıktığı için istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Aritmetik ortalamalardan hareketle, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Ailenin Oluşturduğu Farkındalık” ($\bar{X}=2,00$), “Ailenin Kişisel Gelişime Katkısı” ($\bar{X}=2,26$) ve “Etkili Birey Yetiştirmede Aile” ($\bar{X}=2,13$) düzeyi sınıf öğretmeni öğretmen adaylarına göre daha yüksektir. Bunun sebebi sosyal bilgiler öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede ailenin daha etkili bir role sahip olduğunu düşünmelerine sevk edecek kültürel değerlere yönelik daha fazla eğitim almış olmaları olabilir.

4.1.3. Sınıfa Göre Farklılıkların Araştırılması

Araştırmada “Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bilim dallarında öğrenim gören bütün kademelerdeki adayların etkili birey yetiştirmede aile faktörüne ilişkin algıları arasında sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde ifade edilen probleme ilişkin öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede aile, ailenin oluşturduğu farkındalık ve ailenin kişisel gelişime katkısı ile ilgili düzeyleri ve sınıflar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için “Tek Yönlü ANOVA Analizi” yapılmıştır. Grup varyanslarının homojenlik analizi için Levene Testi kullanılmıştır. Tablo 7’de Levene Testine ait sonuçlar gösterilmektedir.

Tablo 7. Sınıf- Levene Testi

Değişkenler	Levene Değeri	p Değeri
Ailenin Oluşturduğu Farkındalık	24,768	,000
Ailenin Kişisel Gelişime Katkısı	13,546	,000
Etkili Birey Yetiştirmede Aile	19,386	,000

Tablo 7 incelendiğinde, boyutların grup varyansının eşit olmadığı tespit edilmektedir ($P=,000$; $p<0,05$) yani olarak ortaya çıkmıştır. Grupların birbirinden istatistiki olarak farklı olduğunu belirlemek için ikili karşılaştırma testlerinden “Tampane T2 Testi” uygulanmıştır. Tek Yönlü ANOVA Analizi sonuçları Tablo 8’de verilmektedir.

Tablo 8. Sınıfa Göre Farklılık Analizi (n=400)

ANOVA Sonuçları									
Değişkenler	Sınıf	N	$\bar{X}$	SHx	Var.K.	K.T.	K.O.	F	P
Ailenin Oluşturduğu Farkındalık	1.Sınıf	92	1,76	,80	G.Arası	35,00	11,667	12,542	,000
	2.sınıf	154	1,70	,94	Grup İçi	368,357	0,930		
	3.sınıf	89	1,56	,76	Toplam	403,356			
	4.sınıf	65	2,46	,1,38					
	Toplam	400	1,81	1,005					
Ailenin Kişisel Gelişime Katkısı	1.sınıf	92	1,95	,86	G.Arası	30,73	10,24	11,380	,000
	2.sınıf	154	1,92	,90	Grup İçi	356,49	,900		
	3.sınıf	89	1,83	,83	Toplam	387,226			
	4.sınıf	65	2,65	1,26					
	Toplam	400	2,03	,98					
Etkili Birey Yetiştirmede Aile	1.sınıf	92	1,86	,80	G.Arası	32,77	10,925	12,454	,000
	2.sınıf	154	1,81	,90	Grup İçin	347,373	,877		
	3.sınıf	89	1,70	,77	Toplam	380,148			
	4sınıf	65	2,55	1,30					
	Toplam	400	1,92	,97					

Tablo 8’de etkili birey yetiştirmede aile, ailenin oluşturduğu farkındalık ve ailenin kişisel gelişime katkısı ile ilgili boyutlar arasında öğrenim gördükleri sınıfa göre istatistikî olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Grupların birbirinden istatistikî olarak farklı olduğunu belirlemek için ikili karşılaştırma testlerinden “Tamhane T2 Testi” yapılmıştır. Tablo 9, Tamhane T2 Testi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 9. Sınıfa Ait Tamhane T2 Test Sonuçları

Değişkenler	Sınıf (I)	Sınıf (J)	Ortalama Farkı(I-J)	Standart Hata	Anlamlılık Düzeyi
Ailenin Oluşturduğu Farkındalık	1.sınıf	2.sınıf	,05503	,12709	,973
		3.sınıf	,19657	,14340	,518
		4.sınıf	-,70233*	,15627	,000
	2.sınıf	1.sınıf	-,05503	,12709	,973
		3.sınıf	,14154	,12842	,688
		4.sınıf	-,75736*	,14266	,000
	3.sınıf	1.sınıf	-,19657	,14340	,518
		2.sınıf	-,14154	,12842	,688
		4.sınıf	-,89890*	,15736	,000
	4.sınıf	1.sınıf	,70233*	,15627	,000
		2.sınıf	,75736*	,14266	,000
		3.sınıf	,89890*	,15736	,000
Ailenin Kişisel Gelişime Katkısı	1.sınıf	2.sınıf	,03211	,12502	,994
		3.sınıf	,11904	,14107	,833
		4.sınıf	-,69639*	,15374	,000
	2.sınıf	1.sınıf	-,03211	,12502	,994
		3.sınıf	,08693	,12634	,902
		4.sınıf	-,72849*	,14034	,000
	3.sınıf	1.sınıf	-,11904	,14107	,833
		2.sınıf	-,08693	,12634	,902
		4.sınıf	-,81542*	,15481	,000
	4.sınıf	1.sınıf	,69639*	,15374	,000
		2.sınıf	,72849*	,14034	,000
		3.sınıf	,81542*	,15481	,000
Etkili Birey Yetiştirmede Aile	1.sınıf	2.sınıf	,04357	,12341	,985
		3.sınıf	,15781	,13925	,669
		4.sınıf	-,69936*	,15176	,000
	2.sınıf	1.sınıf	-,04357	,12341	,985
		3.sınıf	,11423	,12471	,796
		4.sınıf	-,74293*	,13853	,000
	3.sınıf	1.sınıf	-,15781	,13925	,669
		2.sınıf	-,11423	,12471	,796
		4.sınıf	-,85716*	,15281	,000
	4.sınıf	1.sınıf	,69936*	,15176	,000
		2.sınıf	,74293*	,13853	,000
		3.sınıf	,85716*	,15281	,000

4.sınıf da öğrenim gören öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede aile, ailenin oluşturduğu farkındalık ve ailenin kişisel gelişime katkısı düzeyleri 1.sınıf da öğrenim gören öğretmen adaylarından daha düşüktür ($p<0,05$). 4.sınıf da öğrenim gören öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede aile, ailenin oluşturduğu farkındalık ve ailenin kişisel gelişime katkısı düzeyleri 2.sınıf da öğrenim gören öğretmen adaylarından daha düşüktür ($p<0,05$). 4.sınıf da öğrenim gören öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede aile, ailenin oluşturduğu farkındalık ve ailenin kişisel gelişime katkısı düzeyleri 3.sınıf da öğrenim gören öğretmen adaylarından daha düşüktür ($p<0,05$). Bu bulgulardan hareketle 4.sınıf öğretmen adayları etkili birey yetiştirmede ailenin rolünün etkili olduğunu 1.sınıf, 2.sınıf ve 3.sınıf da eğitim gören öğretmen adayları kadar etkili bulmamaktadır. Bu durumun sebebi ilerleyen yaşla birlikte aileden uzaklaşılması, ailenin etkisinin az olduğunu düşündürmüş olabilir.

4.1.4. Bölgelere Göre Farklılıkların Araştırılması

Araştırmada “Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bilim dallarında öğrenim gören bütün kademelerdeki adayların etkili birey yetiştirmede aile faktörüne ilişkin algıları arasında bölge düzeyine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde ifade edilen probleme ilişkin öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede aile, ailenin oluşturduğu farkındalık ve ailenin kişisel gelişime katkısı ile ilgili düzeyleri ve bölgeler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için “Tek Yönlü ANOVA Analizi” yapılmıştır. Grup varyanslarının homojenlik analizi için Levene Testi kullanılmıştır. Tablo 10’da Levene Testine ait sonuçlar gösterilmektedir.

Tablo 10. Bölge – Levene Testi

Değişkenler	Levene Değeri	p Değeri
Ailenin Oluşturduğu Farkındalık	1,875	,084
Ailenin Kişisel Gelişime Katkısı	2,171	,045
Etkili Birey Yetiştirmede Aile	2,151	,047

Tablo 10 incelendiğinde, ailenin kişisel gelişime katkısı ve etkili birey yetiştirmede aile değişkenlerinin grup varyansının eşit olmadığı tespit edilmektedir ($p<0,05$). Ancak ailenin oluşturduğu farkındalık değişkeninin grup varyansının eşit olduğu tespit edilmektedir ($p>0,05$). Grupların birbirinden istatistiki olarak farklı

olduğunu belirlemek için ikili karşılaştırma testlerinden “Tampane T2 Testi” uygulanmıştır. Tek Yönlü ANOVA Analizi sonuçları Tablo 11’de verilmektedir.

Tablo 11. Bölgeye Göre Farklılık Analizi (n=400)

ANOVA Sonuçları									
Değişkenler	Bölge	N	$\bar{X}$	SHx	Var.K	K.T.	K.O.	F	P
Ailenin Oluşturduğu Farkındalık	Akdeniz bölgesi	39	1,6478	,92897	GArası	4,116	,686	,675	,670
	Doğu Anadolu bölgesi	215	1,8240	1,00418	Grup İçi	399,240	1,016		
	Ege bölgesi	9	1,9181	1,27247	Toplam	403,356			
	Güneydoğu Anadolu bölgesi	89	1,9261	1,10551					
	İç Anadolu bölgesi	22	1,7440	,96589					
	Karadeniz bölgesi	11	1,4258	,39136					
	Marmara bölgesi	15	1,7649	,80311					
	Toplam	400	1,8141	1,00544					
Ailenin Kişisel Gelişime Katkısı	Akdeniz bölgesi	39	1,9053	,85975	GArası	5,699	,950	,978	,440
	Doğu Anadolu bölgesi	215	2,0580	,97261	Grup İçi	381,527	,971		
	Ege bölgesi	9	2,1368	1,26910	Toplam	387,226			
	Güneydoğu Anadolu bölgesi	89	2,1366	1,10099					
	İç Anadolu bölgesi	22	1,8497	1,00337					
	Karadeniz bölgesi	11	1,5245	,47146					
	Marmara bölgesi	15	1,8923	,75972					
	Toplam	400	2,0300	,98513					
Etkili Birey Yetiştirmede Aile	Akdeniz bölgesi	39	1,776	,86826	GArası	4,738	,790	,827	,550
	Doğu Anadolu bölgesi	215	1,941	,96937	Grup İçi	375,410	,955		
			0						

Ege bölgesi	9	2,027	1,25987	Toplam	380,148
		4			
Güneydoğu Anadolu bölgesi	89	2,031	1,08290		
		3			
İç Anadolu bölgesi	22	1,796	,97696		
		8			
Karadeniz bölgesi	11	1,475	,40639		
		2			
Marmara bölgesi	15	1,828	,75977		
		6			
Toplam	400	1,922	,97609		
		0			

Tablo 11’de öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede aile, ailenin oluşturduğu farkındalık ve ailenin kişisel gelişime katkısı ile ilgili boyutlar arasında yaşadıkları bölgeler arasında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. ($p>0,05$). Anlamlı bir farklılık olmadığından grupların birbirinden istatistikî olarak farklı olduğunu belirlemek için ikili karşılaştırma testlerinden “Tamhane T2 Testi” nin yapılmasına gerek kalmamıştır.

4.1.5. Aylık Gelir Ortalamasına Göre Farklılıkların Araştırılması

Araştırmada “Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bilim dallarında öğrenim gören bütün kademelerdeki adayların etkili birey yetiştirmede aile faktörüne ilişkin algıları arasında gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde ifade edilen probleme ilişkin öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede aile, ailenin oluşturduğu farkındalık ve ailenin kişisel gelişime katkısı ile ilgili düzeyleri ve aylık ortalama gelir arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için “Tek Yönlü ANOVA Analizi” yapılmıştır. Grup varyanslarının homojenlik analizi için Levene Testi kullanılmıştır. Tablo 12’de Levene Testine ait sonuçlar gösterilmektedir.

Tablo 12. Gelir – Levene Testi

Değişkenler	Levene Değeri	p Değeri
Ailenin Oluşturduğu Farkındalık	6,311	,000
Ailenin Kişisel Gelişime Katkısı	4,701	,003
Etkili Birey Yetiştirmede Aile	5,666	,001

Tablo 12 incelendiğinde, boyutların grup varyansının eşit olmadığı tespit edilmektedir ($p < 0,05$). Grupların birbirinden istatistiki olarak farklı olduğunu belirlemek için ikili karşılaştırma testlerinden “Tampane T2 Testi” uygulanmıştır. Tek Yönlü ANOVA Analizi sonuçları Tablo 13’de verilmektedir.

Tablo 13. Gelire Göre Farklılık Analizi ($n=400$)

ANOVA Sonuçları									
Değişkenler	Gelir	N	$\bar{X}$	SHx	Var.K.	K.T.	K.O.	F	P
Ailenin Oluşturduğu Farkındalık	0-2020	103	1,6530	,70879	G.Arası	3,604	1,201	1,190	,313
	2021-3000	150	1,8660	1,07186	Grup İçi	399,752	1,009		
	3001-4000	77	1,8776	1,11643	Toplam	403,356			
	4001-üstü	70	1,8699	1,09410					
	Toplam	400	1,8141	1,00544					
Ailenin Kişisel Gelişime Katkısı	0-2020	103	1,8820	,73592	G.Arası	3,104	1,035	1,067	,363
	2021-3000	150	2,0667	1,03386	Grup İçi	384,122	,970		
	3001-4000	77	2,0959	1,06968	Toplam	387,226			
	4001-üstü	70	2,0967	1,09451					
	Toplam	400	2,0300	,98513					
Etkili Birey Yetiştirmede Aile	0-2020	103	1,7675	,69899	G.Arası	3,339	1,113	1,170	,321
	2021-3000	150	1,9663	1,03494	Grup İçin	376,809	,952		
	3001-4000	77	1,9868	1,07290	Toplam	380,148			
	4001-üstü	70	1,9833	1,07605					
	Toplam	400	1,9220	,97609					

Tablo 13’de öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede aile, ailenin oluşturduğu farkındalık ve ailenin kişisel gelişime katkısı ile ilgili boyutlar arasında aylık ortalama gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. ($p>0,05$). Anlamlı bir farklılık olmadığından grupların birbirinden istatistikî olarak farklı olduğunu belirlemek için ikili karşılaştırma testlerinden “Tamhane T2 Testi” nin yapılmasına gerek kalmamıştır.

4.2.Korelasyon Analizi

Değişkenlerin bağımlı veya bağımsız olması dikkate alınmaksızın aralarındaki ilişkinin derecesini ve yönünü belirlemek amacıyla kullanılan istatistik yöntemine korelasyon denir (Durmuş, Yurtkoru ve Çinko, 2013: s.143).

Tablo 14’da değişkenlerin tanımlayıcı istatistik bulgularını göstermektedir. Tanımlayıcı istatistikler bağlamında boyutların ortalama ve standart sapma değerleri verilmektedir.

Tablo 14. Değişkenlerin Betimsel Bulguları (n=400)

Değişkenler	Ortalama	Std. Sp.
Ailenin Oluşturduğu Farkındalık	1,81	1,005
Ailenin Kişisel Gelişime Katkısı	2,03	,985
Etkili Birey Yetiştirmede Aile	1,92	,976

Değişkenlerin ortalaması 1,81 ile 2,03; standart sapması ise ,976 ile 1,005 arasında değişmektedir. Öğretmen adaylarında, ailenin kişisel gelişime katkısı düzeyi en yüksek (2,03), etkili birey yetiştirmede aile (1,92) ve ailenin oluşturduğu farkındalık (1,81) şeklinde büyükten küçüğe doğru sıralanmıştır. sıralanmıştır.

“Ailenin kişisel gelişime katkısı” boyutunun soruları şunlardır:

13.Aile bireye demokratik bilinç kazandırır.

14.Aile bireye sağlıklı yaşama bilinci kazandırır.

17.Aile bireye etili iletişim becerisi kazandırır.

18.Aile bireye yönetme becerisi kazandırır.

19.Aile20.Aile bireye empatik ve eleştirel düşünme becerisi kazandırır.

bireye sağlıklı yaşama becerisi kazandırır.

- 20.Aile bireye empatik ve eleştirel düşünme becerisi kazandırır.
- 23.Aile bireye seçme, seçilme ve katılım becerisi kazandırır.
- 25.Aile bireye çok yönlü düşünme becerisi kazandırır.
- 28.Aile bireye düzenli yaşama becerisi kazandırır.
- 29.Aile bireye araç-gereç kullanma becerisi kazandırır.
- 32.Aile bireye küresel bakışla olayları değerlendirme tutumunu geliştirmesini sağlar.
- 33.Aile bireye küresel açıdan toplumsal tehditlere karşı birlikte hareket etme tutumu kazandırır.
- 37.Aile bireye toplum içerisinde demokratik davranma tutumu kazandırır.

Araştırmada “Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bilim dallarında öğrenim gören bütün kademelerdeki adayların etkili birey yetiştirmede aile faktörüne ilişkin algıları arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?” şeklinde ifade edilen probleme ilişkin öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede aile, ailenin oluşturduğu farkındalık ve ailenin kişisel gelişime katkısı ile ilgili öğretmen adaylarının algıları tespit edilmektedir.

Tablo 15’de korelasyon analizinin sonuçları gösterilmiştir. Pearson korelasyon katsayısı -1 ile +1 ($-1 \leq r \leq +1$) arasında değişen değerler alır. r katsayısı ilişkinin yönünü ve kuvvetini gösterir. r katsayısının eksi değerler alması değişkenler arasındaki ilişkinin ters orantılı olduğunu: artı değerler alması ilişkinin doğru orantılı olduğunu gösterir. r değeri ± 1 ’ e yaklaştıkça ilişkinin kuvveti artarken 0’a yaklaşması ilişkinin kuvvetinin az olduğuna işaret eder. Yıldızlar ise sonucun anlamlı olduğunu göstermektedir (Durmuş, Yurtkoru ve Çinko, 2013: s.144).

Tablo 15. Korelasyon Analizi (n=400)

Değişkenler	Ailenin Oluşturduğu Farkındalık	Ailenin Kişisel Gelişime Katkısı	Etkili Birey Yetiştirmede Aile
Ailenin Oluşturduğu Farkındalık	1		
Ailenin Kişisel Gelişime Katkısı	,924**	1	
Etkili Birey Yetiştirmede Aile	,981**	,980**	1

Korelasyon analizi sonucunda, ailenin oluşturduğu farkındalık ($r=0,981$), ailenin kişisel gelişime katkısı ($r=0,980$) faktörleri arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır. Analiz sonuçları incelendiğinde etkili birey yetiştirmede ailenin rolünün etkili olduğu belirlenmiştir.

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde Öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede ailenin rolüne ilişkin algılarını belirlemek ve etkili birey yetiştirmede ailenin rolünü saptamak amacıyla geliştirilen veri toplama araçlarından elde edilen bulgulara ilişkin sonuçlar ve bu sonuçlar doğrultusunda yapılan önerilere yer verilmiştir. Öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede ailenin rolüne ilişkin algılarını belirlemek amacıyla İnönü Üniversitesinde eğitim görmekte olan 400 öğretmen adayıyla çalışılmıştır. Araştırma nicel araştırma ile birlikte genel tarama modeli içerisinde yer alan tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak 40 maddeden oluşan likert olma özelliği taşıyan ölçek (etkili birey yetiştirmede aile ölçeği) kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 21.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Ölçeğin güvenilirliği de SPSS programı ile test edilmiştir. Güvenilirlik analizi yapılırken Alpha modeli kullanılmıştır.

5.1. Sonuç

Araştırmada “Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bilim dallarında öğrenim gören bütün kademelerdeki adayların etkili birey yetiştirmede aile faktörüne ilişkin algıları arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde ifade edilen probleme ilişkin yapılan analiz sonuçları şu şekildedir: “Ailenin Oluşturduğu Farkındalık” boyutu, “Ailenin Kişisel Gelişime Katkısı” boyutu ve “Etkili Birey Yetiştirmede Aile” düzeyi cinsiyete göre ($p=0,921$, $p=,428$ ve $p=,722$) çıkmış ($p>0,05$) değerinden yüksek çıktığı için istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Araştırmada “Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bilim dallarında öğrenim gören bütün kademelerdeki adayların etkili birey yetiştirmede aile faktörüne ilişkin algıları arasında bölge düzeyine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde ifade edilen probleme ilişkin yapılan analiz sonuçları şu şekildedir: öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede aile, ailenin oluşturduğu farkındalık ve ailenin kişisel gelişime katkısı ile ilgili boyutlar arasında yaşadıkları bölgeler arasında anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Araştırmada “Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bilim dallarında öğrenim gören bütün kademelerdeki adayların etkili birey yetiştirmede aile faktörüne ilişkin algıları arasında gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde ifade edilen probleme ilişkin yapılan analiz sonuçları şu şekildedir: öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede aile, ailenin oluşturduğu farkındalık ve ailenin kişisel gelişime katkısı ile ilgili boyutlar arasında aylık ortalama gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Cinsiyet, bölge ve aylık gelir düzeylerinin analizi sonucunda üç düzeyde de anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Bu sonuçtan hareketle öğretmen adaylarının ailenin etkili birey yetiştirmedeki rolüne ilişkin algıları üzerinde cinsiyet, yaşanan bölge ve aylık gelirleri etkili olmamıştır diyebiliriz. Çalışmada elde edilen bu sonuç, Kır (2011)’ın çalışmasında ifade ettiği “*Birçok toplumsal kurum gibi aile de insanlık tarihi boyunca önemli değişiklikler geçirmiş işlevlerinde farklılaşmalar olmuş, ancak hiçbir toplumda yerini, önemini ve değerini yitirmemiştir*” şeklindeki ifadesi aileye karşı algıların üzerinde cinsiyet, bölge ve aylık gelir etkili olamayacağını destekler niteliktedir diyebiliriz.

Araştırmada “Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bilim dallarında öğrenim gören bütün kademelerdeki adayların etkili birey yetiştirmede aile faktörüne ilişkin algıları arasında bölüme göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde ifade edilen problem için yapılan analiz sonuçları şu şekildedir: “Ailenin Oluşturduğu Farkındalık” boyutu, “Ailenin Kişisel Gelişime Katkısı” boyutu ve “Etkili Birey Yetiştirmede Aile” düzeyi bölüme göre ($p=0,0$, $p=0,014$ ve $p=0,0$) çıkmış ($p<0,05$) değerinden küçük çıktığı için istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Aritmetik ortalamalardan hareketle, Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Ailenin Oluşturduğu Farkındalık” ($\bar{X}=2,00$), “Ailenin Kişisel Gelişime Katkısı” ($\bar{X}=2,26$) ve “Etkili Birey Yetiştirmede Aile” ($\bar{X}=2,13$) düzeyi sınıf öğretmeni öğretmen adaylarına göre daha yüksektir. Bunun sebebi sosyal bilgiler öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede ailenin daha etkili bir role sahip olduğunu düşünmelerine sevk edecek kültürel değerlere yönelik daha fazla eğitim almış olmaları olabilir. Şöyle ki, Yapıcı (2010)’nın yaptığı çalışmada “*Örgün eğitim kurumlarına anne-baba eğitimi, insan ilişkileri gibi destekleyici derslerin konulması, bunun yanı sıra psikoloji derslerinde yaşlılık ve/veya yetişkin psikolojisi bölümlerinin eklenmesi, gelecekte kurulacak ailelerin daha sağlıklı*

ve bilinçli olmasını sağlayabilir” şeklindeki önerisi, alınan eğitimin algıları değiştirmiş olabileceği yorumunu destekler niteliktedir.

Araştırmada “Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bilim dallarında öğrenim gören bütün kademelerdeki adayların etkili birey yetiştirmede aile faktörüne ilişkin algıları arasında sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde ifade edilen probleme ilişkin yapılan analiz sonuçları şu şekildedir: 4.sınıf da öğrenim gören öğretmen adaylarının etkili birey yetiştirmede aile, ailenin oluşturduğu farkındalık ve ailenin kişisel gelişime katkısı düzeyleri 1.sınıf, 2. Sınıf ve 3.sınıf da öğrenim gören öğretmen adaylarından daha düşüktür ($p<0,05$). Bu bulgulardan hareketle 4.sınıf öğretmen adayları etkili birey yetiştirmede ailenin rolünün etkili olduğunu 1.sınıf, 2.sınıf ve 3.sınıf da eğitim gören öğretmen adayları kadar etkili bulmamaktadır. Bu durumun sebebi ilerleyen yaşla birlikte aileden uzaklaşılması, ailenin etkisinin az olduğunu düşündürmüş olabilir.

Araştırmada “Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bilim dallarında öğrenim gören bütün kademelerdeki adayların etkili birey yetiştirmede aile faktörüne ilişkin algıları arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?” şeklinde ifade edilen probleme ilişkin yapılan analiz sonuçları şu şekildedir: ailenin oluşturduğu farkındalık ($r=0,981$), ailenin kişisel gelişime katkısı ($r=0,980$) faktörleri arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır. Analiz sonuçları incelendiğinde etkili birey yetiştirmede ailenin rolünün etkili olduğu belirlenmiştir. Çalışmada elde edilen bu sonuç, Çelenk (2003)’in çalışmasında yaptığı “*Aile bakım, şefkat ve korumasının okul başarısının yükselmesinde önemli bir faktör olduğu anlaşılmaktadır*” şeklindeki yorumuyla aynı doğrultudadır. Könezoğlu (2006)’nun çalışmasında “*Aile kavramı Türk toplumunda da çok önemli yer işgal ettiğinden, Devlet tarafından koruma altına alınmış ve 1982 Anayasasının 41. maddesinde; ailenin huzur ve refahı ile özellikle ana ve çocukların korunması için gerekli tedbirlerin alınması gerektiği belirlenerek anayasal koruma kabul edilmiştir*” verdiği bilgi ailenin rolünün önemi açısından çalışmayı desteklemektedir.

5.2. Öneriler

- Ailelere çocuk eğitimi ve ailelerin geliştirilmesi için seminer, konferans ve anne-baba eğitimleri düzenlenmelidir.

- Bütün kurumlar temellerinin aile kurumuna dayandığını bu sebepten bütün kurumların ailenin öneminin ve kutsallığının farkında olmalı, her fırsatta ve durumda insanlığın geleceği için ailenin yeri, önemi, kutsallığı, değeri üzerine vurgu yapmalıdır.
- Çocuk eğitimi ve aile ile ilgili yazılan eserlerin modern dünyanın gereklerine uygun olmasına dikkat edildiği gibi Türk kültürüne ve değerlerine uygun olmasına da dikkat edilmelidir.
- Aile içi ilişkilerin geliştirilmesine ve özellikle iletişiminin geliştirilmesine özen gösterilmelidir.
- Toplumun sosyo-ekonomik alanında meydana gelen değişimler ailenin yapısında da değişimlere neden olmaktadır. Her ne kadar değişimler olmuş olsa bile aile her zaman birey ve toplum için en etkili kurum olmaya devam etmiş bir kurumdur. Ancak başta aile sosyal politikalar bakanlığı olmak üzere toplumda meydana gelen değişimlerin ailede ne gibi etkilere neden olacağı konusunda araştırmalar yapmalı ve bu değişimlere göre önlemler almalıdır.
- Özellikle sanayileşme ve kentleşme ile beraber aile, işlevleri arasında yer alan çocuğun bakımı ve eğitimi gibi sorumluluklarını başta okul olmak üzere diğer sosyal kurumlarla paylaşmaya başlamıştır. Fakat aile bu sorumluluklarını paylaşırsa bile kurumlarla etkili iletişim içinde olmaya büyük özen göstermelidir. Diğer kurumlarda aile kurumu ile etkili iletişim içinde olmak için programlar düzenlemeli ve aileleri bu konuda isteklendirmeli ve cesaretlendirmelidir.
- Bireyin yetiştirilmesinde en etkili rolü üstlenen aile bu rolünü en iyi şekilde icra edebilmek için desteklenmeli ve ailelerin bireyin gelişimindeki rolünün öneminin farkında olması için ailelerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir.
- Toplum içinde meydana gelen değişimlerden ailenin olumsuz etkilenmesini azaltmak adına aile bireyleri arasında bağlılık ve dayanışmayı artırıcı önlemlerin alınması ve aile içindeki birlikteliği güçlendirecek politikalar geliştirilmelidir.
- Aile, eğitim ve çocuk gelişimi gibi konuların ele alındığı bilimsel yayınlarda dil her kesimin anlayacağı şekilde seçilmeli ve bu gibi eserlerin okunması için çalışmalar yapılmalıdır.
- Görsel medyada sunulan film, dizi, sohbet, tartışma gibi programlarda toplum, aile ve kültür yapılarında bozulmaların önüne geçilmesi için azami özen gösterilmeli RTÜK bu alandaki denetimlerini arttırmalıdır. Görsel medya ailenin

geliştirilmesi, desteklenmesi için yayınlar gerçekleştirmeli ve ailenin önemine kutsallığına vurgu yapmalıdır.

- Her okulda aile danışmanları görevlendirilmeli ve aile danışmanları sürekli aileler ile iletişim halinde olmalıdır. Aile danışmanı tarafından okullarda ailelere eğitimler verilmeli, bilinçli anne-babaların artırılması için çalışmalar düzenlemelidir. Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı birlikte etkileyciliği fazla çalışmalar gerçekleştirmelidir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, E. (2016). Kişilik Gelişimi, Editör: Bayrak, C., Eğitim Psikolojisi, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3456, Açık öğretim Fakültesi Yayını No:2304.
- Ağdemir, S. (1991). Aile ve Eğitim, *Üç Aylık Bilim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 1(1), 11-14.
- Akyüz, Ü. (2009). Siyaset ve Ahlak, *Yasama Dergisi*, 11(1).
- Alkan, T. (1993). Siyasal Ahlak ve Ahlaksızlık, (Birinci Basım), Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Araz, H. (2007). Türk Aile Yapısında Aile İçi Dini İletişim Problemleri ve Bunların Çocuğun Din Eğitimine Etkileri, Sakarya Üniversitesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya.
- Arslan, Ü. ve Nural, E. (2004). Okul Öncesi Eğitimde Okul-Aile İş Birliğinin Önemi, *Milli Eğitim Dergisi*, 162, 99-108.
- Aslanargun, E. (2007). Okul – Aile İşbirliği ve Öğrenci Başarısı Üzerine Bir Tarama Çalışma, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 119-135.
- Atakan, H. (2010). Okulöncesi Eğitimde Aile Katılımı Çalışmalarının Öğretmen ve Ebeveyn Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okulöncesi Eğitimi Öğretmenliği Bilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Avşaroğlu, S. (2010). Aile İçi İlişkiler ve İletişim, (Editör: Kaya, A.) Kişiler Arası İlişkiler ve Etkili İletişim, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Aydemir, H. ve Aksoy, N. D. (2010). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Demokratik Tutumlarının Bazı Değişkenlere İlişkisi: Malatya Örneği, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 44-61.
- Aydın, M.Z. (2003). Ailede Ahlak Eğitimi, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(2), 125-158.
- Aytaç, T.(2000). Okul Merkezli Yönetim. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Barut, Y. (2014). Özel Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik (Editör: Güven, M) Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bayraktar, F. (2009). Bilişsel Gelişim Çalışmalarında Çevresel/Kültürel Vurgular, *KKTC- Milli Eğitim Dergisi*, 3, 31-40
- Bilir, S., Arı, M., Dönmez, N. B., Atık, B. ve San, P. (1991). Türkiye'nin 16 İlinde 4 – 12 Yaşlar Arasındaki 50.473 Çocuğa Fiziksel Ceza Verme Sıklığı ve Buna İlişkin Problem Durumlarının İncelenmesi, *Üç Aylık Bilim-Kültür ve Araştırma* 1 (1), 57-71.
- Binicioğlu, G. (2010). İlköğretimde Okul-Aile İletişim Etkinlikleri: Öğretmen ve Veli Görüşleri, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir.
- Bozkurt, V. (2011). Değişen Dünyada Sosyoloji. Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Budak, S. (2000). Psikoloji Sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayıncılık.
- Celkan, H. Y. (1991). Beşeri Kültürün Temel Ögesi Aile, *Üç Aylık Bilim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 1(1), 23-40.
- Cemaloğlu, N. ve Erdemoğlu Şahin, D. (2007). Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15 (2), 465-484.
- Ceyhan, E. (2013). Kişilik Gelişimi, Editör: Can, G., Eğitim Psikolojisi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Ceylan, M. ve Akar, B. (2010). Ortaöğretimde Okul- Aile İşbirliği İle İlgili Öğretmen ve Veli Görüşlerinin İncelenmesi, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 43-64.
- Coleman M. ve Churchill, S. (1997). Challenges to Family Involvement, *Childhood Education*, 73(5), 144-148.

- Çağına, M. (1992). İslam Düşüncesinde Aile Ahlakı. (Editör: Erverdi, E.) Sosyal Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Ülke Yayını.
- Çelenk, S. (2003). Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul Aile Dayanışması, *İlköğretim Online*, 2(2), 28-34.
- Çetinkaya, B. (2004). Ruhsal Açından Sağlıklı Aile Sağlıklı Çocuk. Ankara: Empati Yayınları.
- Çiftçi, N. (2010). Ahlak Gelişimi, Editör: Kaya, A., Eğitim Psikolojisi. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Danış, M. Z. ve Genç, Y. (2011). Kurumsal Bakım Elemanlarının Genel Özellikleri ve Yaşadıkları Sorunlar, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 170-183.
- Demircioğlu, H. (2012). Altı Yaşında Çocuğu Olan Annelere Uygulanan Aile Eğitimi Programının Aile İşlevleri ve Anne Baba Tutumları İle Çocuğun Gelişimi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ana Bilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Dilmen, N. E. ve Öğüt, S. (2010). Sosyalleşmenin Yeni Yüzü: Sosyal Paylaşım Ağları, *Marmara Üniversitesi Yeni Medya ve Etkileşim Konferansı Bildiri Kitapçığı*, 1 3 Kasım, 237-242, İstanbul.
- Doğan, M. C. (1996). Eski Türk Ailesinin Yapısı ve Fonksiyonları, *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8 (1), 73-81
- Durmuş, B., Yurt Kuru, E.S. ve Çinko, M. (2013). Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Düzgün, M. S. (2010). Geleneksel Aile İşletmelerinde Kültürel Değişim ve Bir Aile İşletmesi Örneği. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilimdalı Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Erdentuğ, A. (1990). Çeşitli İnsan Topluluklarında Aile Tipi. (Editör: B. Dikeçligil) Aile Yazıları, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını.

- Erdoğan, Ç. ve Demir Kasımoğlu, N. (2010). Ailelerin Eğitim Sürecine Katılımına İlişkin Öğretmen ve Yönetici Görüşleri, *Kurum ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 16 (3),399-431.
- Erdoğan, E. (2014). Türk Aile Yapısında İle İçi İletişimin Televizyon ve İnternet Kullanımı Bağlamında İncelenmesi: Üniversite Lojmanları Örneği. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum.
- Erkal, M. E. (1997). Sosyoloji. İstanbul: Der Yayınları.
- Ertürk, S. (1981). Diktacı Tutum ve Demokrasi (Üçüncü Baskı), Ankara: Saydam Matbaacılık.
- Gelles, R.J. Levine, A.(1991). Sociology: An Introduction, Fifth Edition, McGroaw-Hill Inc.
- Gönç Şavran, T. (2014). Nicel ve Nitel Araştırmalarda Kullanılan Araştırma Teknikleri. (Editör: Gönç Şavran, T.) Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Yayını
- Gülmez, B. (2011). Evrensel Bir Kavram: Kültür; Yeni Bir Bilimsel Alan: Kültür Tarihi. (Editör: Gülmez, B.) Kültür Tarihi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Günalp, A. (2007). Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişmesine Etkisi (Aksaray İli Örneği), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- Günay Bilaloğlu, R. (2014). Okul Öncesi Eğitimde Aile Katılımı Etkinliklerinin Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlar ve Aile Katılımı Etkinliklerinin Dil Matematik Becerilerinin Geliştirilmesine Etkisi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), Adana.
- Güngör, E. (2010) Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak. İstanbul: Neşriyet A.Ş,

- Günindi, Y. ve Yaşa Giren, S. (2011). Aile Kavramının Değişim Süreci ve Okul Öncesi Dönemde Ailenin Önemi, *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 349 – 361.
- Gürbüz, G. ve Gündüz, S. (2011). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Demokrasi Unsurları İle İlgili Görüşleri: (Bolu İli Gazipaşa İlköğretim Okulu Örneği), *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, Turan- Sam, 12(3), 44-60.
- Hatunoğlu, A., Halmatov, M. ve Hatunoğlu, B.Y. (2012). Ailelerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgilerinin İncelenmesi, *Akademik Barış Dergisi*, 32 (1), 23-55.
- Hotaman, D. (2010). Demokratik Eğitim: Demokratik Bir Eğitim Programı, *Kurumsal Eğitim*, 3(1), 29-42.
- İçtin, A. (2013). Okul Aile Birliğinin Yönetsel İşlevlerine İlişkin Anadolu ve Genel Lise Yönetici, OAB Başkanı ve Öğretmen Görüşleri (İslahiye Örneği), Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep.
- İnalhan, M. G. (1999). Tasarım Yoluyla Çevresel İmajın Oluşturulmasında İletişimin Etkisi Bahçeşehir Örneği, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- İşbaralı, M. (2017). Aile Eğitim Materyallerinin Ortaokul Öğrencilerinin Işık Ünitesindeki ve Aile Katılımlı Etkinliklerdeki Başarılarına Etkisi, Kafkas Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı Fen Bilgisi Bilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kars.
- Kal'a, A. (1992) XIX. Yüzyılın Ortalarında Osmanlı Devleti'nde Ailenin İktisadi Yapısı. (Editör: Erverdi, E.) Sosyal –Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ülke Yayın Haber Tic. Ltd. Şti.
- Kara, H. (2016). Makyavelist Değerlerin Yönetici Olmak İsteyen Öğrenciler Üzerindeki Etkisinin Araştırılması, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 29 (1), 74-82.

- Karasar, N. (1991). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramalar, İlkeler ve Teknikler. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Kaymak Özmen, S. (2004). Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37 (2), 27-39.
- Kebeci, S. (2006). Okul Aile Birliğinin Okul Performansı Üzerindeki Rolü, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Keskin, D. (2017). Geleneksel Aileden Modern Aileye Geçiş Sürecinde Ailede Din Eğitimi Anlayışındaki Değişim, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Çanakkale.
- Kıncal, R.Y. (2000). Ailenin Eğitsel Fonksiyonları. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Kır, İ. (2011) Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 36 (10), 381-404.
- Könezoglu, B. (2006) Aile ve Ailenin Korunması, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Medeni Hukuk) Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara.
- Könezoglu, B.(2006) Aile ve Ailenin Korunması, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Lale, M.İ. (2004). Türk Aile Düzeni ve Aile İçi İlişkiler, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitü Ana Bilim Dalı Türk Edebiyatı Enstitü Bilim Dalı Halk Bilimi, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya.
- Li, S.C. (2003). Biocultural orchestration of development plasticity across levels: The interplay of biology and culture in shaping the mind and behavior across the life span. *Psychological Bulletin*, 129 (2), 171-194.
- Mcbride, A. Bea, J.A. ve Wright, M. (2002). An Examination of Family-School Partnership Initiatives in Rural Prekindergarten Programs, *Early Education & Development*, 13(1), 107-125.

- Milli Eğitim Bakanlığı, (2011). Aile ve Tüketici Hizmetleri. Ankara: Aile Yapısı Yayınları (762SHD003).
- Nirun, N. (1994). Sistematik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür. Ankara: A.K.M. Yayınları.
- Oğultürk, N. (2012). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin, Aile İşlevlerini Etkileyen Etmenler: Çankaya Belediyesinden Hizmet Alan Aileler Üzerine Bir Değerlendirme, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Okumuşlar, M. (2013). Sosyalleşme Sürecinde Din Eğitimi. Konya: Yediveren Yayınları.
- Özdiñç, T. (2014). Okul Öncesi Eğitimde Aile Katılımında Sosyal Medya Kullanımı: Bir Durum Çalışması, Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Özgan, H. ve Aydın, Z. (2010). Okul –Aile İşbirliğine İlişkin Yönetici, Öğretmen ve Veli Görüşleri, 9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, 802, 811, 20 22 Mayıs, Elazığ.
- Özpolat, A. (2010). Ailede Demokratik Sosyalleşme. *Aile ve Toplum Eğitim- Kültür ve Araştırma Dergisi*, 20 (5), 120-144.
- Polat, Ş. (2018). Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kişisel ve Mesleki Yetkinlik Düzeylerine İlişkin Görüşleri, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, KEFAD, 19 (2),1202-1217.
- Rüzgar, N. ve Kurt, M. (2013). Yöneticiler Aslında Ne Yapar? Yönetici Rollerini Hakkında Bursa Merkezli İşletmelerde Bir Araştırma, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5 (4), 35-49.
- Sadık, F. ve Sarı, M. (2012) Çocuk ve Demokrasi: İlköğretim Öğrencilerinin Demokrasi Algılarının Metaforlar Aracılığıyla İncelenmesi, *Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi*, 1(1), 44-56.
- Sakaoğlu, N. (1992). Medeniyet Değişimleri Çerçevesinde Türklerde Ailede Eğitim, (Editör: Erverdi, E.) Sosyal –Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, T.C.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ülke Yayın Haber Tic. Ltd. Şti.
Ankara.

Şentürk, Ü. (2012). Sosyolojik Açıdan Parçalanmış Aile ve Çocuk İlişkisi. İstanbul:
Kum Saati Yayınları.

Şimşek, B. (2017). 7-19 Yaş Aile Eğitim Programının aile Tutumlarına Etkisi, Dokuz
Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığı ana
Bilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi),
İzmir.

Şişman, M., Güleş, H. ve Dönmez, A. (2010). Demokratik Bir Okul Kültürü İçin
Yeterlilikler Çerçevesi, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1), 167-187.

Terzi, Ç. (2016). Sınıf Yönetimi. (Editör: Bayrak, C.) Eğitim Psikolojisi. Eskişehir:
Anadolu Üniversitesi Yayını.

Tezcan, M. (1985). Eğitim Sosyolojisi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri
Fakültesi Yayınları.

Turan, İ. (2015). Ahlak-ı Alai'de Aile Ahlakı, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 433-453.

Turan, S. (2013) Eğitim Felsefesi ve Çağdaş Eğitim Sistemleri. (Editör: Boyacı, A.)
Eğitim Felsefesi. Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Türk Ansiklopedisi, (1968). Aile Maddesi. Ankara: MEB Basımevi.

Türk Dil Kurumu, (2011). Türkçe Sözlük. Ankara: TDK yayınları.

Türküm, A. S. (2013). Ahlak Gelişimi. (Editör: Can, G.) Eğitim Psikolojisi. Ankara:
Anadolu Üniversitesi Yayını.

Ünal, V. (2013). Geleneksel Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Sürecinde Boşanma
Sorunu ve Din, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (26), 588-602.

Üstübal, Ö. (2015). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Aile Katılım
Çalışmalarının Aile-Öğretmen Arasındaki İletişim ve İşbirliğine Etkisi, Gazi
Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim
Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

- Üstün, A. ve Yılmaz, M. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Aile İçi Demokrasi İle İlgili Görüşlerinin Cinsiyet ve Anne-Baba Eğitim Düzeyine göre Değerlendirilmesi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 9(2), 77-90.
- Üstündağ, H. (2012). Akrabalık ve Toplumsal Cinsiyet (Editör: Üstündağ, H.) Antropoloji. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Yağmurlu, B. (2012). Çocukta Sosyal Gelişimi. (Editör: Cemalcılar, Z.) Psikolojiye Giriş. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Yalman, D. (2014). MEB Aile Eğitim Programına Katılan ve Katılmayan Okul Öncesi Eğitim Çağında Çocuğu Olan Annelerin Aile Eğitim Programlarından Beklentileri ve Görüşleri, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi) İstanbul.
- Yapıcı, Ş. (2010). Türk Toplumunda Aile ve Eğitim İlişkisi, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(4), 33-49.
- Yaşar Ekici, F. (2013). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Aile Katılım Çalışmalarına Katılan ve Katılmayan Ailelerin Çocuklarının Sosyal Beceri ve Problem Davranışlar Açısından Kararlaştırılması. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi) İstanbul.
- Yaşar Ekici, F. (2014). Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi. *International Journal of Social Science*, Doi Number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2594> Number:30, 209-224.
- Yılmaz, G. (2010). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin, Okul – Aile ve Toplum İlişkilerine Yönelik Performanslarının İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Yılmaz, N. (2013). Sosyalleşme Sürecinin Siyasallaşma Boyutu, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 19 (9), 319-332.

Yiğittir, S. (2010). İlköğretim Öğrenci Velilerinin Okullarda Kazandırılmasını Arzuladığı Değerler, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19 (8), 207-223.

Yurdakul, A. (2016). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Bağlı Kurum Bakımında Kalan Çocuklarla Koruyucu Aile Yanında Kalan Çocukların Benlik Saygısı ve Psiko-sosyal Gelişmeleri Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Bilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Yücesoy, Ş. (2016). Bireyin Gelişimi. (Editör: Bayrak, C.) Eğitim Psikolojisi. Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayını.

İnternet Kaynakları

www.sabriburhanoglu.com/ozguven-nedir, Erişim Tarihi: 02.12.2018

www.tdk.gov.tr, Erişim Tarihi:04.12.2018

www.tdk.gov.tr, Erişim Tarihi:27.12.2018

EKLER

EK.1

Etkili Birey Yetiştirmede Aile Ölçeği

Doğum Bölgesi:

Cinsiyet: Kadın ( ) Erkek ( )

Ailenin Ortalama Aylık Geliri: 0-2020 ( ) 2021- 3000 ( ) 3001- 4000 ( ) 4001 ve üstü ( )

Bölüm: Sosyal Bilgiler ( ) Sınıf Öğretmeni ( ) **Sınıf:** 1.Sınıf ( ) 2.Sınıf ( ) 3.Sınıf ( ) 4.Sınıf ( )

MADDELER	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.Aile bireye etkili birey olmanın niteliklerini kazandırır.					
2.Aile bireye toplumun değer yargılarını öğrenme bilinci kazandırır.					
3.Aile bireye ekonomik faaliyetlere katılımın gerekliliklerini kazandırır.					
4.Aile bireye dini faaliyetlere katılımın gerekliliklerini kazandırır.					
5.Aile bireye özgüven kazandırır.					
6.Aile bireye sahiplenme bilinci kazandırır.					
7.Aile bireye yardımlaşmanın gerekliliğinin bilincini kazandırır.					
8.Aile bireye “insan ve insanlık” kavramları çerçevesinde insan hak ve özgürlüklerinin neler olduğunu kazandırır.					
9.Aile bireye birlikte yaşamının gerekliliğine dayanan kuralların öğrenilmesi bilinci kazandırır.					
10.Aile bireye toplumsal açıdan önemli olan milli ve manevi değerleri önemseme bilinci kazandırır.					
11.Aile bireye toplumsal değerleri sonraki kuşaklara taşımanın gerekliliği bilinci kazandırır.					
12.Aile bireye ahlaki farkındalık bilinci kazandırır.					
13.Aile bireye demokratik bilinç kazandırır.					
14.Aile bireye sağlıklı yaşama bilinci kazandırır.					
15.Aile bireye birlikte yaşama bilinci kazandırır					
16.Aile bireye sevme- sevilme bilinci kazandırır.					
17.Aile bireye etili iletişim becerisi kazandırır.					

18.Aile bireye yönetme becerisi kazandırır.					
19.Aile bireye sağlıklı yaşama becerisi kazandırır.					
20.Aile bireye empatik ve eleştirel düşünme becerisi kazandırır.					
21.Aile bireye birlikte yaşama becerisi kazandırır.					
22.Aile bireye ahlaki değerleri fark etme becerisi kazandırır.					
23.Aile bireye seçme, seçilme ve katılım becerisi kazandırır.					
24.Aile bireye birey olma becerisi kazandırır.					
25.Aile bireye çok yönlü düşünme becerisi kazandırır.					
26.Aile bireye sevmeye-sevilme becerisi kazandırır.					
27.Aile bireye fizyolojik ihtiyaçları giderme becerisi kazandırır.					
28.Aile bireye düzenli yaşama becerisi kazandırır.					
29.Aile bireye araç-gereç kullanma becerisi kazandırır.					
30.Aile bireye hoşgörülü davranma tutumu kazandırır.					
31.Aile bireye çevresel duyarlılık kazandırır.					
32.Aile bireye küresel bakışla olayları değerlendirme tutumunu geliştirmesini sağlar.					
33.Aile bireye küresel açıdan toplumsal tehditlere karşı birlikte hareket etme tutumu kazandırır.					
34.Aile bireye toplumun değer yargılarını koruma duyarlılığı kazandırır.					
35.Aile bireye demokratik davranma tutumu kazandırır.					
36.Aile bireyde toplumsal duyarlılığı artırır.					
37.Aile bireye toplum içerisinde demokratik davranma tutumu kazandırır.					
38.Aile bireye toplumsal olaylara karşı farkındalık tutumu kazandırır.					
39.Aile bireyde sevmeye sevilme duyarlılığını artırır.					
40.Aile bireyin düzenli yaşama duyarlılığını artırır.					

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: GÜLSÜM GÜRDAP KÖSEOĞLU

Doğum tarihi: 27.02.1989

Doğum yeri: Baskil/Elazığ

Uyruk: T.C

Medeni Durumu: Evli

İletişim: gulsumgurdap89@hotmail.com / gulsumgurdap89@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

2009- 2013 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, İnönü Üniversitesi / Malatya

2014- ..... Sosyoloji, Anadolu Üniversitesi / Eskişehir

2016 .....Yüksek Lisans/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü İnönü Üniversitesi / Malatya